

**НЕПОЧУТІ ГОЛОСИ –
ПРОБЛЕМИ ІММІГРАЦІЇ,
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ
В УКРАЇНІ**

ВИДАННЯ СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ РОЗВИТКУ
ЗА ПІДТРИМКИ ПОСОЛЬСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ В УКРАЇНІ І
КАНАДСЬКОГО ФОНДУ ПІДТРИМКИ МІСЦЕВИХ ІНІЦІАТИВ

НЕПОЧУТІ ГОЛОСИ – ПРОБЛЕМИ ІММІГРАЦІЇ, ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

ПРОЕКТ
«НАДАТИ ГОЛОС ТИМ, ХТО НЕ МАЄ ПРАВА ГОЛОСУ:
ОПИТУВАННЯ ЕТНІЧНИХ (НЕТРАДИЦІЙНИХ) МЕНШИН В УКРАЇНІ
З МЕТОЮ ВИВЧЕННЯ ЇХ ПОТРЕБ»

КИЇВ 2008

Цей звіт є результатом проекту «Надати голос тим, хто не має права голосу: опитування етнічних (нетрадиційних) меншин в Україні з метою вивчення їх потреб» і здійснений за фінансової підтримки Посольства Великої Британії в Україні та Канадського фонду підтримки місцевих ініціатив. Висловлені в ньому думки належать авторові (авторам) і не обов'язково відображають погляди Канадського фонду підтримки місцевих ініціатив та Посольства Великої Британії в Україні. Крім того, згадки про торговельні марки чи комерційні товари і послуги не означають їх схвалення чи рекомендації до вжитку.

Правила транслітерації з англійської на українську мову і навпаки, використані в цій публікації, відповідають стандартам і вимогам, визначеним Міністерством закордонних справ України.

ISBN 978-966-8782-53-4

УДК 341.234(477):314.742(049.5)

ББК 67.400.7(4 Укр):60.54

Ця публікація є аналітичним звітом результатів загального анонімного опитування, яке проводилося Східно-Європейським Інститутом Розвитку у 2008 році серед 1200 респондентів-представників «помітних» етнічних меншин та іммігрантів в Києві, Харкові, Одесі і Винниці, а також серед іноземних студентів, які навчаються в 11 містах України. Опитування охоплювало різноманітні питання життя респондентів: охорона здоров'я, освіта, податки та соціальний захист, житлові умови, мовні та культурні потреби, а також рівень захисту їх прав. Глибинні інтерв'ю, які проводилися разом з опитуванням, тільки підтвердили результати останнього. Висновки і рекомендації звіту пропонують Україні, з одного боку, удосконалити існуючу політику в сфері імміграції, а з іншого, впроваджувати нові правила, які допоможуть країні підтримати теперішній рівень економічного зростання, а також сприятимуть дотриманню загальних засад прав людини і виконанню міжнародних зобов'язань.

Всі права застережені.

© Східно-Європейський Інститут Розвитку, 2008

Відтворення, зберігання у пошукових системах або поширення будь-якої частини цієї публікації у будь-якій формі та будь-яким способом – електронним, механічним, копіювальним, за допомогою записування та інших способів – можливо тільки за попереднім письмовим дозволом Східно-Європейського Інституту Розвитку.

Географічні назви, використані в цій публікації, не є відображенням думок або позиції з боку Східно-Європейського Інституту Розвитку, або Посольства Великої Британії в Києві, або Канадського фонду підтримки місцевих ініціатив стосовно правового статусу будь-якої країни, території або місцевості, або влади цих територій, або делімітації кордонів цих територій.

Детальніше про СЄІР у сайті www.eedi.org.ua

Прошу відправити Ваші відгуки, зауваження та пропозиції за адресою: info@eedi.org.ua

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	
Національні, етнічні та «помітні» меншини – термінологія та концептуальні питання	7
РОЗДІЛ 2	
Чому потрібне це дослідження?	13
РОЗДІЛ 3	
Основні місця, де проводилося дослідження	19
РОЗДІЛ 4	
Результати дослідження – профіль респондентів	27
РОЗДІЛ 5	
Охорона здоров'я і житла, робота і відпочинок	35
РОЗДІЛ 6	
Освіта, культура, спільнота і інтеграція	47
РОЗДІЛ 7	
Сприйняття особистої безпеки та захисту прав людини респондентами	61
РОЗДІЛ 8	
Компактна група біженців та шукачів притулку з Сомалі в Вінниці	73
РОЗДІЛ 9	
Іноземні студенти в Україні – огляд ситуації	79
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	
ДОДАТКИ	93

КОМАНДА ПРОЕКТУ

КЕРІВНИК ПРОЕКТУ І ГОЛОВНИЙ ДОСЛІДНИК

Мрідула Гош

КОНСУЛЬТАНТИ-ДОСЛІДНИКИ

Робе Ашенафі, Людмила Мільнер, Богдана Костюк, В'ячеслав Коломієць

ПЕРЕКЛАД

Олена Якунчикова, Юлія Павлюк, Аліса Красільчук

ОПИТУВАННЯ (ЗБІР ТА ОБРОБКА ДАНИХ)

Робе Ашенафі, Алла Волох, Поліна Французова

РЕДАКТОР

Ольга фон Шталленберг

РЕДАКЦІЙНА ПІДТРИМКА

Аліса Красільчук

ПОДЯКА

Східно-Європейський Інститут Розвитку висловлює щире подяку Посольству Великої Британії в Києві та Канадському фонду підтримки місцевих ініціатив за фінансову підтримку цього проекту. СЕІР також безмежно вдячний наступним організаціям, партнерам і людям, які були залучені і надали корисні поради під час виконання проекту:

Джеффри Лабовітц, голова представництва Міжнародної організації з міграції, Київ, Україна, Луа Пот'є і Яна Тяпкіна, Координатори програми, Міжнародної організації з міграції, Київ, Україна, Рузаїмі Мохамед, Перший секретар Посольства Малайзії в Україні; С. Неденчезіан, військовий аташе Посольства Індії в Україні, Мухаммед Наїм, голова земляцтва Афганців в Києві, Махбубул Алам, представник земляцтва Бангладеш в Києві; Чарльз Асанте-Ебоа, Президент Африканського центру; Др. Джонсон Анікі, голова Нігерійського товариства в Києві; Діалло Іса Садіо, голова земляцтва Гвінеї; Мухамед Сесей, голова земляцтва Сьєра Леоне; Ірина Данова, провідна дослідниця, Державний інститут розвитку сім'ї та молоді; Марія Іванова, організація «Аме Рома» Чернігів.

ГЛИБИННІ ІНТЕРВ'Ю ПРОВОДИЛИСЯ В:

КИЄВІ

Тунде (Нігерія); Алкілу Тадесе (Ефіопія); Айеле Надемо (Ефіопія); Первез (Пакистан), громадянин України, Бене Моріс (Судан); Сулейман Ельхаде (Чад); Ідріса Бандура (Сьєра Леоне); Богере (Уганда); Місілу Рок (Конго) громадянин України; Хасан (Марокко); Андріано (Ангола); Даніель Осаемор (Нігерія); Лукман (Нігерія); Христов (Демократична республіка Конго).

ОДЕСІ

Ашебер Бекеле Тека (Ефіопія), генеральний секретар Одеської асоціації африканських біженців; Ельхеїр Мухамед Хаїрала (Судан), Президент Одеської асоціації африканських біженців; Амар (Афганістан); Саркісіян (Вірменія); Алазар (Ерїтрея); Соломон (Ефіопія); Аарон (Камерун).

ВІННИЦІ

Доале Хасан Батум (Сомалі); Абдалла Хасан Саїд, (Ємен), громадянин України; Алі (Судан); Алан (Бурунді), громадянин України.

ХАРКОВІ

Др. Карими (Афганістан), громадянин України; Кетема (Ефіопія); Санта (Нігерія); Др. Даніель (Нігерія); Антенех (Ефіопія).

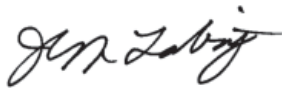
ПЕРЕДМОВА

Переміщення людей з однієї точки планети до іншої – одне з важливих глобальних питань, значення якого в Україні стає все більш важливим. Протягом 17 років незалежності відбувається зростання економіки України, натомість кількість населення продовжує скорочуватися. Невідповідність між потребою в більшій кількості робочої сили та зменшенням кількості загального населення призводить безпосередньо до сприйняття міграції як засобу підтримки для постійного економічного зростання. Таким чином, Україна мусить зустріти нові хвилі міграції, які несуть представники різних національностей, з міркуванням задовольнити свої потреби у галузі підтримки економічного зростання.

Конституція України і діючі закони передбачають наявність системи захисту прав людини, яка забезпечує розвиток кожної людини. Дана система також охоплює права мігрантів та іммігрантів. Аналіз фактів процесу застосування цієї системи на практиці має неабияке значення для всіх тих, хто причетний до розвитку державної міграційної політики і відповідає на численні виклики міграції, якими не можна нехтувати.

В процесі проведення всеохоплюючого дослідження, Східно-Європейський Інститут Розвитку проникнув у важливу, але менш досліджену частину українського суспільства – спільноти і представники помітних і етнічних меншин. Дані, висвітлені в цьому дослідженні відповідають на запитання, які, зокрема, стосуються мігрантів, іммігрантів й іноземних студентів.

Дане дослідження – відмінне джерело інформації, яке містить вагомні рекомендації щодо підходів до вирішення проблем, які виникають зі зростанням культурного, мовного і релігійного розмаїття в Україні.

Джеффри Лабовіц
Голова Представництва
Міжнародної організації з міграції в Україні

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

МА	Міжнародна Амністія
СНІД	Синдром набутого імунодефіциту
КЛРД	Комітет з ліквідації расової дискримінації
ДМР СК	Департамент з міжнародного розвитку Сполученого королівства
ЄК	Європейська комісія
ЄКПЛ	Європейська конвенція із захисту прав людини та основних свобод
ЄКРН	Європейська комісія проти расизму та нетолерантності
ЄІР	Східно-Європейський Інститут Розвитку
ЄС	Європейський союз
ВІЛ	Вірус імунодефіциту людини
МОМ	Міжнародна організація з міграції
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
МОН	Міністерство освіти та науки України
МЗС	Міністерство закордонних справ України
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
НУО	Неурядова організація
БДІПЛ	Бюро демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ
ОБСЄ	Організація з безпеки та співробітництва в Європі
ОВІР	Відділ віз і реєстрації
СБУ	Служба безпеки України
ТБ	Туберкульоз
ГРН.	Українська національна валюта гривня
ООН	Організація об'єднаних націй
ПРООН	Програма розвитку ООН
УВКБ ООН	Управління Верховного комісара ООН з питань біженців
ЮНЕСКО	Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури
USD	Долари США
США	Сполучені Штати Америки
СБ	Світовий банк

ВСТУП

Безліч міфів про етнічні та національні меншини збереглося в Україні з часів проголошення незалежності. Це стосується використання «російської карти» деякими лобістами, які, за будь якої розмови про захист етнічних меншин, говорять про ігнорування російської мови і етнічних меншин. На тлі таких політично налаштованих дискусій забувається реальна проблема захисту прав інших меншин, які є найбільш уразливими через їхню невелику кількість в Україні. На додаток більша увага приділяється групам меншин, які живуть в Україні вже багато сторіч або опинились тут в результаті внутрішнього переміщення в межах СРСР, а пізніше в межах СНД. Належна увага не приділяється так званім «нетрадиційним» меншинам - іммігрантам, які перебувають на території України протягом 17 років незалежності або принаймні протягом останніх 10 років і вже стали частиною українського суспільства. В більшості випадків їх називають «мігрантами», інколи біженцями і шукачами притулку. Дані та інформація щодо цих нетрадиційних меншин за зовнішніми ознаками або відсутні взагалі, або є в дуже невеликих кількостях в різних установах з різними напрямками діяльності. Через відсутність загального уявлення з'являються міфи і повір'я, часто даючи несправедливу інформацію щодо меншин в Україні. А поширюють такі міфи, як правило, засоби масової інформації і політичні діячі. Ці міфи укорінюються в мисленні людей і нарешті стають джерелом ксенофобії й расизму.

Шкода, що саме збільшення рівня етнічної нетерпимості по відношенню до спільнот етнічних меншин, відповідно до звітів державної статистики з правопорушень, друкваних мас медіа і звітів правозахисних організацій, слугувало стимулом для започаткування цього дослідження. Зокрема, злочини на підставі ненависті проти представників спільнот помітних меншин, починаючи з жовтня 2006 року, лише в Києві призвели до декількох убивств. Незалежно від їх правового чи економічного статусу (наявність дозволу на постійне проживання чи громадянства України; особа без громадянства, яка працює відповідно до закону, чи зайнята в неформальному секторі економіки; студенти або туристи; дипломати чи підприємці) помітні меншини стають жертвами зростаючого рівня ксенофобії. Проблеми, з якими зіштовхуються помітні меншини, наступні: небезпека і нездатність вирішувати питання, які стосуються забезпечення їхніх основних потреб безпеки і захисту зі сторони закону; недовір'я і/або нестача дій зі сторони відповідних органів влади; нестача або відсутність діалогу між помітними меншинами і місцевими органами влади; відсутність проведеної на належному рівні оцінки потреб помітних меншин для представників органів влади з метою впровадження політики, націленої на задоволення їхніх скарг і збільшення рівня обізнаності громадськості загалом.

На запитання, чи проводилося опитування цих меншин деякими державними установами щодо їхніх потреб, відповідь була негативною. Ґрунтовне дослідження було проведено командою експертів з Інституту Кеннана стосовно проживання «нетрадиційних іммігрантів» в Києві, яке слугувало прикладом для цього дослідження. Для України, яка прагне залучитися до процесу європейської інтеграції, необхідно мати дані стосовно основних потреб цих груп.

З метою вирішення вказаної проблематики Східно-Європейський Інститут Розвитку започаткував проект з проведення емпіричного дослідження, націлений на виявлення потреб і становища помітних меншин шляхом проведення опитування і глибокого інтерв'ювання представників спільнот. На основі одержаних результатів було підготовлено звіт, який містить деякі рекомендації.

Для опитування іммігрантів були обрані ринки («Троєщина», «Шулявка», «Святошино», «Нивки», «Оболонь») та інші місця, де працюють представники меншин в Києві, а також ринок «Барабашово» в Харкові, «7-ий кілометр» та «Привіз» в Одесі. У Вінниці дослідники виявили невелику кількість проживаючих там сомалійців, які шукають притулку в Україні. Крім того було опитано 697 іноземних студентів в 11 містах України. У цілому, кількість опитаних становить 1200

осіб. Інформація, отримана в результаті дослідження, розвіяла багато міфів про «помітні» етнічні меншини та іммігрантів в Україні. Ми щиро сподіваємося, що результати запропонованого дослідження сприятимуть появі політичного обговорення цієї проблеми; допоможуть можновладцям приймати рішення на користь розв'язання проблем, виявлених у дослідженні; вплинуть на підвищення рівня громадського контролю і обізнаності з питань толерантності і розмаїття. Адже, що може бути краще за соціальний капітал, який пропонує найкращі форми розмаїття?

РОЗДІЛ 1

НАЦІОНАЛЬНІ, ЕТНІЧНІ І «ПОМІТНІ» МЕНШИНИ – ТЕРМІНОЛОГІЯ І КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Сучасні підходи до національності, етносу і раси суттєво відрізняються від старих уявлень. Наприклад, в більшості демократичних суспільств, де наявна не одна, а декілька соціо-культурних груп, «обговорення будь-яких проблем, пов'язаних з етнічним походженням, просто неможливе без терміну «ідентичність». Поняття «політика ідентичності» має на увазі прийняття рішень щодо здійснення певних дій саме на підставі належності індивідуумів до конкретної національної, етнічної, расової або якоїсь іншої групи. Слід згадати, що терміни «ідентичність» та «криза ідентичності» виростили з «досвіду еміграції і імміграції». Тому за сучасних умов глобалізації та міграції, ставлячи питання про значущість расової / етнічної / національної складової у загальній структурі ідентичності, науковці проводять різницю між цими компонентами, що унеможлиблює «монологічне», одностороннє розуміння ідентичності. Чимало фахівців ставлять під сумнів розуміння етнічного походження як природної і вічної категорії. Натомість вона розглядається як відносно недавня спроба замінити конкретну спільноту минулого символічним відчуттям належності до більшої групи через стратегію протиставлення «своїх» – «чужим». Під таким кутом зору етнічне походження постає не як результат, а як мінливий та динамічний процес, вписаний в історію. Отже, аналіз *расової ідентичності* ґрунтується, як правило, на сучасних поглядах на «расу» як на соціальну систему, яка не має відповідного утворення у реальному житті і не підтверджується даними біологічних досліджень.

В міжнародних документах не зазначено єдиного прийнятного визначення для поняття «меншин», натомість цей термін тлумачиться неоднаково у різних суспільствах. Організація Об'єднаних Націй (ООН) поки що не надала єдиного визначення меншин, окрім зазначеного у заголовку Декларації ООН про права осіб, які належать до національних, етнічних, релігійних або мовних меншин. Спроби знайти точніше визначення наштовхувалися на перешкоди: в деяких випадках причиною для більш конкретного пояснення слугувала відмова у деяких правах окремим групам людей.

Тому ні Статут ООН, ні Загальна декларація прав людини не включають терміну «національні меншини». Термін «меншини» навіть відсутній у списку можливих підстав дискримінації. Винятком є Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року (далі - Європейська конвенція), у статті 14 якої серед підстав дискримінації, яка забороняється, поряд з ознаками статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, зазначаються національне або соціальне походження, належність до національних меншин тощо. До недавнього часу основне навантаження у міжнародному праві з прав національних меншин несла стаття 27 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року, яка передбачає, що «у тих країнах, де існують етнічні, релігійні та мовні меншини, особам, які належать до таких меншин, не може бути відмовлено в праві разом з іншими членами тієї ж групи користуватися надбаннями своєї культури, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою».

Важлива стадія у встановленні стандартів прав меншин була завершена прийняттям 18 грудня 1992 р. Резолюції 47/135 ГА ООН, яка включає Декларацію про права осіб, що належать до національних чи етнічних, релігійних та лінгвістичних меншин». З одного боку, Декларація включає положення щодо належних можливостей для осіб, що належать до меншин, для вивчення своєї рідної мови чи навчання рідною мовою (п. 3 ст. 4). З другого боку, члени національних меншин заохочуються до здобуття знань про культуру більшості, а отже виключається зосередження на справах самих меншин. У назві Декларації до списку видів меншин включено і національні меншини, однак не зрозуміло, чи йдеться про державну приналежність чи внутрішнє громадянство членів таких меншин. Німеччина, наприклад, наполягала, що Декларація стосується тих членів меншин, які мають внутрішнє громадянство, в той час як Нігерія застерігала, що Декларація викличе ворожість до іммігрантів чи іноземців. У самому тексті Декларації немає визначення меншин, оскільки робоча група Комісії з прав людини, яка готувала проект Декларації, вважала, що прикметники «національний», «етнічний», «релігійний» чи «мовний» є достатніми дефініціями.

Будь-які пропозиції щодо включення права на автономію для меншин були відхилені як неприйнятні під час роботи над проектом, навіть рівень «самоуправління» (self-management) було відхилено. В цілому, неприйнятними для держав були будь-які поняття з першою частиною «само» (self) щодо меншин.

У Декларації всі права, які стосуються осіб, що належать до меншин, залишаються індивідуальними правами, хоча їх колективний вимір розширено. Наприклад, стаття 1 Декларації передбачає, що держави оберігають на своїх територіях існування і самобутність національних чи етнічних, культурних, релігійних і мовних меншин (а не просто осіб, які належать до меншин). Серед критеріїв, за якими виділяють національні меншини, в першу чергу слід зазначити історичний чинник і кількість осіб, наприклад такий чинник, як вибір чи доля, у випадку угорців Трансільванії, які ніколи не переселялись, але волею долі опинились під суверенітетом іншої держави. Конституції та законодавчі акти різних держав ідентифікують національні меншини на основі різних критеріїв. Так, Акт про права національних та етнічних меншин Угорщини 1993 р. встановлює такий критерій виділення національної меншини, яка проживає в Угорщині не менш як одне століття. Закон Естонії 1993 р. Про культурну автономію для національних меншин встановлює критерій «більш ніж три тисячі членів меншини» (4) тощо. Рекомендації 1201 Ради Європи щодо Додаткового протоколу №10 про права меншин до Європейської конвенції визначають такі критерії національних меншин: проживання на території цієї держави і перебування в її громадянстві; довготривалі і міцні зв'язки з цією державою; виявлення відмінних етнічних, культурних та інших особливостей; достатнє представництво тощо.

Проблема національних меншин є дуже актуальною для України, на території якої, згідно з даними перепису 2001 року, проживають 130 національностей (див. Таб.), кількість наявного населення України станом на 5 грудня 2001 року становила 48 млн. 457 тис. осіб, що було на 3 млн. менше, ніж у 1989 р. Кількість постійного населення виявилась (за означенням) трохи менше: 48 млн. 241 тис. Саме останню цифру було взято за основу при з'ясуванні соціально-економічного поділу та громадянства. Згідно з даними Держкомстату кількість громадян України (з числа постійного населення) становила 47 млн. 950 тис. осіб, громадян інших країн – 168 тис. осіб, включаючи громадян країн СНД – 151 тис. осіб. Осіб без громадянства в Україні налічувалося близько 83 тис., а тих, хто не вказав громадянство – 40 тис. осіб. Найбільші осередки громадян інших країн, які постійно проживали в Україні, та осіб без громадянства були в Криму та Одеській області, а найменші – в населенні Закарпатської та Львівської областей.

КІЛЬКІСНІ ЗМІНИ В ЕТНІЧНОМУ СКЛАДІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ПІСЛЯ 1989 Р.

(за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р.)

Національності	2001, тис. осіб	2001, у %	1989р., у %	2001р. у % до 1989р
Українці	37541,7	77,8	72,7	100,3
Росіяни	8334,1	17,3	22,1	73,4
Білоруси	275,8	0,6	0,9	62,7
Молдавани	258,6	0,5	0,6	79,7
Кримські татари	248,2	0,5	0,0	у 5,3 р.б.
Болгари	204,6	0,4	0,5	87,5
Угорці	156,6	0,3	0,4	96,0
Румуни	151,0	0,3	0,3	112,0
Поляки	144,1	0,3	0,4	65,8
Євреї	103,6	0,2	0,9	21,3
Вірмени	99,9	0,2	0,1	у 1,8 р.б.
Греки	91,5	0,2	0,2	92,9
Татари	73,3	0,2	0,2	84,4

Цигани	47,6	0,1	0,1	99,3
Азербайджанці	45,2	0,1	0,0	122,2
Грузини	34,2	0,1	0,0	145,3
Німці	33,3	0,1	0,1	88,0
Гагаузи	31,9	0,1	0,1	99,9
Інші національності	177,1	0,4	0,4	83,9

Але перепис не дав реальної картини національного складу населення України через нечіткість сформульованих запитань. Очевидна важливість регулювання правового становища національних меншин в Україні, яке здійснюється як національним законодавством, так і тими міжнародно-правовими актами, що були належним чином ратифіковані Верховною Радою України і введені в систему національного законодавства.

ПОНЯТТЯ «ПОМІТНИХ» АБО «НЕТРАДИЦІЙНИХ» МЕНШИН ТА ІМІГРАНТІВ В УКРАЇНІ

Питання етнічних і національних меншин в Україні по суті відноситься до визначення національної ідентичності. Таким чином, у випадку цього дослідження, аналізуючи становище меншин та іммігрантів, які з'явилися протягом останніх років, поняття «помітних» меншин, яке вживається в Канаді, є більш вдалим, ніж термін «національні» чи «етнічні» меншини, який поширений в Україні.

«Помітні меншини» – це термін, який здебільшого використовується в Канаді, щоб описати осіб, які не відносяться до національності, що становить більшу частину населення країни. Зазначене поняття означає групу, яка відрізняється за зовнішніми ознаками, виключаючи автохтонне населення, яке становить менше половини, і окремого індивіда такої групи. До «помітних меншин» відносяться особи, які не є автохтонним населенням, які не належать до Кавказького походження (Caucasian) або не мають білого кольору шкіри. Визначення використовується як демографічна категорія Державним Комітетом Статистики Канади у зв'язку з державною політикою розмаїття культур. Також помітні меншини визначаються як група, яка знаходиться під захистом Закону Канади Про рівність у питаннях зайнятості. Понад п'ять мільйонів канадців визначили себе як «помітні меншини» в 2006 р. Згідно з переписом, в 2001 р. приріст населення становив 13,4%, а в 2006 – 16,2 %.

Етнічна група	Населення (2006)	Населення % (2006)
Південна Азія	1,262,865	4.0%
Китай	1,216,515	3.9%
Африка	783,795	2.5%
Філіппіни	410,695	1.3%
Латинська Америка	304,245	1.0%
Південно-східна Азія	239,935	0.7%
Аравійський півострів	265,550	0.8%
Західна Азія	109,285	0.4%
Корея	141,890	0.3%
Японія	83,300	0.2%
Невизначені помітні меншини	71,420	0.2%
Визначені помітні меншини	133,120	0.2%
Загальна кількість помітних меншин	5,068,095	16.2%

Джерело: Державний Комітет Статистики Канади, 2006 р. Перепис населення

У березні 2007 р. Комітет ООН зі знищення расової дискримінації зазначив цей термін як расистський, оскільки він виокремлює специфічну групу. «Використання терміну деякою мірою показало, що білий колір шкіри слугує критерієм для відокремлення більшості від «помітних меншин» – сказав Патрік Торнберрі, британський професор з міжнародного права. «Комітет занепокоєний тим, що застосування терміну може суперечити цілям і принципам конвенції», – зазначено у доповіді. На думку Комітету, виділяти окрему групу не сумісно зі Статтею 1 Конвенції, в якій зазначено, що расова дискримінація відбувається, коли рівне ставлення порушується будь-яким видом «розрізнення, виключення, обмеження або надання переваги, зважаючи на расу, колір шкіри, походження, національність чи етнос». Внаслідок дискусії, яка виникла після цього, було вилучено з ужитку всі форми ідентифікації, що спричинило появу запитання: як можна допомогти меншинам чи їх захистити, якщо не існує визначення з приводу того, хто вони є? В такому ж контексті термін «помітні меншини» може використовуватися в Україні для визначення тих осіб, які осіли на її території в кінці існування СРСР і на початку 90-х рр. Дослідження Інституту Кеннана характеризує таких осіб, як «видимих» мігрантів. Відповідно до мети нашого дослідження ми вживаємо обидва визначення, в залежності від аналізу ситуації, оскільки це допомагає нам виконати завдання, зазначені в цій доповіді.

ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Правове регулювання становища національних меншин в Україні має дві особливості:

- 1) законодавство України не встановлює жодних критеріїв для визначення національних меншин, за винятком виявлення почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою;
- 2) титульна українська нація, яка за результатами перепису становить майже 78%, в декількох регіонах України за мовною ознакою фактично є меншістю, а отже також потребує захисту.

Статус України як, з одного боку, національної держави, а з другого, - багатонаціональної, полікультурної, був закріплений в Конституції України 1996 р., де в Преамбулі дається визначення Українського народу як громадян України всіх національностей, тобто в основі такого визначення української політичної нації як елементу громадянської нації, так і етнічної.

Традиції уважного ставлення до прав національних меншин в Україні мають глибоке коріння - починаючи від доби УНР. В рамках III і IV Універсалів Української Центральної Ради, а також закону «Про національно-персональну автономію» від 9 січня 1918 року російському, єврейському, польському та іншим народам в Україні надавалась національно-персональна автономія. Жодна європейська держава не мала на той час такого закону.

Однак, коли Україна ввійшла до складу Радянського Союзу, ці здобутки ігнорувались. Після проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України 1 листопада 1991 року було прийнято Декларацію прав національностей України. Першим законодавчим актом незалежної України у сфері міжетнічних взаємин був Закон «Про громадянство» 1991 року, який передбачав «нульовий варіант» щодо набуття громадянства України - кожен мешканець України автоматично отримав право на громадянство України. Закон України «Про національні меншини в Україні» 1992 року визначає національні меншини як групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою (ст. 3), а отже не встановлюється жодних критеріїв визначення меншин на зразок кількості, тривалості проживання на території України тощо. Держава гарантує всім національним меншинам права на національну культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій тощо (ст. 6). Однак, як зазначено у Висновку Ради Європи від 1 березня 2002 року щодо звіту України 1999 року, гарантії культурної автономії сформульовані в Законі дуже загально, і слід більш чітко визначити це поняття (14, пара. 32). Права національних меншин закріплені також в Конституції України 1996 року в статті 10 (мовні права української нації, корінних народів та національних меншин в Україні), статті 11 (національно-культурні проблеми української нації, корінних народів і національних меншин України), статті 53 (право національних меншин на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах

або через національні культурні товариства). Стаття 11 Конституції України визначає характер та основний зміст політики держави щодо української нації, яка за чисельністю є основою українського народу, а також політики щодо корінних народів і національних меншин.

Попри певну прогресивність законодавства щодо прав національних меншин в Україні, його недоліком є декларативність, відсутність механізмів реалізації задекларованих прав. Наприклад, стаття 14 Закону України «Про національні меншини в Україні» встановлює, що національні громадські об'єднання мають право висувати своїх кандидатів у депутати на виборах органів державної влади, однак не передбачено їхніх прав, щоб звернутися до суду чи до самої законодавчої влади з цього приводу.

Отже, законодавство України щодо прав національних меншин, в цілому відповідаючи міжнародно-правовим актам у цій сфері, часом залишається занадто загальним і декларативним. Україна взяла на себе серйозні зобов'язання щодо забезпечення мовних прав національних меншин, їх політичного представництва, проте не завжди може забезпечити ці права.

У цьому контексті як потрібно розуміти полі-культурність в Україні, щоб ідея *діалогу культур*, що народилася в ліберальній свідомості останніх десятиліть, могла бути сприйнятою в умовах сучасної інтелектуальної ситуації та політики в Україні? Відповіді на поставлені питання можна знаходити в полі гуманітарного дискурсу останніх десяти років, якому притаманні два протилежні процеси: *глобалізації* і *партикуляризації*, тобто відокремлення, індивідуалізації. Ці процеси відіграють важливу роль не тільки у світовій політиці, але й у повсякденному житті, що в результаті призводить до *зростаючого розмаїття* – яке висловлене в думках, цінностях, значеннях, способах організації діяльності. В цьому контексті вказаних двох взаємодоповнюючих процесів потрібно розглядати проблеми полікультурності та національної ідентичності. Тому політика держави в цій галузі має виходити за межі підтримки окремих груп – великих і малих. Її завдання – консолідація, інтеграція всіх в єдиній політичній спільноті, яка через розвиток спільної для всіх ідентичності набуває рис громадянської нації. Це дуже важливий етап у становленні громадянського суспільства в Україні – прийняття *ситуації розмаїття* як *нормальної* життєвої.

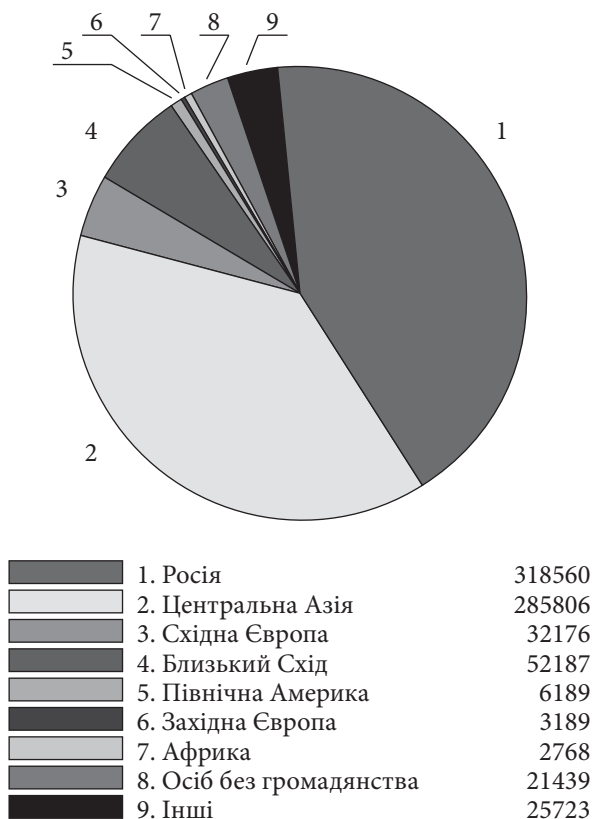
МАПА УКРАЇНИ З ПОЗНАЧЕННЯМІСЦЬ, ДЕ ПРОВОДИЛОСЯ ОПИТУВАННЯ

РОЗДІЛ 2 ЧОМУ ПОТРІБНЕ ЦЕ ДОСЛІДЖЕННЯ?

Серйозні зміни в стереотипах нового покоління і уявленнях про загальну обізнаність громадськості з'явилися протягом минулих 16 років незалежності і продовжують мати місце й після періоду помаранчевої революції в Україні. Більшість громадян схиляються до європейських цінностей, хоча останні сприймаються по-різному: більше цінуються матеріальні досягнення розвинутої Європи, аніж глибоке значення демократії й дотримання прав людини, як меншин так і заможних прошарків європейського населення. Таким чином, що стосується української реальності щодо проблеми дотримання прав людини різних національностей, зокрема представників національних, етнічних і помітних меншин, то расова дискримінація і ксенофобія є пережитками минулого внаслідок відсутності відкритого суспільства, наявності тоталітарних суспільних традицій і культури деспотизму радянського режиму. І Україна не виняток, оскільки вона теж посттоталітарна держава. Кількість іноземців, що мешкають в незалежній Україні, відображає її відкритість до світу. Згідно з результатами спостережень, зображених на діаграмі, кількість іноземців, зареєстрованих в Україні, становить не більше 1 млн. осіб (748037), враховуючи відсоток загальної кількості населення в Україні – 47 млн., це невелике число. Помітні меншини, об'єкт нашого громадянства дослідження, заселяють різні регіони світу, де їхня кількість значно більша.

ІНОЗЕМЦІ, ЗАРЕЄСТРОВАНІ В УКРАЇНІ

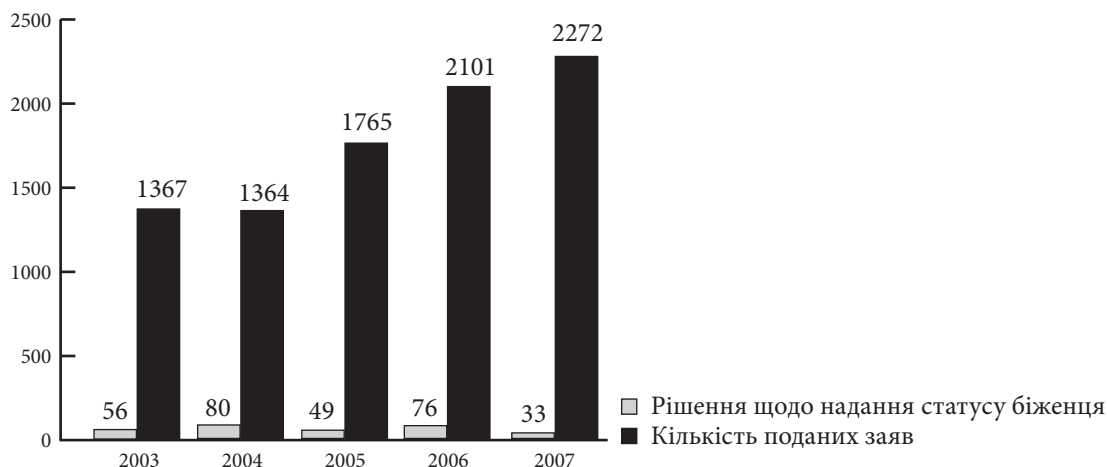
Джерело: Міністерство внутрішніх справ, Міжнародна організація з міграції

Проте, кількість зареєстрованих іноземців не повністю пояснює становище чи навіть охоплює не документованих осіб (за визначенням – нелегальних мігрантів), шукачів притулку чи біженців. В наведеній нижче таблиці – кількість не документованих осіб, зареєстрованих МВС з 2003 по 2007 рр., загальною кількістю в 71223 осіб.

	КІЛЬКІСТЬ НЕ ДОКУМЕНТОВАНИХ ОСІБ, ЗАРЕЄСТРОВАНИХ МВС УКРАЇНИ						from total
	2003	2004	2005	2006	2007	TOTAL	
Всього	17390	15438	14441	11294	12660	71223	100%
Включаючи країну походження							
Росія	3144	3176	2808	2222	2406	13756	19%
Азербайджан	2340	2371	2139	1531	1712	10093	14%
Молдова	2007	1782	1795	1437	1583	8604	12%
Вірменія	1314	1192	1046	862	930	5344	8%
Грузія	1114	958	1172	991	1323	5558	8%
Узбекистан	748	1060	1226	1195	1626	5855	8%
Китай	1437	996	865	541	280	4119	6%
Індія	864	627	372	354	181	2398	3%
Пакистан	365	449	252	291	486	1843	3%
Таджикистан	373	366	352	197	267	1555	2%
В'єтнам	260	303	404	240	183	1390	2%
Бангладеш	394	201	144	121	66	926	1%
Білорусь		269	310	248	215	1042	1%
Афганістан	372	218	108	32	46	776	1%
Киргизія		244	216	177	252	889	1%
Казахстан		235	216	84	97	632	1%
Туреччина		72	50	102	206	430	1%
Нігерія		99	80	43	68	290	
Йорданія		69	88	29	60	246	
Сирія		74	65	44	40	223	
Шрі Ланка		105	62	12	48	227	
Туркменістан		32	76	38	54	200	
Іран		43	51	32	45	171	
Ірак		14	36	53	83	186	
Палестина		27	41	29	41	138	
Особі без громадянства		123	47	35	21	226	
Інші	2658	333	420	354	341	4106	6%

Джерело: Міністерство внутрішніх справ, Міжнародна організація з міграції

КІЛЬКІСТЬ ПОДАНИХ ЗАЯВОК ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ПРО НАДАННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ, 2003-2007 РР.

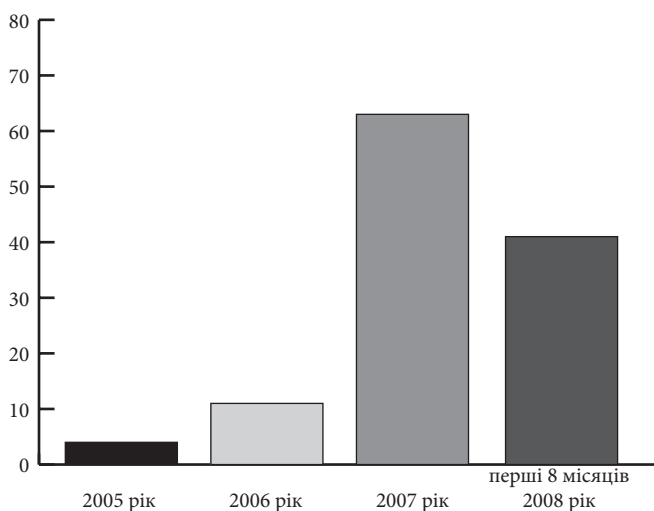

Джерело: Міністерство внутрішніх справ, Міжнародна організація з міграції

Дані УВКБ ООН щодо кількості випадків надання статусу біженця в 2003-2007 рр. свідчать про те, що з 8869 поданих заяв за цей період лише 3% або у 294 випадках було надано статус біженця.

Збільшення етнічної нетерпимості було яскравою тенденцією, зафіксованою як у звітах держстатистики з кількості злочинів, друкованих матеріалах медіа, так і в звітах організацій з прав людини, групах з етнічних меншин. Зокрема, злочини на підставі расової ненависті проти представників спільнот помітних меншин в Україні призвели до багатьох вбивств, починаючи з 2005 р. лише в Києві, згідно з даними Міжнародної організації з міграції і УВКБ ООН в рамках Ініціативи з розмаїття, яка є мережою з понад 40 інституцій. Порівнюючи дані наведених вище таблиць з кількістю зазначених нижче нападів і вбивств, чітко прослідковується збільшення ксенофобії і расових вбивств.

КІЛЬКІСТЬ НАПАДІВ, СКОЄНИХ НА ОСНОВІ РАСОВОЇ НЕНАВИСТІ

Джерело: Міжнародна організація з міграції, УВКБ ООН та інші міжнародні організації

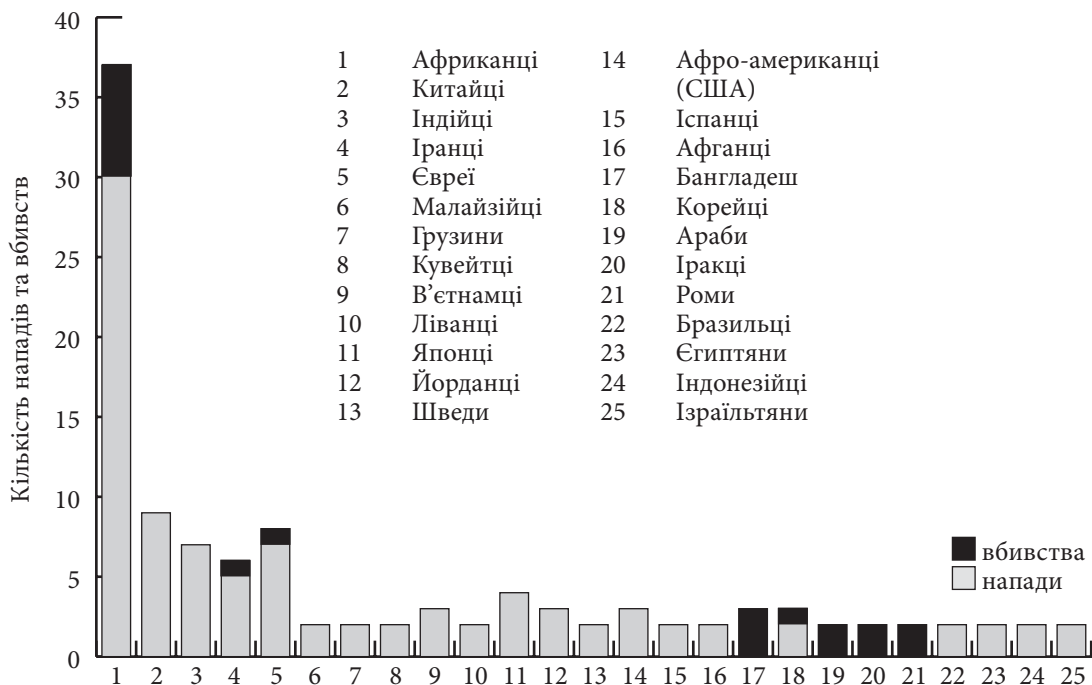
Тенденція нападів на расовому ґрунті вказує на відсутність імміграційної та інтеграційної державної політики поруч з нестачею даних та інформації з приводу справжнього розвитку подій у цій сфері. Незалежно від свого юридичного чи економічного статусу (постійне проживання чи громадянство України, особа без громадянства, законна трудова діяльність чи діяльність в незареєстрованій галузі, студент або турист, дипломат чи підприємець), помітні меншини стають жертвами ксенофобії, яка зростає. Проте, більшість представників з вище наведених груп (зокрема вихідці з Південної і Східно-південної Азії – афганці, бангладешці, іракці, іранці, пакистанці, китайці, в'єтнамці, як і деякі африканці, кавказці і вихідці з Центральної Азії) зіштовхуються з проблемами в районах ринків «Троєщина», «Святошин», «Нивки» і «Петрівка» в Києві. Серед цих проблем: відсутність безпеки і нездатність помітних меншин забезпечувати свої основні потреби в безпеці і законному захисті; недовірливість або недостатня діяльність зі сторони відповідних органів влади, нестача або повна відсутність діалогу між помітними меншинами і місцевою владою; відсутність проведеної належним чином органами влади оцінки потреб помітних меншин, яка б допомогла вилучити негативні аспекти цієї проблематики і збільшити обізнаність суспільства загалом.

Відповідно до заяви Міністерства освіти від 26 квітня 2007 року, в 209 навчальних закладах України навчається 40000 студентів з 129 країн світу, які зробили свій внесок в розвиток економіки України розміром в півмільярда гривень лише в 2006 році. Злочини на підставі расизму були націлені проти іноземних студентів, хоча й не завжди визнані представниками влади, але підтверджені постраждалими, мас медіа і посольствами відповідних країн походження жертв. Окрім того, прогалини у виконанні угод між навчальними закладами і студентами не контролюються належним чином Міністерством освіти. Мета незалежного опитування щодо потреб і проблем студентів полягала в тому, щоб привернути увагу до існуючих прогалин між концепцією міжнародної освіти і політикою її практичної реалізації.

Специфічні проблеми, рішення яких пропонується в цьому дослідженні, полягають в наступному:

- Аналізуючи той факт, що причина расової дискримінації і ксенофобії криється в недостатній захищеності прав людини, потрібен всебічний підхід до врегулювання цієї проблематики.
- Потрібен такий рівень залучення молоді до соціальної діяльності разом з помітними та іншими меншинами, який дозволив би перехід від жорстокості й насилля до миру і розуміння шляхом діалогу
- Потрібен певний рівень постійного суспільного нагляду за расовою дискримінацією і ксенофобією в галузі культури прав людини (під суспільним наглядом тут не мається на увазі нагляд зі сторони національних меншин, натомість це означає, що основний тягар роботи у вказаній сфері повинні брати на себе громадські організації з прав людини, адвокати, судді і місцева міліція), одним словом, проблема прав меншин в контексті загальної проблеми прав людини потребує правильного вирішення в Україні
- Потрібен певний рівень досягнення згоди і співпраці між владою і громадянським суспільством з приводу розв'язання цієї проблеми
- Необхідно розширити коло міжнародних і європейських стандартів, рівень знань, а також поінформованість суспільства щодо найкращих прикладів досвіду європейських країн та інших частин світу у вирішенні зазначених питань. Це один з головних аспектів, який має бути висвітлений в контексті Європейського року Міжкультурного діалогу в Україні, будучи однією з концептуальних частин політики сусідства ЄС.

**ВИПАДКИ НАПАДІВ ТА ВБИВСТВ,
СКОЄНИХ НА ОСІБ ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ
2005-2008**

Джерело: Міжнародна організація з міграції

Метою цього проекту є оцінка потреб вище зазначених груп, врегулювання проблеми дискримінації і збільшення обізнаності з питань толерантності і розмаїття політики безпеки. Ця доповідь також містить рекомендації, сформульовані на основі отриманих даних.

Очікувані результати проекту, викладені у формі бази даних, допоможуть підготувати аналітичну доповідь, яка містила б рекомендації для політичних стратегів, місцевої влади, громадських організацій і приватного сектору в Україні, націлені на розбудову соціальних фондів, розвиток спільнот і формулювання політичної концепції у цій галузі. Внаслідок дискусії за круглим столом з політичними стратегами, залученими до підготовки цієї доповіді, мали місце деякі коментарі, що були включені до остаточного варіанту доповіді. Розповсюдження аналітичної доповіді і висвітлених в медіа подій збільшить громадську обізнаність і заохотить проведення суспільного нагляду за впровадженням толерантності і розмаїття серед різних кіл населення. Використовуючи отримані результати, також були підготовлені просвітницькі матеріали для помітних меншин і преси.

Таким чином, вид опитування, проведений вперше в Україні, охопив помітні меншини трьох головних міст України: Києва, Одеси і Харкова, зокрема величезні товарні ринки – місце роботи багатьох іммігрантів. Дослідження включає в себе також Вінницю, де було виявлено спільноту біженців і шукачів притулку з Сомалі – унікальний випадок проживання великої кількості осіб на маленькій площі. Крім того, в 11 містах було проведено опитування серед іноземних студентів.

Питання, які містились в опитувальних анкетах, включали в себе наступне:

- Соціально-демографічне походження, включаючи: склад сім'ї, стать, вік, умови житла, вид проживання в Україні, сімейний стан, кількість дітей.
- Освіта і вид діяльності респондента; партнер(ша); батьки; прибуток; наявність статусу платника податків; співвідношення утриманих осіб.
- Особистий і соціальний добробут: задоволення життям, задоволення роботою, охорона здоров'я, виховання дітей, задоволення мовних і культурних потреб, можливість відпочинку і вільного часу, участь у спільноті.
- Періоди життя: основні події в житті, ставлення до виховання дітей, планування майбутнього.
- Соціальна роль: політичні інтереси, ефективність діяльності, довіра владі, форми участі в політичному житті (право голосувати, наприклад), соціально-політичні цінності.
- Суб'єктивний добробут і соціальне виключення: релігія, національна і етнічна ідентичність, соціальна довіра, ставлення до правоохоронних органів.
- Шкала цінностей прав людини – особисте сприйняття фактору дискримінації і справжня дискримінація (доведена фактами).

Методологія опитування і обробки даних:

- Розподіл анкет і 20-хвилинне очікування на заповнення бланків особою. Надання допомоги і пояснень лише у випадку необхідності.
- У тому випадку, якщо особа не розуміє, потрібно роз'яснити кожне питання і допомогти їй заповнити бланки.
- Детально опитано таких осіб, які:
 - Показували більшу ступінь зацікавленості і пропонували включити свої запитання до анкети або давали рекомендації з іншого приводу.
 - У виняткових випадках, коли зацікавлена особа мала особистий досвід (як позитивний так і негативний), що є важливим для питань, охоплених в опитуванні.
- У всіх випадках зберігається конфіденційність, і тільки з дозволу особи можна висвітлювати її/його розповідь в доповіді в супроводі фотографій і з зазначенням імен.
- Для тих, хто апатично ставився до опитування, причина їхньої апатії також зазначалася. Такі причини слугували допоміжним інструментом в процесі підготовки просвітницьких матеріалів для помітних меншин.
- У всіх випадках потрібно було проявити бажання до співробітництва, ввічливість і терпіння для того, аби встановити необхідний рівень довіри з респондентами.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ МІСЦЯ, ДЕ ПРОВОДИЛОСЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для дослідження вибрані наступні міста: Київ, Одеса, Харків, Вінниця. Всі вони – найбільші міські центри в Україні, які розміщуються в різних частинах країни – центр, південь, схід і захід відповідно, відображаючи існуючі регіональні особливості. Спільним для цих міст, за винятком Вінниці, є створення і організація великих ринків і ринків роздрібної торгівлі з часів розпаду Радянського Союзу і протягом перших років економічної трансформації в Україні. Ці ринки є торговими центрами, які об'єднують чисельні групи помітних меншин та іммігрантів у їхній щоденній діяльності. Більша частина підприємницької діяльності свого часу включала в себе «челночну» торгівлю та іншу підпільну економічну діяльність, в якій однаковою мірою брали участь як українці, так і не українці за походженням. Створені в якості механізмів проти бідності і труднощів, ці ринки збільшилися, щоб стати величезним ресурсом для малої й середньої торгівлі і підприємницької діяльності.

ОДЕСА

Ринок «7-й кілометр» отримав свою назву від факту розташування на відстані 7 км від м. Одеси. Ринок «7-й кілометр» (офіційна назва — ринок «Авангард», ООО «Промтоварний ринок») — один з найкрупніших ринків Східної Європи, який розташований в Овідіопольському районі Одеської області неподалік від м. Одеса на 7-у км. Овідіопольської траси, звідки і походить неофіційна назва ринку. Ринок було засновано і відкрито в 1989 році. Раніше на цьому місці існувало звалище для сміття і спалювання відходів, яке з часом було закрито і демонтовано. В 1989р. Радянський Союз вже розвалювався, і остання радянська влада в Одесі перенесла за межі міста невідомий вільний ринок, який опинився на відстані 10 акрів або 7 км, чи 4 миль. З того часу, будучи відкритим щодня, окрім п'ятниці, ринок перетворився на один з найвідоміших ринків Європи, займаючи третє місце у світі і в той же час будучи пострадянською мережею супермаркетів – місцем чистого і нерегульованого капіталізму, де на окремі питання, наприклад, щодо зарплати, оренди, податків або написання власних імен реагують загалом з підозрою. В 2006 році площа ринку «7-й кілометр» складала 0,69 км², забезпечувала роботою близько 10 000 продавців (за різними оцінками до 60000), ринок відвідували до 150 000 покупців в день. Безпосередній штат підприємства — 1 200 осіб (охорона, адміністрація, обслуговуючий персонал). Сюди їдуть за товаром з усієї України. Ринок – успішне підприємство, яке поповнює державний і місцевий бюджети. Тільки за 2007 рік ООО «Промтоварний ринок» виплатив державі понад 65,5 млн. грн. (11 мільйонів доларів США) податків і зборів за здачу в оренду торгових площ. Крім цього, кожен з 20 тис. робітників та підприємців, що працюють на ринку, також платять податки. Щоденні продажі ймовірно сягали 20 мільйонів гривень. Ринок також має свою веб сторінку у мережі інтернет: www.7km.net. На території ринку розміщені: три медпункти, які безкоштовно надають першу невідкладну допомогу, пожежна станція і туалети. Відомий в народі як «Толчок», ринок є джерелом стабільного доходу для підприємців 50 національностей. Один гагаузький підприємець заявив, що навіть якщо безробітна людина підійде до адміністрації, остання запропонує якусь роботу, і особа не піде з порожніми руками. Проте «Толчок» змагається також з іншими міськими ринками і торговими центрами, які з'являються. На думку одного з респондентів з Нігерії, у зв'язку з цим виникла політична конкуренція між «Партією Регіонів», яка нібито «контролює» ринок «Толчок», тоді як партія «Наша Україна» заснувала інший ринок і «заграє» з підприємцями, пропонуючи їм великі знижки на оренду чи купівлю контейнерів.

ХАРКІВ

Люди називають харківський ринок по-різному: Барабашово, Барабашова, Барабашовка або просто Барабашка. В 1996 році, коли створювали ринок, його розмістили біля станції метро ім. академіка Барабашова Миколи Павловича, астронома, академіка АН УРСР, який помер в 1971 році. Звідси і походить назва. Згідно з заявою власника ринку – харківської компанії «АВЕК» –

Торговий центр «Барабашово» – найбільший в Україні центр оптово-роздрібно́ї торгівлі: його відвідують 100-180 тисяч покупців щоденно, на території торгового центру обладнано 18 000 торговельних місць. 100 000 000 гривень – прибуток торгового центру за минулий рік. Він був споруджений в 1996 році на заболоченій і покинутій ділянці, яка вважалася неперспективною для забудови. Ринок «Барабашово» – єдиний в Україні, який торгує оптом вночі. Для тих, хто працює на ринках, нічні поїздки за товаром дуже зручні. Вдень ринок «Барабашово» працює приблизно з 7.00 до 14.00-15.00 годин, а вночі – з 20.00 до ранку (основна частина продавців після 2 години ночі розходиться). Ціни на нічному і денному ринку практично не відрізняються. Різниця в асортименті (деякі торгові місця в Харкові працюють лише вночі і лише з оптовими покупцями) і в різному складі покупців. Вночі в основному приїжджають оптовики, а вдень «Барабашка» працює як оптом, так і в роздріб. В основному товари виробляються в Китаї і Туреччині, а також Росії і Білорусі. Дуже багато одягу виготовлено в самому Харкові. Торгують без посередників, тому ціни у них низькі. Ринок величезний – кожна частина ринку має свою назву: «Яма», «Сковорода», «Перехрестя». На кожного свій товар і свій робочий час. Власники магазинів платять по 70 тисяч доларів за оренду своєї торгової площі на 20 років або від 250 до декількох тисяч доларів щомісяця. Адміністрація ринку дуже суворо слідкує за дотриманням порядку за допомогою десяти тисяч робітників. Якщо підприємець викладе свій товар раніше офіційно призначеного часу для роботи, або схоче залишитися на роботі довше зазначеного строку, на нього чекає штраф. За роки роботи змінилися і продавці, і покупці, і товари. ТЦ «Барабашово» пройшов шлях від невеликого речового ринку до найбільшого центру оптово-роздрібно́ї торгівлі. Власником ринку є харківський концерн «АВЕК», керівництво якого асоціюється з іменем народного депутата України Олександра Фельдмана. Свого часу ринок також отримав підтримку від губернатора Харківської області – Євгенія Кушнарєва, який дав розпорядження перенести ринок промтоварів з Благовещенського базару в район станції метро Барабашово. Застереження торговців з приводу того, що їх бізнес постраждає, були марними, оскільки сьогодні з ринком Барабашово пов'язаний кожен третій харківчанин. До 2010 року на території Центру буде споруджено великий сучасний торгово-виставковий комплекс.

КИЇВ

Ринки у Києві як великі торгові центри з'явилися в 1990-х роках в наступних районах: Нивки, Шулявка, Оболонь, Петрівка та інші. Варто згадати, що одним з ринків «Толкучка» (означає натовп людей, які штовхаються) був тимчасовий ринок, розташований навколо Республіканського Олімпійського стадіону в 1991-1992 рр. і організований компанією під назвою «Меркурій». Пізніше ринок був переміщений на територію Володимирського ринку, де був відкритий окремий сектор для не сільськогосподарських продуктів в 1993-1994 рр. Внутрішні сутички між групами підприємців тіншової економіки загострилися, внаслідок чого частина торговців перейшли звідти до Троєщинського ринку, який був заснований в 1994-1995 рр. Згідно з інформацією перших торговців, на початку панували настрої незадоволення як між тими, хто був вимушений туди перейти, так і між місцевим населенням, яке протестувало проти виникнення будь-якого роду ринку, посилаючись на історію: Вперше ця місцевість згадується в літописах від 1026 року як Чуриловщина, а в XVI столітті вона була передана Свято-Троїцькому монастирю Києво-Печерської лаври и стала називатися «грунт Троїцький». Звідти і походить назва села «Троєщина». Пізніше, перед початком етапу перебудови, в 1983 році тут почалося будівництво житлового масиву.

В 1988р. село увійшло до тодішнього Вагутінського району м. Києва, зараз – Деснянський. Ринок «Троєщина» перетворився на найбільший і найпопулярніший серед киян речовий ринок, ставши великим торговим конгломератом, який розкинувся на 6-и гектарах землі. Тут торгують понад 20 000 підприємців, зокрема й іноземці, як мінімум з 40 країн світу. Хоча за облаштуванням та інфраструктурою він значно поступається 7 кілометру або Барабашово, сектори тут розділені за різними національними групами підприємців – в'єтнамці, китайці, пакистанці тощо. Але, відповідно до інформації засновників ООО «Ринок-1», тут невдовзі буде розпочато будівництво торгово-розважального комплексу загальною площею 150 тис. кв. м. Строки реалізації всього

проекту від 8 до 15 років. Адміністрація ринку обіцяє зберегти робочі місця тих осіб, які працюють сьогодні на Троєщинському речовому ринку. Шулявка і Святошино, які розміщені в західному районі Києва, менші за розміром ринку. Серед власників магазинів на цих ринках – багато іммігрантів. Петрівка відома за рахунок великого книжкового ринку, тоді як поруч також існує великий ринок роздрібної торгівлі під назвою «Оболонь».

РОБОТА НА РИНКАХ

Внаслідок родинних зв'язків з українським суспільством для багатьох помітних меншин та іммігрантів немає іншого вибору, як продовжувати проживати в Україні. Більше 90 % цих людей займаються торгівлею на ринку. Ця справа – єдиний засіб для виживання й утримання їхніх сімей. Іноземці стверджують, що через відсутність доступу до українського ринку праці для не-українців, серед яких – кваліфіковані економісти, інженери, медики, програмісти, агрономи і спеціалісти з іншою кваліфікацією, вони змушені зайнятися торгівлею на ринках Харкова, Одеси і Києва.

Значна кількість людей африканського походження працюють продавцями на підприємств з Афганістану, Індії, Сирії, Пакистану, Єгипту. Робота на ринку не легка праця, кажуть вони. Іноді доводиться працювати вночі, а люди на оптовому продажі часто працюють понад 12 годин, в тому числі і вночі. На ринку у Харкові більшість представників з однієї країни чи однакового етнічного походження зазвичай працюють разом. Іноземців, що працюють на ринку, можна розподілити на такі категорії: власники/підприємці, продавці, вантажники, працівники на повний робочий день, частково зайняті працівники, реалізатори.

1. ВЛАСНИКИ/ПІДПРИЄМЦІ

Цю групу підприємців складають власники магазинів чи контейнерів для оптового продажу, які наймають вантажників і продавців. У багатьох випадках продавці належать до національності підприємців чи є іноземцями інших національностей або українцями, які мають добрі стосунки з власниками магазинів або членами родини тієї ж національності (дружини, діти, родичі й інші). Ці підприємці зазвичай захищають своїх робітників від незаконного арешту, погроз або необгрунтованого затримання міліцією і не дозволяють незаконних запитань і неадекватного поводження з ними.

Наприклад, за словами одного представника з Ефіопії, що працює на ринку Привіз у Одесі, кілька років тому він працював на афганського бізнесмена і пізніше став його бізнес партнером. Навесні 2007 року його затримали у магазині афганського бізнесмена. Міліція вимагала документи і дозвіл на роботу, він показав свої документи, що посвідчують особу, і сказав, що ніколи не тримає при собі дозвіл на роботу. Зазвичай всі приватні підприємці тримають свій дозвіл на роботу на своєму робочому місці. Тоді міліціонер наказав йому слідувати за ним до найближчого відділення міліції. На це власник магазину (афганський бізнесмен) відповів: «В законі не написано, що всі приватні підприємці повинні носити при собі дозвіл на роботу у всіх випадках, особливо коли хочуть купити товар. Ви порушуєте закон. Чи не могли би Ви показати мені наказ про затримання осіб, які не мають дозволу на роботу?» Він також сказав міліціонеру, що хоче знати причину і протокол арешту, якщо той затримає ефіопця у відділенні міліції. Афганський бізнесмен зателефонував до міліцейського управління, розповів про цей випадок, попросивши роз'яснень. Пізніше він запитав прізвище цього міліціонера і номер відділення, де він працює, і сказав, що напише скаргу на нього до районного відділення міліції, якщо той продовжуватиме чинити протизаконні дії. Міліціонер не мав що відповісти і залишив ефіопця у спокої.

2. ТОРГОВЦІ

Всі іноземці, які працюють на ринку торговцями чи продавцями, дуже тісно пов'язані з власниками/підприємцями з країни свого походження або з іншими іноземцями. За словами

продавців, налагодити контакти з іноземцями простіше, ніж з місцевим населенням чи іншими бізнесменами. Як кажуть торговці/продавці: «Ми, іноземці, підтримуємо один одного, і люди, що вже довгий час проживають у цій країні, допомагають нам знайти роботу, а також розповідають про культуру і традиції українського народу. Вони радять нам, як слід поводитися у громадському транспорті, на ринку і на робочому місці. Вони надають хорошу інформаційну підтримку стосовно того, як відповідати міліції, що нам слід робити у випадку затримання, як слід поводитися у відповідь на провокацію чи погане поводження міліції». Таким чином, стосунки між роботодавцями і робітниками задовольняють обидві сторони.

3. ВАНТАЖНИКИ

В багатьох випадках вантажники – це новоприбулі іноземці або переважно особи без дійсних документів (без реєстрації в ОВІРі) і візи (яка могла закінчитися) у його/її національному паспорті, посвідченні біженця чи шукача політичного притулку. Зазвичай ці особи не проживають у містах, де вони працюють, але вони мають дійсні документи (реєстрація ОВІРу у іншому місті або селі). Ця категорія іноземців частіше за інших наражається на арешт чи приниження з боку міліції, працюючи вантажниками. Службовці податкового управління видають ідентифікаційний код цим особам. Єдиний спосіб вижити для них – це працювати вантажником легально. Наприклад, одна особа з високих чинів ефіопської армії працювала вантажником у великому супермаркеті на вулиці Маршала (колишній проспект Патриса Лумумби). Він працював з раннього ранку до пізнього вечора, але був щасливий, що має роботу і заробляє на життя. Заробітна плата, яку він отримував, задовольняла його основні потреби. Пізніше він легалізував свій статус і зареєструвався у податковій службі.

4. ПРАЦІВНИКИ НА ПОВНИЙ РОБОЧИЙ ДЕНЬ

Зазвичай працівниками на повний робочий день стають особи з офіційним дозволом на працевлаштування. Очевидно, що напівлегальні чи нелегальні працівники на цих посадах зустрічаються з більш гострими проблемами. Однак, іноземці й інші меншини, які мають всі дійсні документи і часто навіть українське громадянство, також зазнають дискримінації з боку державних службовців через расову приналежність. За їх словами, службовці неохоче вислуховують їхні проблеми: «Коли ми звертаємося до місцевої влади із подібними проблемами, що й українські громадяни, в нас часто питають документи і національність перед тим, як розглянути нашу проблему». Державні службовці мають багато підозр і часто ставлять питання, що взагалі не стосуються причини, з якої до них звернулися. З подібними проблемами вони стикаються у податковій інспекції, коли надають декларацію про доходи чи оновлюють дозвіл на роботу.

5. ЧАСТКОВО ЗАЙНЯТІ ПРАЦІВНИКИ

Багато студентів, шукачів політичного притулку й інших іноземців працюють на ринку. Інші працюють в будівельних компаніях неповний робочий день чи сезонно, особливо протягом квітня-вересня, у сезон для будівництва. Заробітна плата зазвичай варіює від 85 гривень до 100 за 8 годин робочого дня.

Студенти і шукачі політичного притулку часто працюють на ринку неповний робочий день, головним чином на оптовому продажі з 15:00 до 2:00 або до 10:00. Розмір заробітної плати дозволяє покрити базові потреби і залежить від тривалості, місця і часу (денний чи нічний час). Ті, хто працюють вночі, отримують більше.

6. РЕАЛІЗАТОРИ

Деякі особи (українці й іноземці), у яких є дійсні документи, дозвіл на роботу і патенти, досить часто співпрацюють з виробниками, отримують їхні товари і продають їх. Зазвичай таких людей відносять до дистриб'юторів чи «реалізаторів». Ці особи мають добрі і тривалі стосунки з власниками/виробниками товарів. «Реалізатори» кажуть, що вони працюють важче за виробників, оскільки, якщо вони не продадуть товари, виробники не нададуть їм більше для продажу. Однак,

робота «реалізатором» – кращий спосіб, щоб заробити гроші, ніж найматися на роботу до когось іншого. Як один з них сказав: «Ніхто не вимагає частку твого заробітку і ніхто не каже тобі приходити пізніше чи раніше. Це залежить від тебе. Якщо хочеш краще заробляти, починай працювати раніше і залишайся, доки ринок не зачиниться».

7. РОБОТА ЗА ВІДСОТКИ

Деякі люди надають перевагу роботі на основі відсоткової системи, про яку вони домовляються з власником/виробником товарів. Особи, які працюють у цій сфері спеціалізації - професіонали у торгівлі, вони завжди знають про потреби покупців, отримують останні моделі і сезонні товари високої якості за низькою ціною і привертають увагу покупців. Ці особи зазначають, що робота за відсотки може приносити високі прибутки, але ризик втрат також високий. Вони кажуть, що маленька помилка може спричинити великі втрати.

ПЕРСПЕКТИВИ НА МАЙБУТНЄ

Більшість представників помітних меншин на ринках мають однакову думку з приводу майбутніх перспектив їхньої діяльності чи бізнесу. Малі й середні підприємці на ринку «Барабашово» м. Харкова втрачають свої робочі місця внаслідок неочікуваних, необґрунтованих і частих змін у ціновій політиці управління ринку. Наприклад, протягом середини 2007 р. ціна 1 контейнера в «Барабашово» залежно від місця розташування становила 150-300 у.о. Зараз управління ринку прибирає всі контейнери і замість них ставить магазини, оренда яких становить 1850-5700 у.о. Мінімальна ціна продажу 3х5 квадратних метрів магазину – 60,000-80,000 у.о. Але підприємці і продавці не можуть збільшити ціну на свої товари, оскільки в такому випадку їх ніхто не купуватиме. Інші заплановані зміни, згідно з інформацією, одержаною від підприємців «Барабашово», полягають в тому, щоб встановити касові апарати в кожному магазині і на цій підставі збирати податки. За таких умов вистоять лише підприємства з високим рівнем прибуткового капіталу, тоді як всі малі підприємства разом з підприємцями перетворяться на продавців і вантажників. Близько $\frac{3}{4}$ малого бізнесу зникне або піде у підпілля, уникаючи таким чином оподаткування. На додаток, окремі політичні сили також здійснюють свій вплив на ринок і його управління, в результаті чого відбуваються політичні коливання, які впливають на процес прийняття рішення щодо цінової політики.

На ринку Одеси ситуація трохи відрізняється. У плани адміністрації не входить внесення змін до існуючих торгових процедур, оскільки це – найдорожче місце торгівлі, де зберігаються контейнери, ціна на оренду яких коливається від 2000 до 6000 у.о. Проте підприємства не захищені від проблем із невчасним імпортом з-за кордону, які все ж таки долаються внаслідок напівпрозорої діяльності та існуючих домовленостей. Ситуація на ринку «Троєщина» і на інших ринках в Києві майже не відрізняється. Залежно від місця розташування ціна на оренду магазину коливається від 400-500 у.о. до 1200-1500 у.о., а ціна на продаж – від 5000 до 50 000-60 000 у.о.

ДОБРОБУТ

Процвітання і економічний добробут залежать від стабільності підприємств, яка полягає у становленні такого середовища, яке б сприяло розвитку малого бізнесу і становленню урядової податкової політики. На думку 46-річного громадянина Нігерії, який працює на ринку Барабашово в якості продавця, немає перспективи продовжувати працювати на цьому ринку, оскільки «тутешні люди не займаються справжнім бізнесом, а заробляють гроші на прожиття». Будучи кандидатом наук з економіки, він написав декілька статей про ринок «Барабашово», одна з яких називається «Мафія і адміністрація ринку Барабашово». Як для торговця середнього рівня, його щомісячні витрати досягають рівня 3000 у.о. на місяць, з наступними відрахуваннями:

1. Стягнення за оренду робочого місця – 2000 у.о.
2. Мінімальний податок – 40 у.о.
3. Оренда за квартиру – 300-400 у.о.
4. Витрати на харчування – 150-200 у.о.

-
5. Витрати на проїзд 200 – 250 у.о. на місяць, (включаючи витрати на перевезення товару з Одеси до Харкова один раз на тиждень і стягнення плати за завантажування і розвантажування товару).

Отже, ці ринки ще не вийшли з тіньової економіки. Тут відсутня прозорість і підприємницька практика. Відповідно до його слів «мафія» і адміністрація ринку працюють пліч о пліч. Підприємець з Ефіопії підтвердив той факт, що відтоді як ринкова адміністрація запровадила систему магазинів, рівень підприємницької діяльності знизився вдвічі. У нього було два контейнери, два продавці і він мав гарний прибуток, але зараз він має лише невеликий магазин без продавця, де повинен працювати близько 12-16 годин на день, а зарплата іде на покриття місячних витрат.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТТЯ ОСІБ

Багато осіб, включаючи шукачів притулку, іммігрантів, колишніх і теперішніх іноземних студентів, зазначили, що робота на ринку змінила їхнє життя на краще. Особи, які перебувають у шлюбі з громадянами України, також заявили, що їхній рівень життя покращився. Більшість з них не знімають житла, оскільки проживають у квартирі своїх жінок/чоловіків. Особи, які перебувають у шлюбі з громадянами України, відносно добре захищені урядом України. Він/вона має право подати заявку на одержання дозволу на постійне проживання. Громадянин Нігерії з Харкова, який працює на ринку Барабашово, вважає, що йому вдалося одержати дозвіл на проживання і повністю узаконити свою підприємницьку діяльність завдяки шлюбу з громадянкою України. На відміну від осіб, які перебувають у тимчасовому притулку (шукачі притулку, не документовані особи), фінансове становище щоденних продавців значно краще, оскільки вони не залежать повністю від фінансової допомоги влади. Ці особи добре вдягаються, мають достатньо харчів, грошей для пересування і навіть ще деякі запаси. Жодних випадків щодо проблем зі здоров'ям не було зафіксовано.

ЖИТТЯ ОСІБ БЕЗ ДОКУМЕНТІВ

У Києві, Харкові й Одесі ситуація стосовно не документованих мігрантів значно гірша. За умов відсутності чіткої політики та процедури щодо імміграції, щоб залишитися в Україні, вони зазвичай подають заяву на отримання статусу біженця і є шукачами притулку. Постійний страх перед затриманням, депортацією і нестача захищеності законом зі сторони української держави або недержавних організацій робить цей прошарок населення найуразливішим. Багато з тих, чії заяви до українських органів влади щодо отримання статусу біженця були відхилені, мають право оскаржувати це рішення. Але зазначені особи не знають порядку подачі документів і не мають коштів для цієї процедури. Не документовані іноземці зазвичай працюють для своїх співвітчизників, які в свою чергу займаються підприємницькою діяльністю в ізольованих місцях, де міліції їх важко знайти. Зазвичай вони працюють в якості вантажників і поварів, як, наприклад, в Одесі. Їх навіть легко розпізнати за їхніми зовнішніми ознаками, психологічним станом і написаним на обличчі страхом.

ОСОБИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ТИМЧАСОВОМУ ПРИТУЛКУ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ

Близько 186 біженців і шукачів притулку проживають в тимчасовому притулку для біженців. В процесі проведення інтерв'ювання з шукачами притулку з Судану, Сомалі, Еритреї, Ефіопії, Афганістану, Сирії, Палестини, Ірану, Іраку і Єгипту було виявлено, що всі вони є власниками дійсних документів, які видані органами влади і поновлюються кожні три місяці, і що вони мають право на тимчасову роботу. Тимчасовий притулок для біженців також забезпечував їх харчами. Троє осіб розміщуються в кімнаті розміром 16-19 квадратних метрів. Чистота підтримується в кімнатах, кухнях, коридорах, на ліжках є матраци, простирадла і ковдри. Єдиною проблемою є те, що притулок знаходиться далеко від міста і від ринку, де працюють деякі з осіб, які там перебувають. Проте тривалість перебування у притулку обмежена, але це надійне місце для того, щоб розпочати нове життя для найбільш уражених верств суспільства. Один біженець з Ефіопії, який не мав постійного місця проживання, зараз живе у притулку і працює на ринку 7-ого км на індійського

підприємця. Він планує розпочати свій власний бізнес на ринку і зняти квартиру. Чоловік вдячний за цей тимчасовий притулок.

Натомість, афганська сім'я (чоловік, дружина і троє дітей) безробітна, з дітьми, які не ходять ні до дитсадку, ні до школи, покаржилася на маленькі розміри кімнат притулку, непідходящі харчі, часте припинення постачання води і електроенергії. Проте, сім'я проживає в цьому місці тільки тому, що не має вибору. Шукач притулку з Судану разом з дружиною і чотирма дітьми перебуває у цьому центрі більше року і повідомив, що українська влада відхилила його заяву на одержання статусу біженця, тому він боюся виселення з притулку. Не маючи початкового капіталу, разом зі своєю сім'єю він перебуває у критичній ситуації. Таким чином, різні шукачі притулку розглядають своє перебування у притулку з точки зору своїх власних проблем.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Робота на ринках має як позитивні, так і негативні аспекти впливу на соціальну інтеграцію і адаптацію помітних меншин і мігрантів.

1. Особи з будь-якого континенту приходять на ці ринки без жодної копійки, але пізніше виходять із замкненого кола бідності. Кредо багатьох з них: якщо важко працювати – можна досягти своєї мрії. Тому ринки – це добрий початок для подолання скрутного становища, особливо для найбільш уразливих прошарків суспільства.
2. Робота на ринку змушує іммігрантів спонтанно адаптуватися до місцевих звичаїв, мов і правил поведінки, а також до труднощів.
3. На ринках іммігранти набувають деякі елементарні навички для ведення малого і середнього бізнесу, організаційного часового менеджменту і реалізації стратегії виживання, без витрат громадських коштів.
4. Один з важливих аспектів полягає в тому, що іммігранти не чекають на допомогу держави чи на виділення коштів з бюджету для свого виживання. Шукачі політичного притулку (навіть ті, які отримують невелику допомогу), біженці починають заробляти гроші і стають на ноги самостійно.

Декілька негативних аспектів псують очевидні позитивні наслідки роботи на ринку для іммігрантів.

1. Навіть через більше ніж десятиріччя основна діяльність на більшості ринків, які досліджує це опитування, залишається сектором тіньової економіки без зрозумілих і прозорих угод чи процедур. Це стосується усіх сфер, а зокрема процесу найму іноземців на роботу. Більше того, існують серйозні наміри припинити існування ринків і перетворити їх на сучасні торговельні центри. За таких умов робота на ринку не може залишатися довготривалим варіантом для іммігрантів, які хочуть постійно жити в Україні.

Спонтанний процес адаптації іммігрантів до місцевого середовища складається з освоєння розмовної російської мови і декількох культурних нюансів, що недостатньо для задоволення культурних і соціальних потреб в процесі інтеграції у сучасне українське суспільство. Знання української мови, законів і процедур важливе для того, щоб задовольнити вимоги українського ринку праці. А їх можна отримати тільки на спеціальних курсах. Поки що, для цих категорій осіб, на місцевому рівні таких курсів немає.

2. Хоча іммігранти отримують деякі рудиментарні вміння власників малих магазинів і адміністраторів, їх недостатньо для сучасного управління бізнесом. Навіть через десятиріччя роботи жоден торговець не здатний скласти бізнес-план, звернутися до банку за кредитом чи почати виробництво. Натомість навички їх базової професії – програміста, інженера,

архітектора, вчителя тощо втрачаються і не використовуються, що призводить до функціональної неграмотності.

3. Небезпечні також суперечки щодо земельних ділянок, на яких розташовані ринки, і питання щодо політичного контролю над ринками, оскільки вони створюють підґрунтя для соціального напруження. Існування іммігрантів у таких умовах протягом довгого періоду без жодного права на участь у прийнятті рішень і отриманні інформації може спровокувати незадоволення.
4. Внаслідок того, що більшість ринків – частка тіньової економіки, яка є невизначеним сектором, де межа між неформальною і кримінальною діяльністю розмита, іммігранти на ринках стають жертвою стереотипу: нібито вони пов'язані з кримінальним світом. Це – один з факторів зростання ксенофобії і расизму.

Тому, більшість людей, які працюють на ринку, будівництві й в інших організаціях, усвідомлюють, що торгівля на ринку – це короткотермінова панацея. Для багатьох інших це ще залишається невідомим. Більшість людей, які працюють на цих ринках, вважають, що вони можуть самостійно побудувати своє життя, а не чекати на нездійсненні чудеса. Враховуючи вищезгадане, можна було б повною мірою використати цей «різноманітний капітал» робочої сили у конструктивний спосіб як для гармонійного розвитку України, так і для соціально-економічного благополуччя цих осіб. Цього можна досягти через:

- Зрозумілі правила міграційної політики, квоту щодо імміграції, розраховану для потреб країни, окремого регіону, міста і навіть села.
- План сталого розвитку для окремих регіонів, міст і сіл, розроблений на основі вивчення потреб в іноземних експертах і робочої сили.
- Виділення ресурсів на розвиток, навчання і культурну адаптацію мігрантів на місцевому рівні.
- Виведення торгівлі на ринку з тіньового сектору не за допомогою більшої кількості правил чи будівництва великих торговельних центрів, а через стимулювання підприємництва і виробництва серед іммігрантів.

«Без наявності дійсного документу про посвідчення особи, відносини між іноземцями і українськими правоохоронними органами можна охарактеризувати як відносини між котами і мишами на сільськогосподарському полі. Без документу вас не вважають за людину. Міліція б'є вас, виставляє на посміховисько, забирає гроші. Міліція зловживає своєю владою і проковує до порушення закону, а потім ув'язнює.»

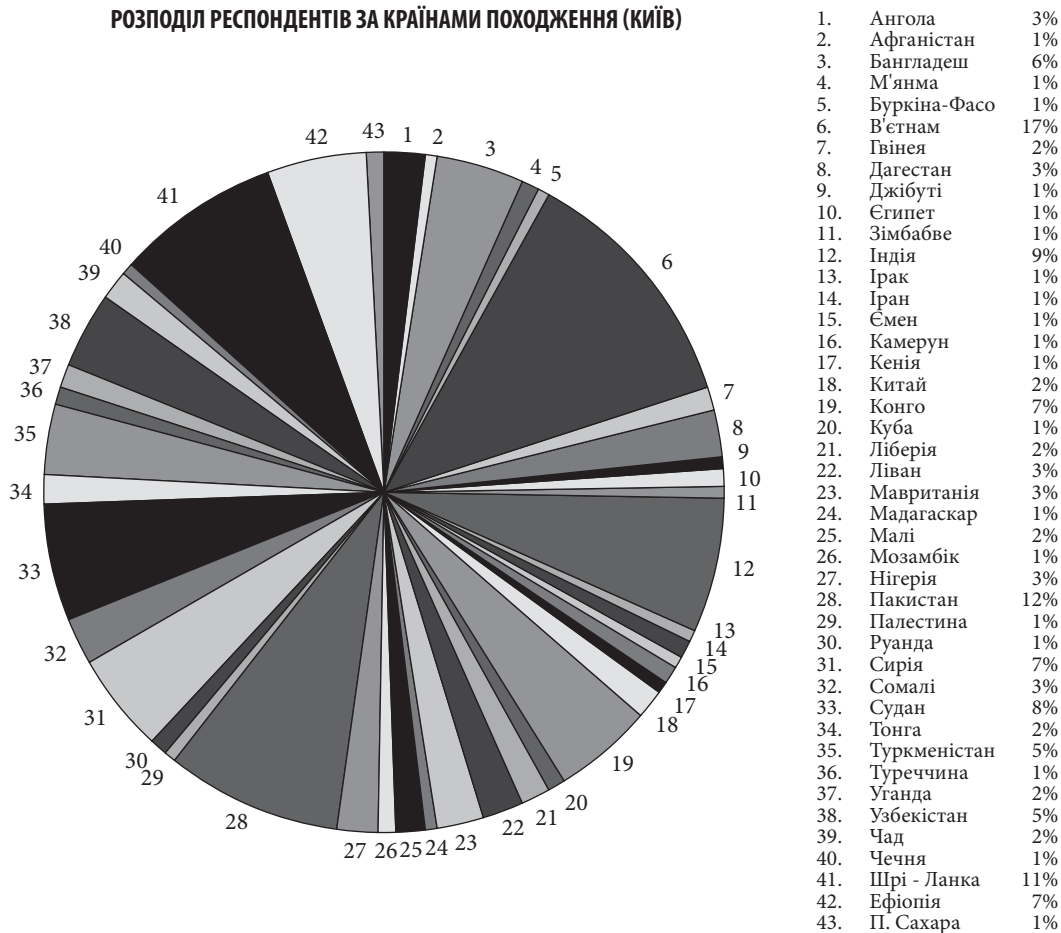
– громадянин Нігерії, одружений з україночкою, торговець на ринку «Барабашово» у Харкові.

РОЗДІЛ 4 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ – ПРОФІЛЬ РЕСПОНДЕНТІВ

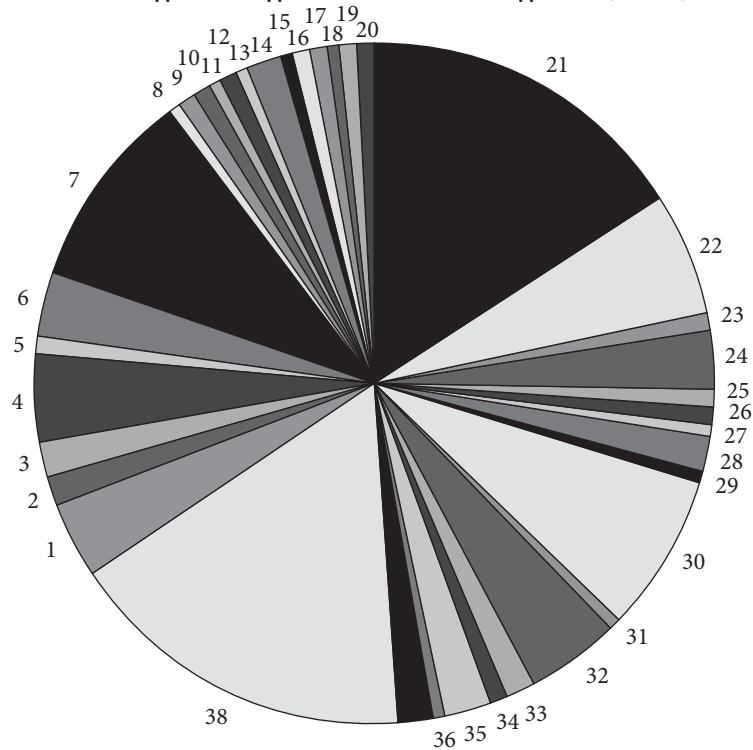
Один із засобів досягнення мети проекту – запобігання дискримінації за допомогою збору інформації, це – проведення опитування, для чого було розроблено анкету опитування. З тим, щоб подолати мовний бар'єр, анкети були доступні для респондентів у відповідній мовній версії. Опитування були анонімними, за винятком глибинних інтерв'ю, для яких в опитаній особи брали згоду на розголошення. Респондентів просили бути відвертими й щирими і самостійно заповнювати анкету з мінімальним наглядом і втручанням з боку особи, що опитує. Таким чином, можна стверджувати, що загалом отримані відповіді правильно віддзеркалюють ситуацію, оскільки вона об'єктивно сприймається респондентами. Вся інформація і дані, отримані в процесі опитування, були ретельно оброблені і проаналізовані. На основі цього аналізу були зроблені висновки і пропозиції щодо вдосконалення політики стосовно інтеграції іммігрантів в українське суспільство. Суть вказаних рекомендацій полягає в тому, щоб виявити критичні ділянки в галузі захисту прав помітних меншин й іноземців в Україні і покращити життя за рахунок нововведених змін.

Респонденти визначалися за національною ознакою (етнічною групою і/або країною походження), статтю і віком. Як видно з отриманих відповідей, більшість респондентів є мешканцями міст, бо опитування проводилися в Києві, Харкові, Одесі і Вінниці. Загалом, відповіді оброблялися відповідно до місць опитування – міст Києва, Одеси, Харкова і Вінниці. На наведених нижче діаграмах показано, що у Києві були опитані особи з 43 країн походження, у Харкові – з 38 країн і в Одесі – з 34:

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА КРАЇНАМИ ПОХОДЖЕННЯ (КИЇВ)

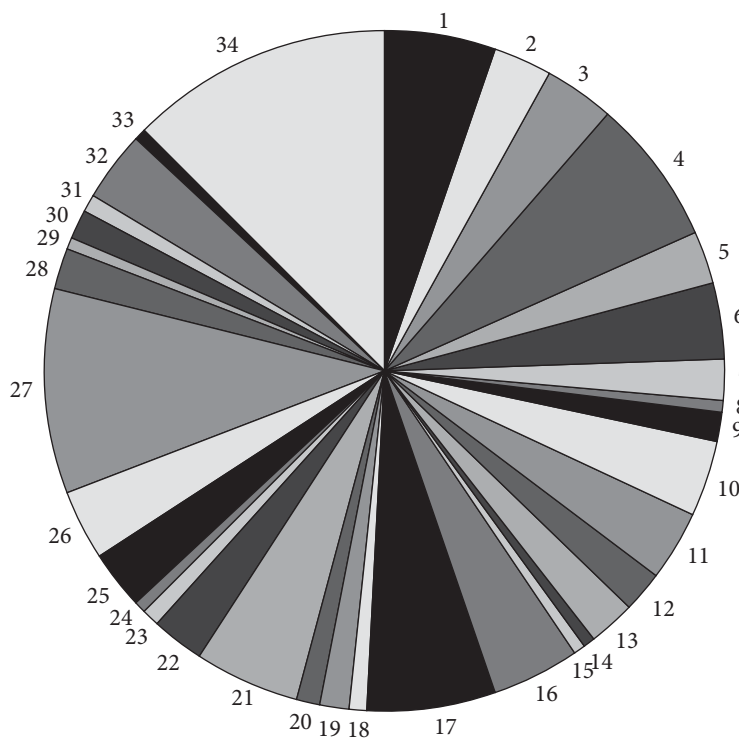

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА КРАЇНАМИ ПОХОДЖЕННЯ (ХАРКІВ)

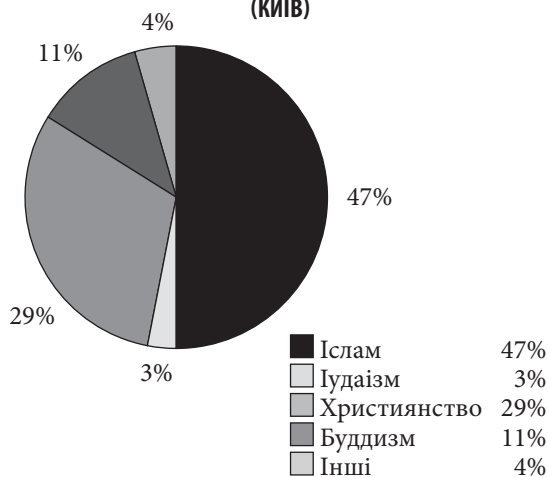
1.	Північна Корея	2%
2.	Сомалі	2%
3.	Судан	6%
4.	Танзанія	1%
5.	Ерїтрея	4%
6.	Ефіопія	13%
7.	Буркіна-Фасо	1%
8.	Гана	1%
9.	Джїбутї	1%
10.	Індія	1%
11.	Кенія	1%
12.	Конго	1%
13.	Кот-д'Ивуар	2%
14.	Лїберія	1%
15.	Малї	1%
16.	Непал	1%
17.	Руанда	1%
18.	Уганда	1%
19.	ЦАР	1%
20.	Пакистан	5%
21.	В'єтнам	22%
22.	Афганїстан	8%
23.	Бангладеш	1%
24.	Бурундї	4%
25.	Гвінея	1%
26.	Дагестан	1%
27.	Єгїпет	1%
28.	Замбїя	2%
29.	Інгушетїя	1%
30.	Ірак	10%
31.	Іран	1%
32.	Камерун	6%
33.	Кїтай	2%
34.	Корея	1%
35.	Молдова	3%
36.	Руанда	1%
37.	Намїбія	2%
38.	Нїгерія	23%

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА КРАЇНАМИ ПОХОДЖЕННЯ (ОДЕСА)

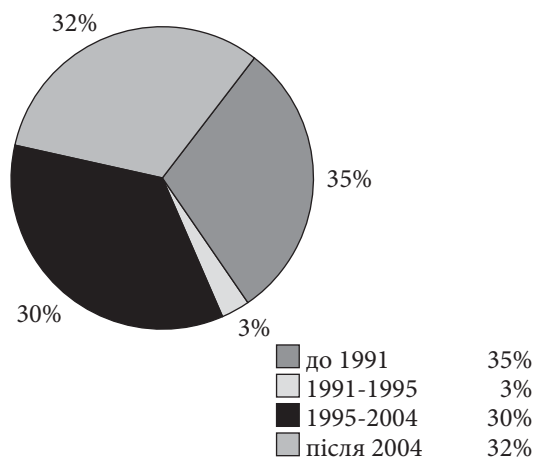

1.	Азербайджан	8%
2.	Алжир	4%
3.	Вірменія	5%
4.	Афганїстан	10%
5.	Бангладеш	4%
6.	В'єтнам	5%
7.	Гагауз	3%
8.	Грузія	1%
9.	Індія	2%
10.	Ірак	5%
11.	Іран	5%
12.	Ємен	3%
13.	Камерун	3%
14.	Кампучія	1%
15.	Кїтай	1%
16.	Конго	6%
17.	Курд	9%
18.	Лаос	1%
19.	Лївія	2%
20.	Молдова	2%
21.	Нїгерія	7%
22.	Пакистан	4%
23.	Палестина	1%
24.	Росія	1%
25.	Сирія	4%
26.	Сомалї	5%
27.	Судан	14%
28.	Таджикїстан	3%
29.	Тунїс	1%
30.	Україна	2%
31.	Чад	1%
32.	Чечня	5%
33.	Ерїтрея	1%
34.	Ефіопія	18%

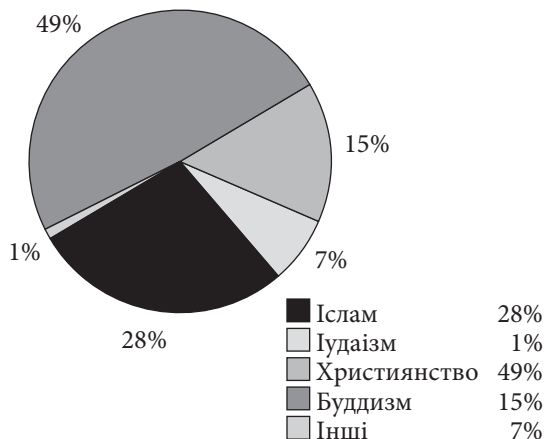
**РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА ВІРОСПОВІДАННЯМИ
(КИЇВ)**

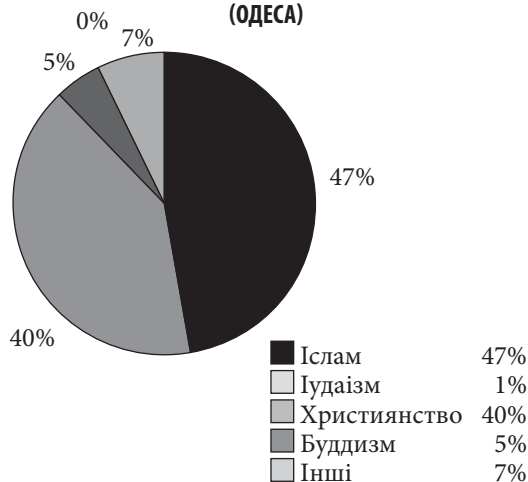
РОКИ ПРИБУТТЯ РЕСПОНДЕНТІВ В УКРАЇНУ

**РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА ВІРОСПОВІДАННЯМИ
(ХАРКІВ)**

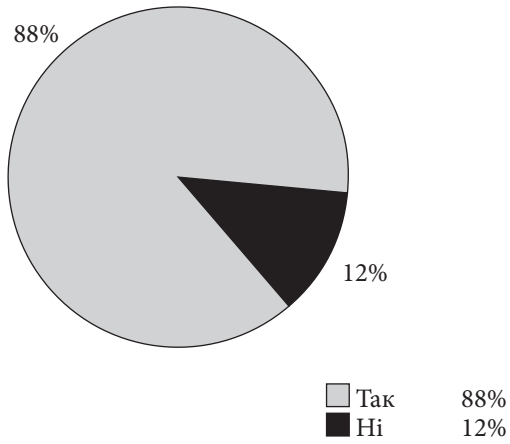

**РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА ВІРОСПОВІДАННЯМИ
(ОДЕСА)**

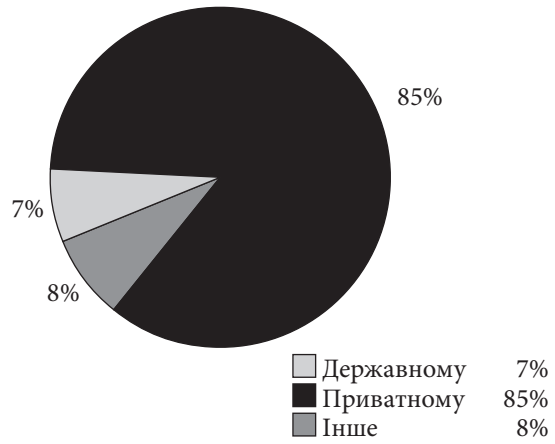

Окрім місця проживання - Київ, Одеса, Харків і Вінниця, респондентам були поставлені питання щодо тривалості їх перебування в Україні, року прибуття і бажання надалі перебувати в Україні. Це дозволило нам оцінити, наскільки кожне місто, де проводилося опитування, здатне приймати іммігрантів й меншин і може утворити сприятливе середовище для їх людського розвитку. Що стосується тривалості перебування і року прибуття, 35% складають ті, хто вперше приїхав до 1991 року. Головним чином, до них належать ті, хто приїхав в радянські часи. З 1991 до 1995 року в Україні спостерігалась сильна нестабільність, інфляція й економічна криза. Старі двосторонні угоди про обмін студентів були розірвані, а нові ще не були укладені. На той час Україна не була учасницею міжнародних угод про надання притулку біженцям і шукачам політичного притулку. Крім того, була відсутня макроекономічна стабільність, що не сприяло ринковій і торгівельній активності. В цей період також була відсутня українська національна валюта, гривня, яка була введена лише у 1996 році. Тому імміграція з усіх частин світу була значно призупинена, що відповідає незначним 3% всіх респондентів в опитуванні, які сказали про своє прибуття в Україну у період з 1991-1995 рр. Відновлення імміграції відбулося у 1995 – 2004 роках і після 2004 року, що склало відповідно 30% і 32% всіх респондентів. Це свідчить про рівномірний розподіл протягом

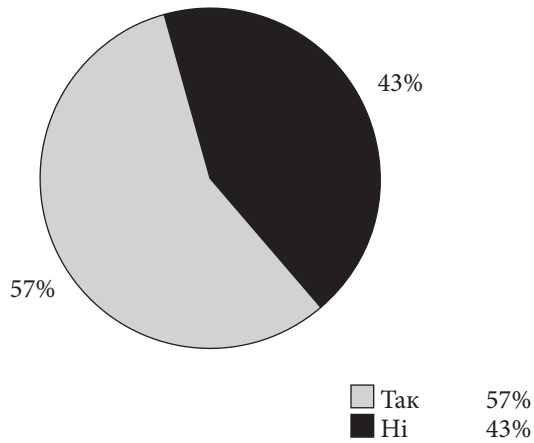
ВИ ПРАЦЮЄТЕ? (КИЇВ)

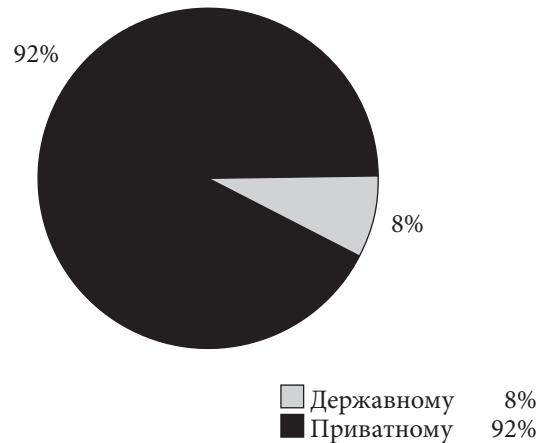
ЯКЩО ВИ ПРАЦЮЄТЕ, ТО В ЯКОМУ СЕКТОРІ? (КИЇВ)

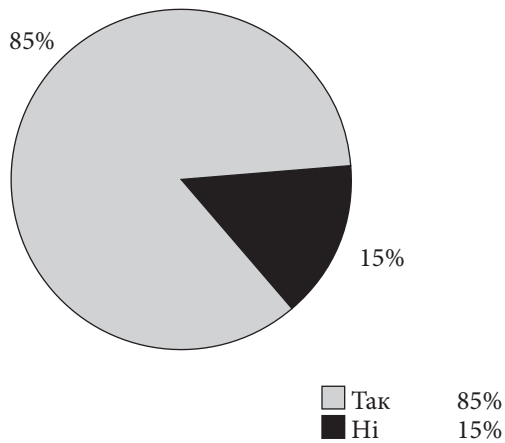
ВИ ПРАЦЮЄТЕ? (ХАРКІВ)

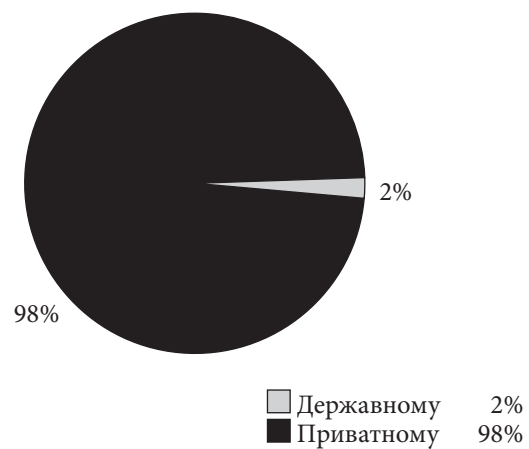
ЯКЩО ВИ ПРАЦЮЄТЕ, ТО В ЯКОМУ СЕКТОРІ? (ХАРКІВ)

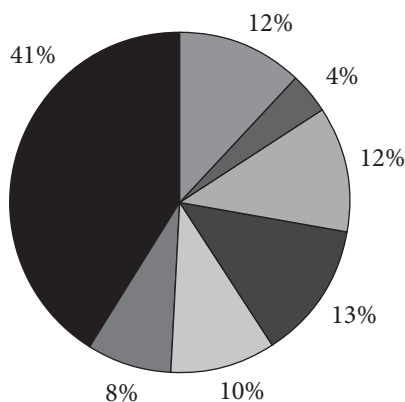
ВИ ПРАЦЮЄТЕ? (ОДЕСА)

ЯКЩО ВИ ПРАЦЮЄТЕ, ТО В ЯКОМУ СЕКТОРІ? (ОДЕСА)

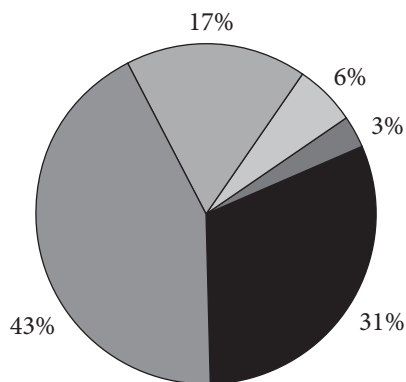

ЯКЩО ВИ НЕ ПРАЦЮЄТЕ, ТО ВИ...? (КИЇВ)

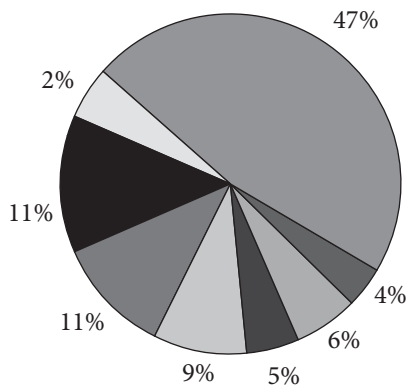
Пенсіонер	0%
Домогосподарка	0%
Студент або учень школи	12%
В декретній відпустці	4%
Інвалід	12%
Зареєстрований безробітний	13%
Тимчасово не працюєте і шукаєте роботу	10%
Працюєте частково чи періодично	8%
Не має відповідних документів або дозволів	41%

ЯКЩО ВИ НЕ ПРАЦЮЄТЕ, ТО ВИ...? (ОДЕСА)

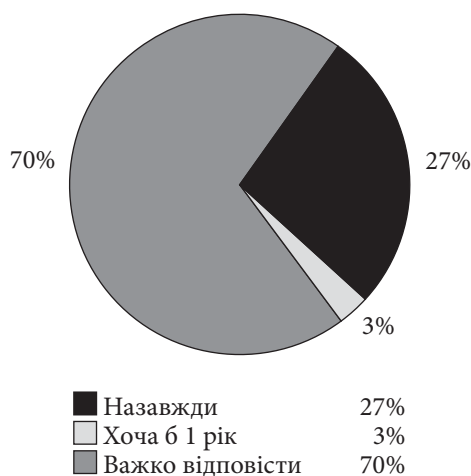
Пенсіонер	0%
Домогосподарка	0%
Студент або учень школи	43%
В декретній відпустці	0%
Не має дозволу	17%
Зареєстрований безробітний	0%
Тимчасово не працюєте і шукаєте роботу	6%
Працюєте частково чи періодично	3%
Не має відповідних документів або дозволів	31%

ЯКЩО ВИ НЕ ПРАЦЮЄТЕ, ТО ВИ...? (ХАРКІВ)

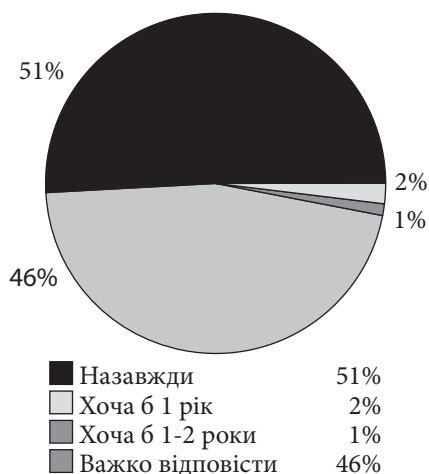

Пенсіонер	2%
Домогосподарка	5%
Студент або учень школи	47%
В декретній відпустці	4%
Інвалід	6%
Зареєстрований безробітний	5%
Тимчасово не працюєте і шукаєте роботу	9%
Працюєте частково чи періодично	11%
Не має відповідних документів або дозволів	11%

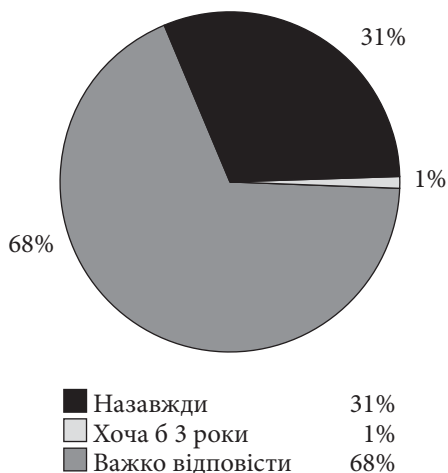
СКІЛЬКИ ВИ ЩЕ ПЛАНУЄТЕ ЖИТИ В УКРАЇНІ? (КИЇВ)

СКІЛЬКИ ВИ ЩЕ ПЛАНУЄТЕ ЖИТИ В УКРАЇНІ? (ХАРКІВ)

СКІЛЬКИ ВИ ЩЕ ПЛАНУЄТЕ ЖИТИ В УКРАЇНІ? (ОДЕСА)

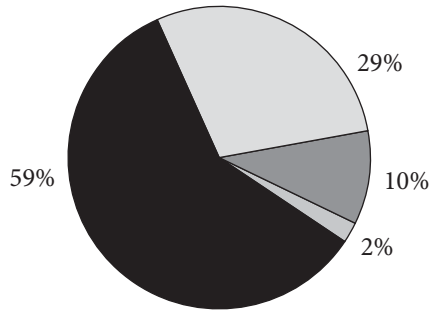
17 років, коли кожен період відповідав одній третині респондентів.

Таким чином, можна зробити висновок, що рівень адаптації і статус представника меншини залежить від часу прибуття і соціально-економічних та політичних аспектів у цьому регіоні України в зазначений історичний період.

Розподіл респондентів за ознакою їх належності до певного віросповідання свідчить про представлення у цьому дослідженні більшості світових релігій. Вік респондентів варіює у межах 17 – 53 років в Києві, 19 -56 років в Харкові і 14-59 років в Одесі.

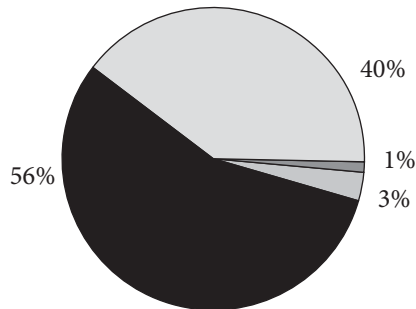
Оскільки більшість респондентів – особи працездатного віку, на питання, чи зайняті вони і працюють по найму, більшість з них відповіли позитивно, а саме 88% в Києві, 57% в Харкові і 85% в Одесі. Серед тих, хто не працює, є студенти й учні - 15% в Одесі, 43% у Харкові і лише 12% у Києві. Оскільки більшість респондентів мають працездатний вік, майже відсутні пенсіонери. Крім того, не реєструються безробітні люди в Харкові й Одесі, але в Києві зареєстровані 13% таких респондентів. Також 8% в Києві і 3% в Одесі зайняті неповний день чи частково. У Харкові не виявилось респондентів, які працюють неповний день. Також, в Одесі і Харкові не траплялись респонденти у декретній відпустці, тоді як у Києві цей індикатор дорівнює 4%. 6% в Одесі, 8% у Харкові і 10% у Києві сказали, що вони не зайняті і шукають роботу. У Києві відсоток осіб з фізичними вадами серед респондентів складає 12%. Незареєстровані особи складають значну частину – 41% в Києві, 31% в Одесі і 15% в Харкові. Це число збігається з кількістю тих осіб, які не мають дозволу на роботу. Хоча, наявні категорії осіб, які можуть мати дійсні документи, такі як паспорт чи дозвіл на проживання, але не мати дозволу на роботу. Однак, частка незареєстрованих осіб у цьому відношенні не означає, що вони не працюють. Майже всі з них працюють неофіційно і не мають можливості користуватися послугами соціального захисту, а лише роблять внесок у неформальну економіку України. Відповіді на питання, пов'язані з економічною адаптацією і сплатою податків українській державі, які в подальшому обговорюватимуться у звіті,

СІМЕЙНИЙ СТАН (КИЇВ)

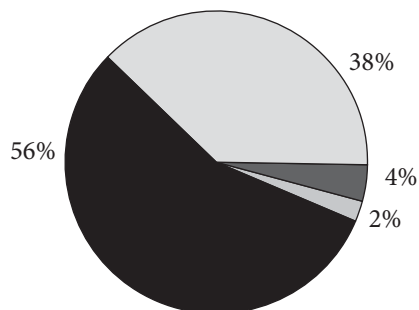
■ Неодружений/незаміжня	59%
■ Одружений/заміжня	29%
■ Перебуваю в громадянському шлюбі	10%
■ Живу окремо	2%
■ Вдовець (вдова)	0%
■ Розлучений(а)	0%

СІМЕЙНИЙ СТАН (ХАРКІВ)

■ Неодружений/незаміжня	56%
■ Одружений/заміжня	40%
■ Перебуваю в громадянському шлюбі	1%
■ Живу окремо	3%
■ Вдовець (вдова)	0%
■ Розлучений(а)	0%

СІМЕЙНИЙ СТАН (ОДЕСА)

■ Неодружений/незаміжня	56%
■ Одружений/заміжня	38%
■ Перебуваю в громадянському шлюбі	0%
■ Живу окремо	4%
■ Вдовець (вдова)	0%
■ Розлучений(а)	2%

свідчать про те, що державний і місцеві бюджети зазнають втрат. Чітко видно, що більшість респондентів залучені до роботи у приватному секторі. Як наслідок, відповіді також показують, що 85 % респондентів у Києві, 92 % у Харкові і 98 % в Одесі працюють у торгівлі чи сфері обслуговування на великих оптових ринках. 8% відповідей з Харкова, 2 % з Одеси і 7 % з Києва надійшли від працівників громадського сектору, а саме від родичів опитуваних груп і місцевих державних службовців. Категорія «інші», яка складає 8 % відповідей з Києва, відображає представників меншин, які є членами дипломатичних корпусів, працюють на фірмах, міжнародних і національних громадських організаціях, або у сфері медіа і культури.

Для визначення рівня адаптації і потреби в інтеграції було поставлено запитання, наскільки довго респондент планує залишитися в Україні. Відповіді на це запитання відрізнялися відповідно до статусу респондента. Залучені до бізнесу чи сфери обслуговування були прив'язані до конкретного періоду перебування, найму чи навчання (у випадку студентства), тому їх відповіді були більш конкретними і вони могли передбачити тривалість свого перебування в Україні.

Більш невизначені відповіді були отримані від шукачів політичного притулку, біженців і осіб без документів. Через відсутність безпеки і гарантії на оплату праці чи більш-менш стабільне майбутнє вони відповідали «не можу сказати» і висловлювали бажання переїхати до іншої країни. Такі відповіді складають більшість, а саме 70% у Києві, 68% в Одесі і 46% у Харкові. Крім того, треба зазначити, що бажання залишитися на постійне проживання є більшим у Харкові – 51 % респондентів, а в Одесі цей показник дорівнює 31 %, в Києві – 27 %. Це пов'язано з їх сімейним статусом.

Для тих іммігрантів й іноземців, які перебувають у шлюбі з громадянами України, і особливо для тих, хто має дітей, проживання в Україні без сумнівів триватиме усе життя. Такі цифри описують сімейний стан респондентів всіх трьох міст. 40 % респондентів в Харкові, 29 % у Києві і 38 % в Одесі зазначили, що вони перебувають у шлюбі.

Одним із завдань цього дослідження було виявлення ролі сімейного статусу в отриманні

дозволу на проживання і роботу в Україні. Внаслідок деяких глибинних інтерв'ю було виявлено, що система фіктивних шлюбів для отримання соціальних, громадянських й інших вигод, не розповсюджена. На питання, чи фіктивні шлюби допомогли б іммігрантам отримати більш визначений статус, респонденти відповіли, що немає різниці у ставленні поліції чи влади до іммігранта залежно від його сімейного стану. Однак, за нашими спостереженнями, головні пункти українського законодавства стосовно імміграції надають переваги особам, які перебувають у шлюбі з громадянами України.

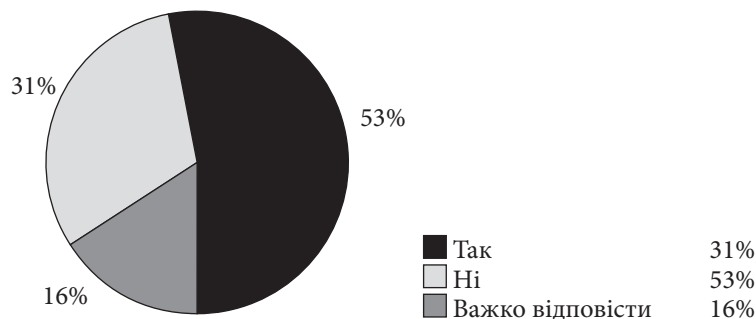
Таким чином, з цієї точки зору сімейний стан респондента, фіктивний чи справжній, дуже важливий. Як показано на графіку, правовий і візовий статус опитаних корелює з їх сімейним станом. У Києві 54 % мігрантів мали дозвіл на постійне проживання і 46 % мали тимчасовий дозвіл на працевлаштування.

У більшості випадків громадянство дружини/чоловіка чи партнера -українське, а рідна мова - теж українська і/або російська. Виявлено, що у випадку наявності українського громадянства одного з членів родини (часто дружини), іммігрант або представник меншини має дозвіл на постійне чи тимчасове проживання. Більшість з респондентів, які мають дітей, повідомили, що їм менше 18 років і що вони теж мають українське громадянство.

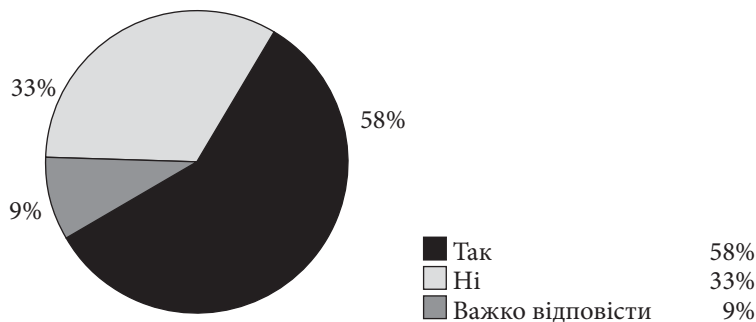
РОЗДІЛ 5 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я І ЖИТЛА, РОБОТА І ВІДПОЧИНОК

Велика кількість запитань присвячувалася проблемам базової чи первинної медичної допомоги респондентам або членам їх сімей, а саме доступу до державної системи охорони здоров'я. Це має відобразитися на регулярному медичному огляді чи відвіданні певної установи у випадку захворювання. Більш розвинута і захищена форма оплати послуг у сфері охорони здоров'я – забезпечення медичним страхуванням – також вивчалася. Була виявлена приналежність страховки українській чи іноземній компанії.

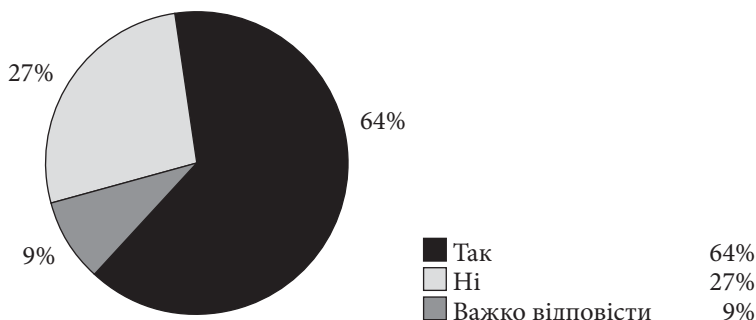
ВИ/ЧЛЕНИ ВАШОЇ РОДИНИ МАЄТЕ ДОСТУП ДО СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я? (КИЇВ)

ВИ/ЧЛЕНИ ВАШОЇ РОДИНИ МАЄТЕ ДОСТУП ДО СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я? (ХАРКІВ)

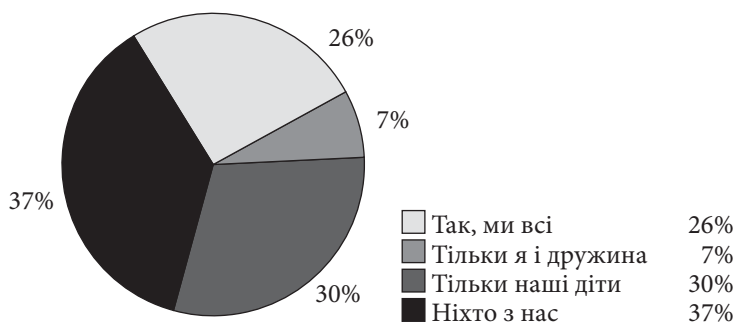

ВИ/ЧЛЕНИ ВАШОЇ РОДИНИ МАЄТЕ ДОСТУП ДО СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я? (ОДЕСА)

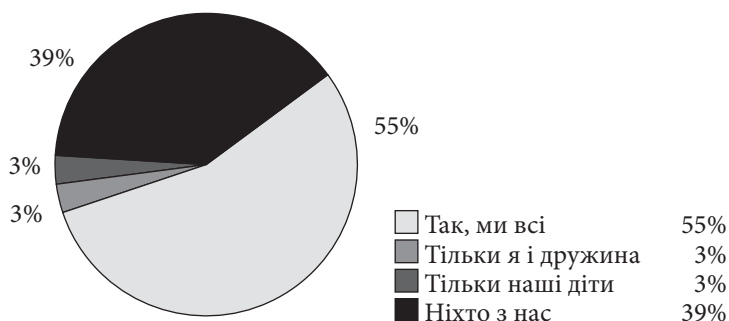

Діаграми показують різкі контрасти у відповідях: 64 % у Харкові і 58 % в Одесі сказали, що вони мають доступ до системи охорони здоров'я, тоді як лише 31 % у Києві мають такий доступ. Люди, які взагалі не мають доступу, складають 27 % респондентів в Одесі, 33 % у Харкові, і 53% у Києві. Як наслідок, 37% не проходять регулярного профілактичного обстеження у Києві, але 30 % сказали, що їхні діти проходять регулярне медичне обстеження.

ВИ/ЧЛЕНИ ВАШОЇ РОДИНИ ПРОХОДИТЕ РЕГУЛЯРНИЙ МЕДОГЛЯД? (КИЇВ)

ВИ/ЧЛЕНИ ВАШОЇ РОДИНИ ПРОХОДИТЕ РЕГУЛЯРНИЙ МЕДОГЛЯД? (ХАРКІВ)

ВИ/ЧЛЕНИ ВАШОЇ РОДИНИ ПРОХОДИТЕ РЕГУЛЯРНИЙ МЕДОГЛЯД? (ОДЕСА)

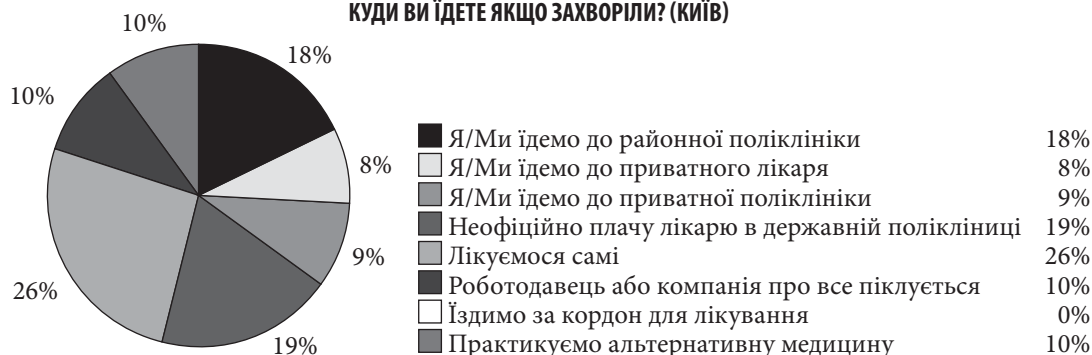
Ситуація у Харкові може здатися набагато кращою, де 55 % сказали, що вони проходять медогляд регулярно, але інші 39% взагалі його не проходять. Гірше ситуація в Одесі, де 71 % взагалі не проходять медогляду, а лише 29 % регулярно на ньому бувають. Для міста, яке відоме своєю епідемією ВІЛ/СНІДу і туберкульозу, це є важливою проблемою.

Для відповіді на запитання «Куди Ви звертаєтесь у випадку хвороби?» можна було обрати відповідь з восьми варіантів: до районної поліклініки/ приватного лікаря/ приватної клініки/ ми платимо неофіційно лікарю з державної системи охорони здоров'я/ ми купуємо ліки і лікуємося самостійно/ наш роботодавець чи компанія турбується про все/ ми їдемо за кордон на лікування/ ми використовуємо альтернативну медицину. Відповіді з Харкова і Одеси свідчать про те, що більшість респондентів звертається до районної поліклініки.

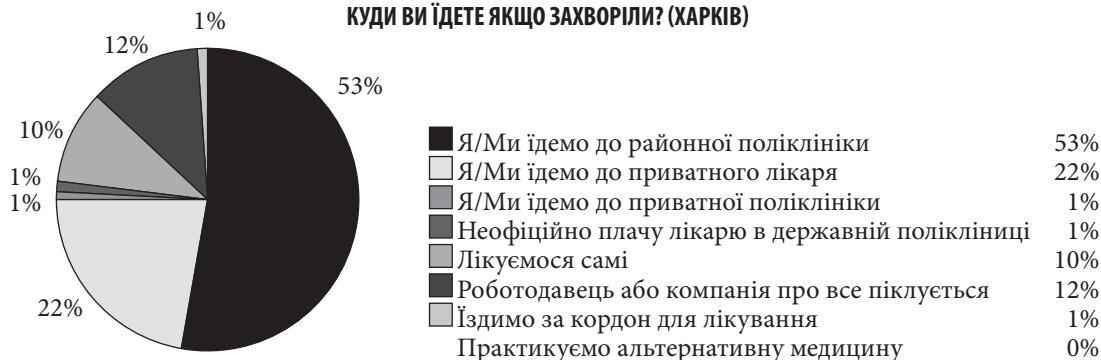
У Києві респонденти розподілені більш рівномірно, як показує різноманіття відповідей серед опитаних. Всі міста мають помірний рівень самолікування від 26% у Києві, до 10% у Харкові і 15% в Одесі. Частка тих, хто відвідує приватного лікаря, приватну клініку чи неофіційно платить лікарю у державній лікарні, аналізувалася окремо, оскільки часто лікарі у державних лікарнях пропонують оплачувані послуги і укладають угоди з пацієнтами. Частка тих, хто неофіційно платить лікарю

найвища у Києві (19%), але незначна у Харкові й Одесі. Хоча приватна медична практика обмежена деякими сферами у медицині, у Харкові і Одесі відповідно 22% і 16% платять приватним лікарям. У Києві ця кількість дорівнює 8%. У Києві 9% відвідують приватні клініки, і лише 1% у Харкові й Одесі. Відвідання іншої країни для лікування є проблематичним для більшості. Так само в Одесі медична допомога рідко надається через роботодавця (1%). Однак, в Харкові і Києві 12% і 10% опитаних сказали, що їх роботодавці/фірми забезпечують їхні потреби в медичній допомозі. Іншим специфічним аспектом в Одесі є доступність медичних послуг у лікарні, яка підтримується УВКБ ООН. Альтернативну медицину використовують тільки в Києві – 10% респондентів.

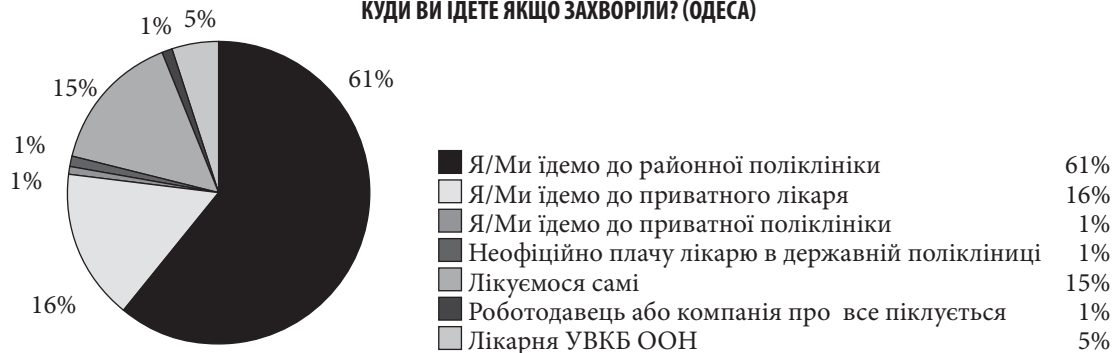
КУДИ ВИ ЇДЕТЕ ЯКЩО ЗАХВОРИЛИ? (КИЇВ)

КУДИ ВИ ЇДЕТЕ ЯКЩО ЗАХВОРИЛИ? (ХАРКІВ)

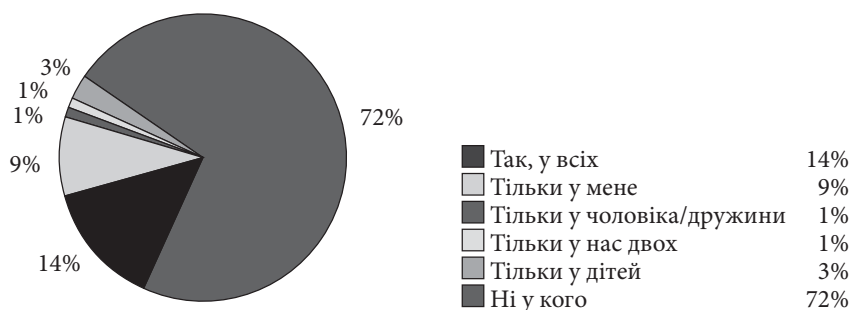

КУДИ ВИ ЇДЕТЕ ЯКЩО ЗАХВОРИЛИ? (ОДЕСА)

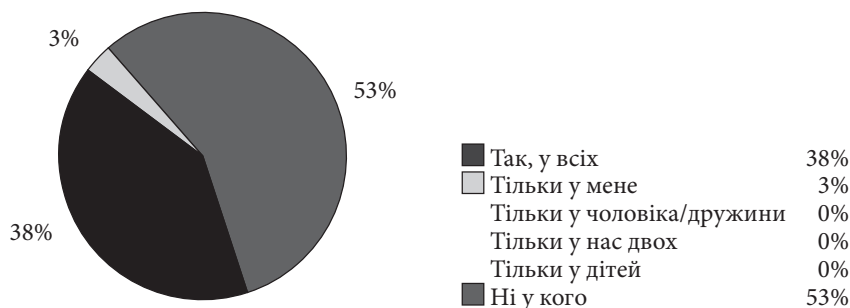

За умов ринкової економіки і обмеження державного медичного фінансування звичайно люди обирають медичне страхування. Подібна ситуація присутня і в Україні, хоча система охорони здоров'я для більшості населення досі фінансується державою. На питання «Чи Ви і члени Вашої родини мають медичну страховку?» надавалися такі варіанти відповіді: Так, всі маємо/Ні, жоден з нас/ Лише я/ Лише моя дружина/чоловік/ Лише діти. Результати подані у вигляді діаграма.

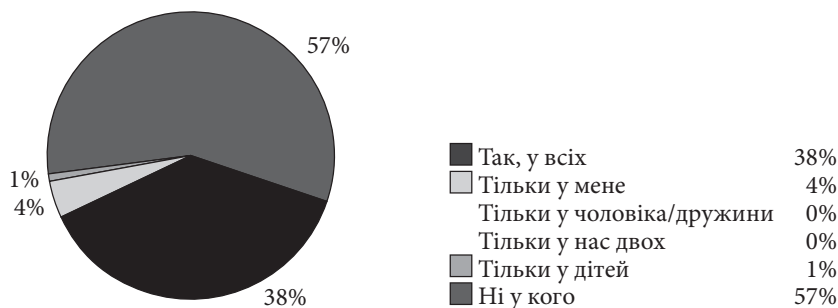
У ВАС/ЧЛЕНІВ ВАШОЇ СІМ'Ї Є МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ? (КИЇВ)

У ВАС/ЧЛЕНІВ ВАШОЇ СІМ'Ї Є МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ? (ХАРКІВ)

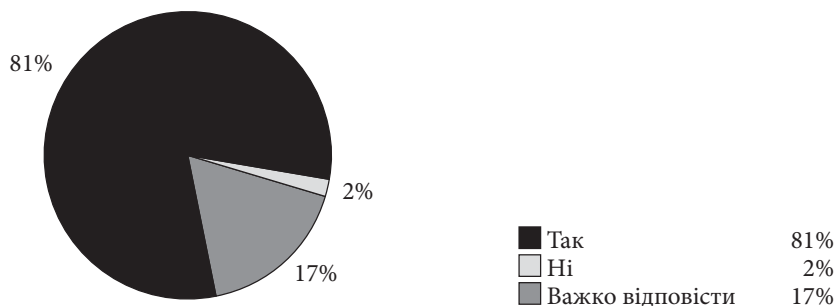

У ВАС/ЧЛЕНІВ ВАШОЇ СІМ'Ї Є МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ? (ОДЕСА)

Більшість опитаних не мали медичного страхування, найбільший відсоток у Києві (72%), дещо нижчий – в Одесі (57%) і Харкові (53%). 38% у Харкові й Одесі і 14% у Києві відповіли, що вони і члени їх сімей мають медичну страховку. 9% у Києві і Харкові і 4% в Одесі відповіли, що їхнє здоров'я застраховане, але не здоров'я членів їхньої родини. Стосовно покриття страховкою інших членів родини, їх відсоток невисокий у всіх трьох містах. В більшості випадків страховка надається українською компанією.

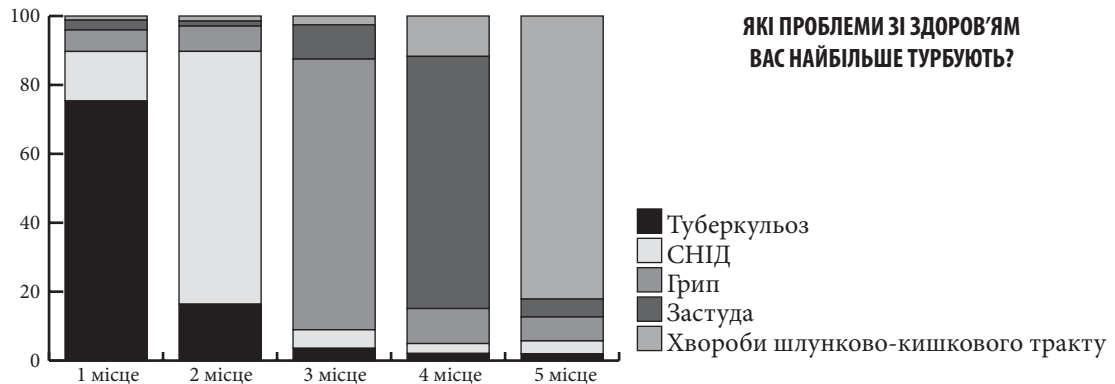
ЧИ ПОВИННІ ВСІ МАТИ ДОСТУП ДО БЕЗКОШТОВНОГО БАЗОВОГО МЕДИЧНОГО ОГЛЯДУ?

На загальне запитання, чи всі іноземці повинні мати доступ до безкоштовного базового медичного обслуговування незалежно від статусу, була отримана позитивна відповідь – 81%, що віддзеркалює їхні обмежені фінансові ресурси.

Останнім, але не менш важливим питанням було: «Які проблеми зі здоров'ям в Україні турбують Вас найбільше?». Треба було вибрати варіанти відповідей: «туберкульоз, СНІД, грип, простуда, шлунково-кишкові захворювання» за допомогою шестибальної шкали, де 1 – найвища оцінка. Ця діаграма показує кумулятивні результати опитування для всіх трьох міст.

76% поставили туберкульоз на перше місце, і 74% поставили СНІД на друге місце. Люди, які поставили грип на третє місце, складають 78% всіх респондентів, 68% поставили простуду на четверте місце, і останніми йдуть захворювання шлунково-кишкового тракту – 78% респондентів.

Кумулятивна (сукупна) картина всіх категорій показує, що люди найбільш занепокоєні туберкульозом, а вже потім СНІДом, грипом, простудою і хворобами шлунково-кишкового тракту. Це не випадково, оскільки більшість респондентів змушені працювати в густо населених місцях, жити у перенаселених квартирах і не завжди мають час і ресурси для ведення здорового способу життя. Таким чином, для посадових осіб було б доцільно розглянути обов'язкову щорічну перевірку на туберкульоз для всіх, хто працює на ринках, з огляду на епідемічну ситуацію в країні. З позиції здоров'я громадськості також необхідно розповсюдити більше інформації і підвищити обізнаність за допомогою матеріалів, складених мовою, зрозумілою для меншин, з метою розповсюдження цих матеріалів у їх середовищі.

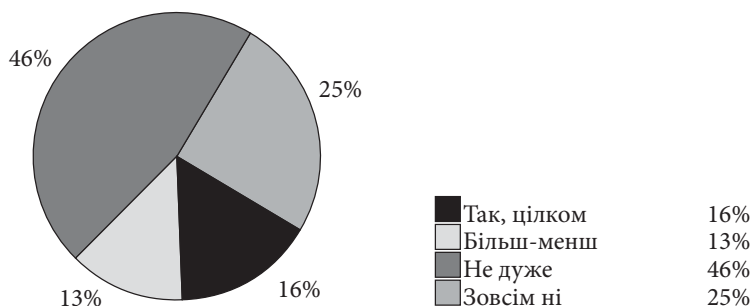
ЖИТЛО

Стосовно житла від респондентів очікувалися відповіді на одне загальне питання і одне специфічне. Перше запитання було спрямоване на те, щоб виявити рівень задоволення умовами проживання респондентів. Такі діаграми відображають рівень задоволення респондентів їх житловими умовами у Києві, Харкові і Одесі.

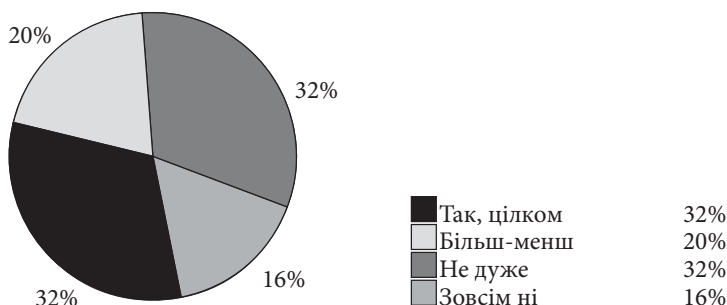
У Харкові відповіді респондентів розподілено порівну (32% кожна) між повним задоволенням і частковим задоволенням житловими умовами. У Києві задоволеними виявились лише 16%, а в Одесі – 20%. В Києві 46% й 38% в Одесі не зовсім задоволені своїми умовами проживання, частково через завищені ціни на оренду і купівлю квартир і монополістичний, нединамічний ринок нерухомості. З цієї ж причини 25% респондентів у Києві і в Одесі взагалі не задоволені своїми умовами проживання, але цей показник дещо кращий у Харкові (16%).

Друге питання було спрямоване на те, щоб дізнатися про деталі умов проживання респондентів, а саме чи вони володіють квартирою, чи знімають її для себе і своєї родини. Діаграма нижче відображає розподіл категорій проживання респондентів в Києві, Харкові і в Одесі. Лише 17% респондентів у Києві, 26% в Одесі можуть похвалитися своїми власними квартирами. Цей показник значно вищий у Харкові (40%) Ті, хто знімає квартиру, складають 25% у Києві, 30% в Одесі і 24% у Харкові.

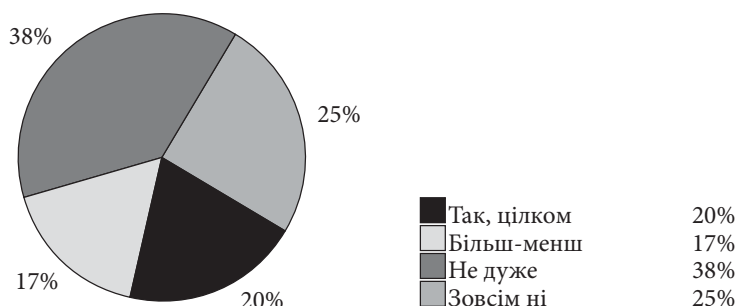
ВИ ЗАДОВОЛЕНІ СВОЇМИ ЖИТЛОВИМИ УМОВАМИ? (КИЇВ)

ВИ ЗАДОВОЛЕНІ СВОЇМИ ЖИТЛОВИМИ УМОВАМИ? (ХАРКІВ)

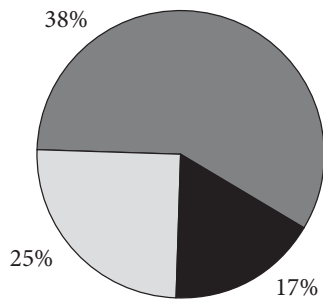
ВИ ЗАДОВОЛЕНІ СВОЇМИ ЖИТЛОВИМИ УМОВАМИ? (ОДЕСА)

Що стосується вибору іноземцями певного району, в основному має значення відстань до місця роботи, яким часто є ринки. Рідше головним критерієм виступає відстань до квартири друзів і родичів. Однак, ситуація змінюється внаслідок деяких причин. По-перше, зважаючи на високу ціну оренди, часто використовується можливість спільної оренди квартири з кількома особами, не членами родини. Це справедливо, зокрема, по відношенню до мігрантів, які проживають в таких містах як Київ, Харків і Одеса. Діаграма відображає, що 58% респондентів у Києві, 36% у Харкові і 25% в Одесі відповіли, що вони винаймають житло спільно з власниками, друзями й іншими мешканцями. Додатковий компонент на діаграмі – табір для біженців в Одесі, де проживає 19% респондентів.

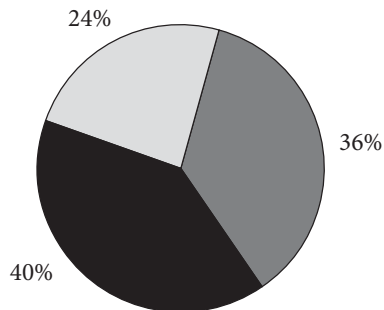
У більшості випадків шукачі політичного притулку, біженці, а також деякі студенти, надають перевагу цьому варіанту, що призводить до формування місць «компактного» проживання для певних етнічних груп. По-друге, ріст ксенофобії і часті напади на представників помітних меншин змусили членів багатьох громад і членів їх сімей триматися близько один до одного. Таким чином, вони намагаються винаймати квартири у певному районі, і навіть у тій самій будівлі або по-сусідству. Для шукачів політичного притулку і біженців ситуація з орендою житла найскладніша, оскільки більшість власників здають свої квартири «неофіційно» без декларації своїх доходів.

ДЕ ВИ ЖИВЕТЕ? (КИЇВ)

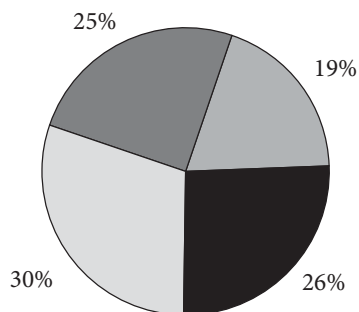
■ У мене/нас своя квартира	17%
■ Я/Ми знімаємо квартиру	25%
■ Я/Ми знімаємо квартиру разом з іншими (власниками або орендарями)	58%

ДЕ ВИ ЖИВЕТЕ? (ХАРКІВ)

■ У мене/нас своя квартира	40%
■ Я/Ми знімаємо квартиру	24%
■ Я/Ми знімаємо квартиру разом з іншими (власниками або орендарями)	36%

ДЕ ВИ ЖИВЕТЕ? (ОДЕСА)

■ У мене/нас своя квартира	26%
■ Я/Ми знімаємо квартиру	30%
■ Я/Ми знімаємо квартиру разом з іншими (власниками або орендарями)	25%
■ Табір біженців	19%

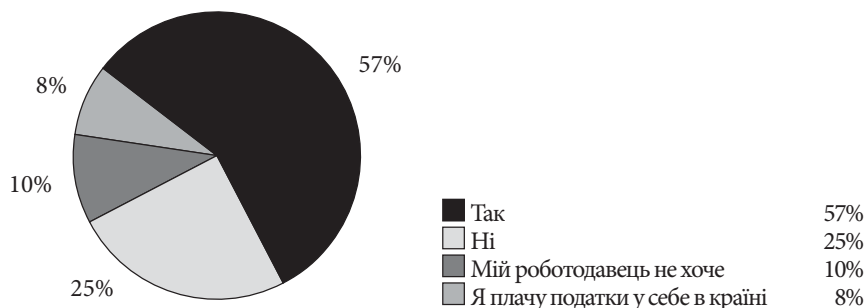
Також власники не зацікавлені реєструвати шукачів політичного притулку і біженців тимчасово у своїх квартирах. Тимчасова реєстрація часто є обов'язковою для більшості іноземців в Україні. Це призводить до вимог з боку нечесних службовців поліції й інших осіб, які пропонують «фальшиву» реєстрацію за плату. За таких умов реєстрація і прозорі умови оренди є безпечною альтернативою для іммігрантів і меншин.

Загалом, спостерігається тенденція купувати квартири, коли наявні достатні фінансові ресурси. Згідно з результатами опитування, рівень доходів респондентів не настільки високий, щоб купити квартиру. Крім того, багато іноземців не відповідають вимогам отримання іпотечних кредитів у банку. Таким чином, перебуваючи у шлюбі з українськими громадянами, іммігранти можуть дозволити собі взяти таку позику і оформити її на ім'я чоловіка/дружини. Отже, потрібні більш прозорі правила і критерії, щоб надати кредити для тих, хто регулярно сплачує податки.

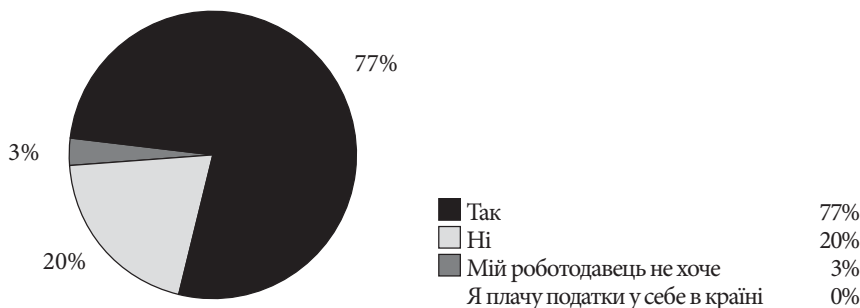
У всіх місцях, де проводилося опитування, спостерігається загальна тенденція: зайнятість респондентів не завжди відповідає зайнятості в окремому секторі економіки. Взагалі, через хронічне безробіття або періодичне непостійне працевлаштування 25% у Києві, 20% у Харкові і 24% в Одесі визнали, що вони не зареєстровані як платники податків. Основна причина цього полягає у тому, що

«мій роботодавець не зацікавлений», а саме таку відповідь дали 3% респондентів у Харкові, 10% у Києві, і 5% в Одесі. Зрідка відповідали: «Я не знаю як зареєструватися платником податків в Україні», це свідчить, що проблема не у нестачі знань. Відповіді «Я/ми платимо податки у власній країні» також зустрічалися рідко, за винятком випадків, коли респонденти мали постійну роботу і додатковий компенсаційний пакет.

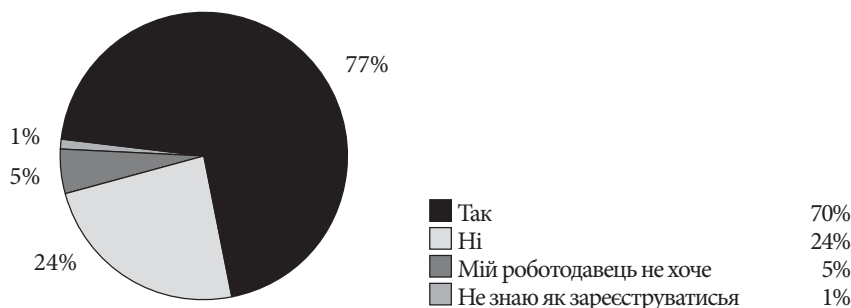
ЧИ Є ВИ ЗАРЕЄСТРОВАНИМ ПЛАТНИКОМ ПОДАТКІВ? (КИЇВ)

ЧИ Є ВИ ЗАРЕЄСТРОВАНИМ ПЛАТНИКОМ ПОДАТКІВ? (ХАРКІВ)

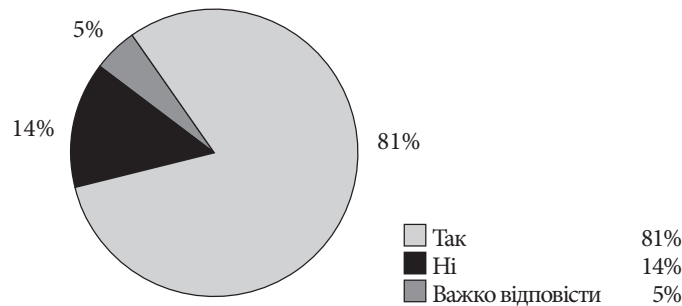
ЧИ Є ВИ ЗАРЕЄСТРОВАНИМ ПЛАТНИКОМ ПОДАТКІВ? (ОДЕСА)

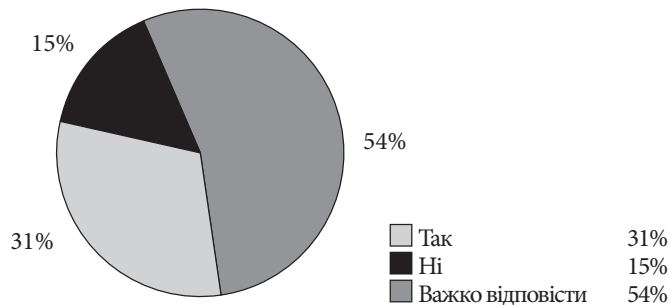
Через дискримінаційне ставлення на ринку праці, а також низьку оплату праці деякі меншини обрали приватне підприємництво і реєстрацію власного малого чи середнього бізнесу. Податкова система України передбачає сплату єдиного щомісячного чи поквартального податку такими підприємствами і дозволяє наймати до 10 осіб на роботу. Розмір єдиного податку складає 200 гривень для суми щорічного доходу до 100 000 доларів, у разі більшого доходу сплачується податок у розмірі 25%. Таким чином, за оцінками обсягу податків, сплачуваних респондентами, 57% у Києві, 77% у Харкові і 70% в Одесі зареєстровані як платники податків або своїми роботодавцями, або як фізичні особи. Хоча деякі аспекти торгівлі на ринку можуть потрапити до тіньової економіки, рівень податків, сплачуваних цими підприємствами, показує, що дохід від торгівлі на цих великих оптових ринках

досить значний. Торгівля робить помітний внесок до державного і місцевого бюджетів, окрім оренди магазинів і складів.

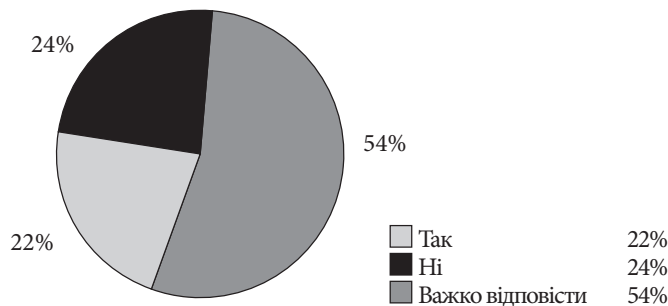
ЧИ ВИ ХОЧЕТЕ БУТИ ЗАРЕЄСТРОВАНИМ ПЛАТНИКОМ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ ЩОБ ПОТІМ ОТРИМУВАТИ ПЕНСІЮ? (КИЇВ)

ЧИ ВИ ХОЧЕТЕ БУТИ ЗАРЕЄСТРОВАНИМ ПЛАТНИКОМ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ ЩОБ ПОТІМ ОТРИМУВАТИ ПЕНСІЮ? (ХАРКІВ)

ЧИ ВИ ХОЧЕТЕ БУТИ ЗАРЕЄСТРОВАНИМ ПЛАТНИКОМ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ ЩОБ ПОТІМ ОТРИМУВАТИ ПЕНСІЮ? (ОДЕСА)

Оскільки більшість працівників на ринку планують своє майбутнє, вони хочуть зареєструватися як платники податків для того, щоб отримувати пенсію у похилому віці. Такі особи становлять 81% у Києві, менше у Харкові (31%) і Одесі (22%). Більше ніж половині респондентів у Харкові й Одесі (54%) було важко чітко відповісти на це питання, в той час як у Києві це число дорівнювало незначним 5%. Негативні відповіді були отримані від 14% респондентів у Києві, 15% у Харкові і 24% в Одесі.

УТРИМАННЯ РОДИЧІВ

Іммігранти і представники меншин живуть зі своїми сім'ями в Україні. Якщо сім'я не перебуває в Україні, іммігранти підтримують її матеріально. Не таємниця, що грошові перекази, передані іммігрантами з країн постійного проживання до країн свого походження, за своїм обсягом іноді перевищують офіційні дані про матеріальну допомогу і також складають певний відсоток ВВП цієї країни. Україна – не виняток.

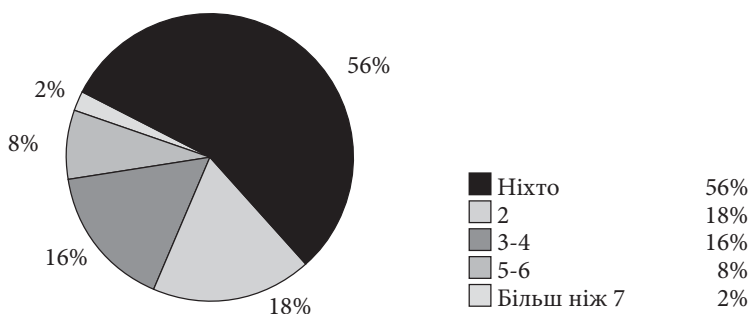
Грошові перекази мігрантів, більше ніж допомоги донорів і інвестиції взяті разом

Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (IFAD) і Міжамериканський банк розвитку (IDB) опублікували у Римі 17 жовтня, напередодні Міжнародного форуму по грошовим переказам 18-19 жовтня у Вашингтоні, результати першого глобального дослідження з грошових переказів. Згідно з наведеними в звіті даними, 150 млн. трудових мігрантів, які працюють в промислово розвинених державах, 2006 року перевели до своїх рідних країн понад \$300 млрд. Обсяг грошових переказів мігрантів перевершує сумарний обсяг допомоги країнам з боку донорів (котрий за даними Організації економічної співпраці та розвитку становив 2006 року \$104 млрд.) і обсяг прямих іноземних інвестицій в країни, котрий за даними Міжнародного фінансового інституту 2006 року сягнув \$167 млрд. Найбільше грошових переказів 2006 року було зроблено до країн Азії - \$114 млрд., потім ідуть Латинська Америка і країни Карибського моря (\$68 млрд), Східна Європа (\$51 млрд), Африка (\$39 млрд) і Близькій Схід (\$29 млрд). Якщо проаналізувати окремі країни, найбільше грошових переказів отримала Індія - \$24,5 млрд, за нею йдуть Мексика (\$24,2 млрд), Китай (\$21 млрд), Філіппіни (\$14,6 млрд) і Росія (\$13,7 млрд). Серед країн СНД найбільше переказів отримала (після Росії) Україна - \$8,4 млрд, за нею йдуть Казахстан (\$4,9 млрд), Узбекистан (\$2,9 млрд), Білорусь (\$2,3 млрд), Азербайджан (\$1,8 млрд), Грузія (\$1,5 млрд), Вірменія (\$1,1 млрд), Молдова і Таджикистан (по \$1 млрд), Киргизстан (\$846 млн) і Туркменістан (\$358 млн). Як 19 жовтня написав російський сайт «Рокфеллер», російські емігранти переказують до Росії більше грошей, ніж висилають з неї «понаїхавиші»: за даними Банку Росії обсяг грошових переказів із Росії за кордон на 2006 рік становив лише \$6 млрд. Проте цього року ситуація почала змінюватися – в першому півріччі обсяг грошових переказів до Росії становив \$742 млн., а з Росії - 3,4 млрд. Сума в \$13,7 млрд., яку отримала Росія 2006 року лише від своїх трудових мігрантів, становила лише 1,4% її валового внутрішнього продукту (ВВП), найбільшу ж частку грошові перекази трудових мігрантів дорівнювали ВВП Таджикистану (36,7%), Молдови та Киргизстану (по 31,4%) і Узбекистану (17%). В країнах СНД, як і в Росії, ці перекази впливають на економіку мало, й становлять 8% від ВВП України; 6,5% у Казахстані; 6,3% у Білорусі; і 3,4% у Туркменістані

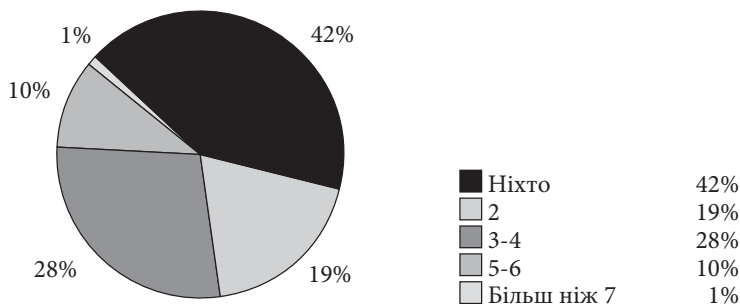
- Вісник «В одному човні» № 1, 2007 рік

Відповіді свідчать про те, що велика частка іммігрантів і меншин не має осіб, що знаходяться у них на утриманні. Це означає, що міф, який часто розповсюджується політиками про великий відтік капіталу з України через іммігрантів, не відповідає дійсності.

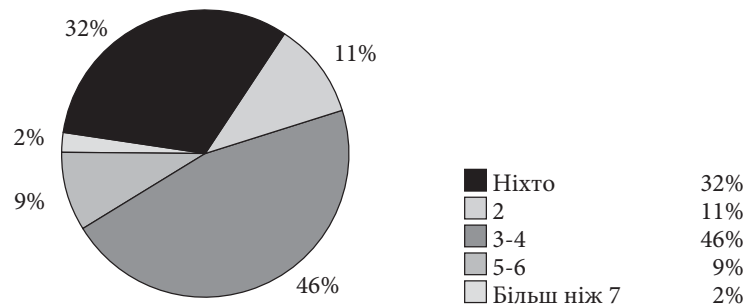
СКІЛЬКИ ЧЛЕНІВ ВАШОЇ РОДИНИ Є УТРИМАНЦЯМИ? (КИЇВ)

СКІЛЬКИ ЧЛЕНІВ ВАШОЇ РОДИНИ Є УТРИМАНЦЯМИ? (ХАРКІВ)

СКІЛЬКИ ЧЛЕНІВ ВАШОЇ РОДИНИ Є УТРИМАНЦЯМИ? (ХАРКІВ)

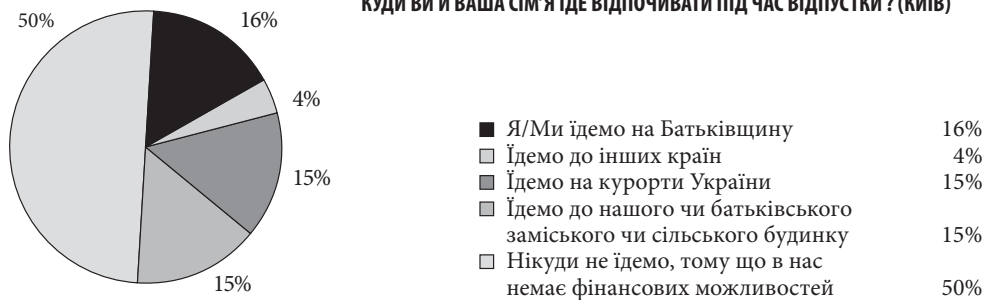

Більше половини респондентів підтримують своїх найближчих родичів. Часто батьки жінки (якщо респондент одружений з україркою) сподіваються на підтримку своїх зятів, всупереч більш звичайній практиці «отримання допомоги» від своїх батьків молодими парами.

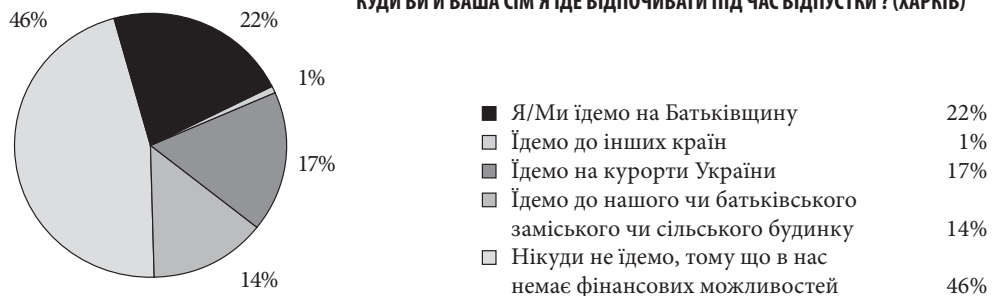
ВІДПОЧИНОК І ВІЛЬНИЙ ЧАС

Згідно зі Статтею 45 Конституції України, «Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час. Максимальна тривалість робочого часу, тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом» Цих правил дотримуються в основному державні установи, меншою мірою приватний сектор. Що стосується цього опитування, наші цільові групи не зайняті у державних установах і також рідко зайняті у приватному секторі. Більшість з них працюють на себе і повинні вміти самостійно організувати свій час. Але частина іммігрантів, найнята іншими іммігрантами, також має свої інтереси, хоча й вимушена організувати свій час. Відпочинок і вільний час для цих осіб не регулюється законом в дійсності, а приноситься в жертву заради зароблених грошей і боротьби за виживання.

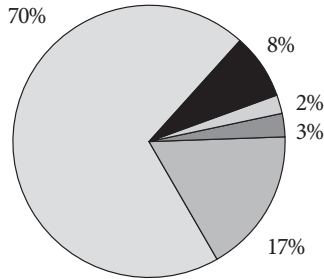
КУДИ ВИ Й ВАША СІМ'Я ЇДЕ ВІДПОЧИВАТИ ПІД ЧАС ВІДПУСТКИ ? (КІЇВ)

КУДИ ВИ Й ВАША СІМ'Я ЇДЕ ВІДПОЧИВАТИ ПІД ЧАС ВІДПУСТКИ ? (ХАРКІВ)

КУДИ ВИ Й ВАША СІМ'Я ЇДЕ ВІДПОЧИВАТИ ПІД ЧАС ВІДПУСТКИ ? (ОДЕСА)

■ Я/Ми їдемо на Батьківщину	8%
□ Їдемо до інших країн	2%
■ Їдемо на курорти України	3%
■ Їдемо до нашого чи батьківського замиського чи сільського будинку	17%
□ Нікуди не їдемо, тому що в нас немає фінансових можливостей	70%

Згідно з відповідями, більшість респондентів у Харкові (46%) не можуть собі дозволити поїхати на відпочинок внаслідок фінансових обмежень. Ця цифра дорівнює 70% в Одесі і 50% у Києві. Певний відсоток – 14% у Харкові, 17% в Одесі і 15% у Києві надають перевагу відвіданню батьків своєї дружини у сільській місцевості. Частка тих, хто відвідує різні курорти в Україні, дорівнює 17% у Харкові, 3% в Одесі і 15% у Києві. Менша частка в Одесі пояснюється тим, що Одеса – це морський курорт і місце відпочинку влітку. Деякі відповіді свідчать про подорожі до своїх країн походження, вони складають 8% в Одесі, 22% у Харкові і 16% у Києві. Це стосується тих осіб, які можуть дозволити собі поїздку додому, а отже це свідчить про відносно матеріальне благополуччя. До останніх відносяться особи, зайняті на підприємствах і зі стабільними доходами.

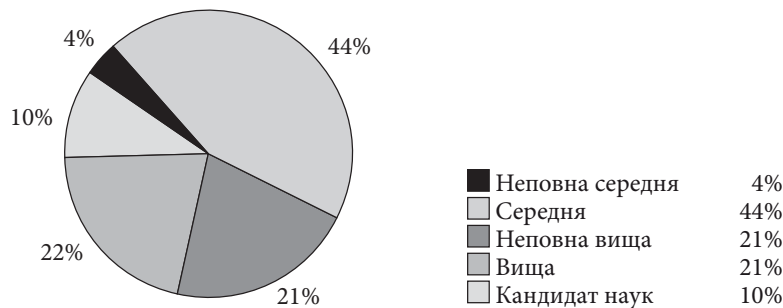
Більшість респондентів не можуть дозволити собі подорожувати за кордон. Згідно з відповідями, лише 4% у Києві, 2% в Одесі і 1% у Харкові. Внаслідок глибинних інтерв'ю з багатьма респондентами було виявлено, що для них відпочинком є декілька днів офіційних свят, коли діяльність ринків неактивна, тоді вони збираються на пікніки чи прогулянку. Спосіб відпочинку також пов'язаний з їх сімейним станом. Ті, хто одружені з українками, проводять більшу частину часу у сільській місцевості з дітьми. Подорожі за кордон також залежать від національності респондента, тому часті поїздки до інших країн, не включаючи країни походження, проблематичні і пов'язані з вїзовими обмеженнями. Цікаво, що багато туристичних компаній, які пропонують тури громадянам України, донедавна не були схильні пропонувати такі тури іноземцям в Україні і часто вимагали з них удвічі більшу оплату. Ця тенденція однак не спостерігається зараз, що підтверджується запитом до десяти найбільших туристичних компаній. Взагалі, як буде видно з наступного блоку відповідей щодо освіти і виховання дітей і пов'язаної з цим культурної діяльності, відпочинок і вільний час також залежить від цього. Імігранти і помітні меншини використовують свої ресурси більшою мірою для виховання дітей і менше власне на себе. Бажання мати дітей виникає за кращих умов.

Чому б ні?	Чому?
<p>В 2001 році 33 річний Рома, виходець з невеличкого села Львівської області, не знав що йому робити після багатьох років безробіття, проведених в непевності. Він був заручений з Марією, але не міг з нею одружитися внаслідок матеріальних проблем. Йому запропонували поїхати на заробітки до Португалії, де багато українців працювали на будівництві. Довго не роздумуючи, чоловік поїхав за кордон. На сьогоднішній день він одружений з Марією, яка приїхала до нього потім і живе в Лісабоні. У них є 3-річна донька. Чоловік все ще працює для будівельної компанії, він купив квартиру і виплачує банківський кредит. Він згадає ті важкі дні і зараз пишається тим, що українськими руками в Португалії було побудовано стадіон для проведення чемпіонату з футболу в 2004 році. Але він не хоче повертатися до України і подав заяву на одержання португальського громадянства. Чоловік вважає, що краще жити в Португалії, як він каже у «справжній Європі». Чому б ні?</p>	<p>У 1988 році ніхто б не сказав, що пан Д. з Руанди, експерт в галузі оборонної промисловості, який вчився в Одесі, зіштовхнеться з такими важкими випробуваннями в Україні. Після завершення навчання він не міг повернутися на батьківщину, оскільки там була громадянська війна. Сподіваючись знайти притулок, протягом багатьох років він був шукачем притулку в Україні, і лише після приєднання України до Женевських конвенцій 1999 року він отримав статус біженця. До сьогоднішнього дня йому важко знайти роботу. Ніхто не хоче брати на роботу біженця, хоча, відповідно до законодавства, він наділений тими ж правами, що й громадяни України, окрім виборчого права. Працюючи то на одному ринку, то на іншому, виконуючи різні завдання, займаючись дрібними справами, він ледве зводить кінці з кінцями. Цей чоловік одержує попередження від свого орендодавця, який щомісяця піднімає плату за житло. Здається, що його важка доля не має кінця. Друзі порадили отримати українське громадянство, і тоді все буде добре. Він подав заяву і зараз чекає на відповідь. Але все дуже непевно. Чому?</p>

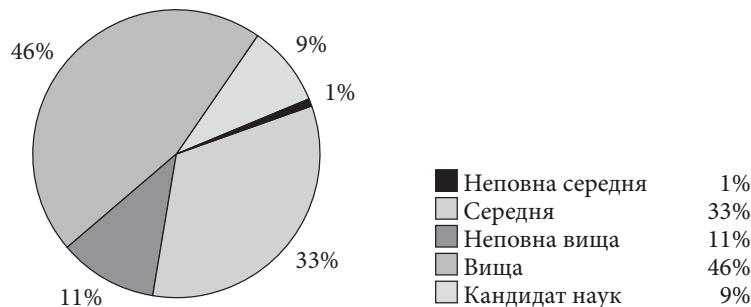
РОЗДІЛ 6
ОСВІТА, КУЛЬТУРА, СПІЛЬНОТА Й ІНТЕГРАЦІЯ

Питання вивчення рівня освіти іммігрантів і меншин важливо зокрема в умовах відсутності чітко сформульованої політики щодо іммігрантів, крім приєднання до деяких міжнародних конвенцій і угод. Якщо належним чином використовувати рівень грамотності і навички меншин, це може принести гарні результати як в процесі економічного росту України, так і в накопиченні соціального капіталу. Також важливо знати, чи є можливість продовження навчання або покращення навичок для іммігрантів. Такі питання були розглянуті в нашому дослідженні. Рівень освіти респондентів варіюється відповідно до опитаних груп.

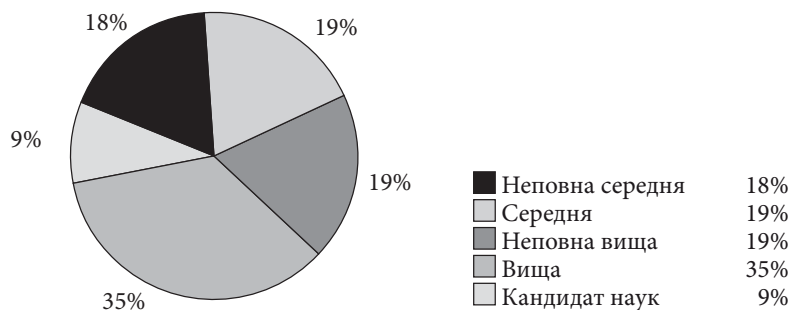
РІВЕНЬ ОСВІТИ РЕСПОНДЕНТІВ (КИЇВ)

РІВЕНЬ ОСВІТИ РЕСПОНДЕНТІВ (ХАРКІВ)

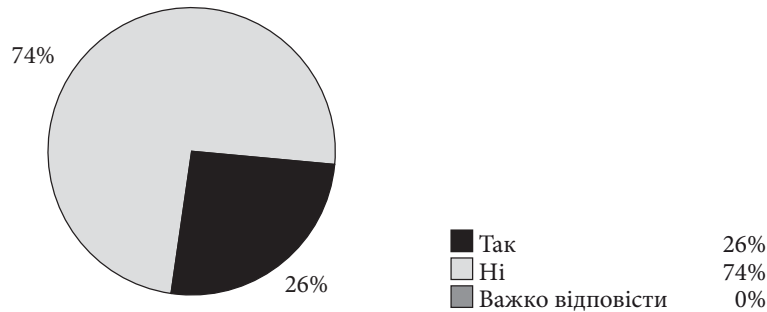

РІВЕНЬ ОСВІТИ РЕСПОНДЕНТІВ (ОДЕСА)

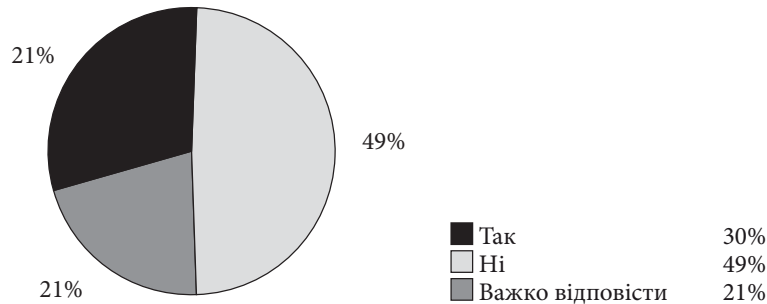

У Києві 21% респондентів 46% у Харкові і 35% в Одесі мають вищу освіту. Цікавим є той факт, що 9% опитаних у Харкові, 9% в Одесі і 10% у Києві є аспірантами і кандидатами наук. Наступне питання полягало в тому, чи збігається рід їхньої діяльності з отриманою освітою.

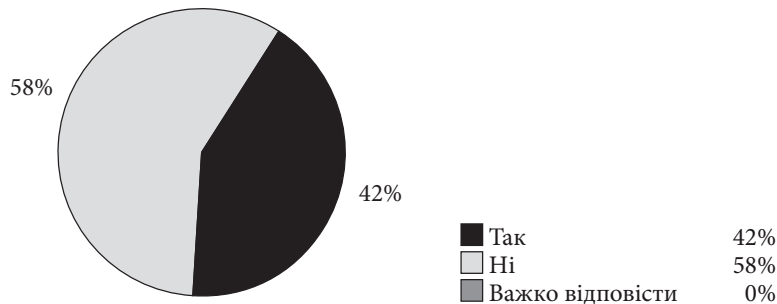
ЧИ СПІВПАДАЄ ВАША СПЕЦІАЛЬНІСТЬ З ВАШОЮ ПРОФЕСІЄЮ? (КИЇВ)

ЧИ СПІВПАДАЄ ВАША СПЕЦІАЛЬНІСТЬ З ВАШОЮ ПРОФЕСІЄЮ? (ХАРКІВ)

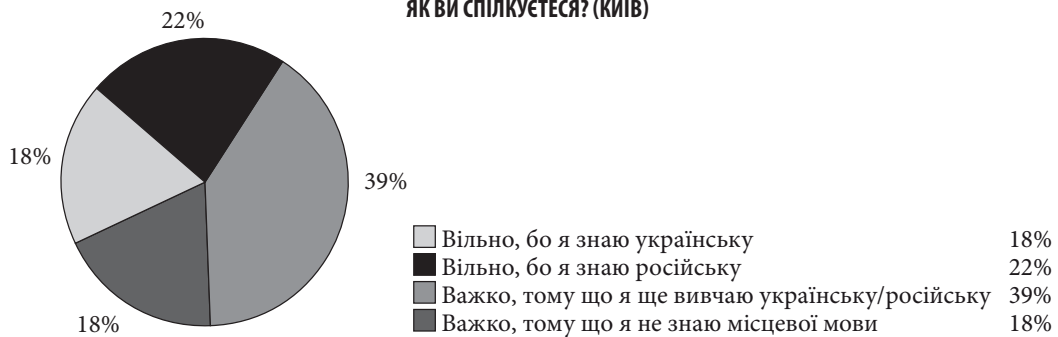
ЧИ СПІВПАДАЄ ВАША СПЕЦІАЛЬНІСТЬ З ВАШОЮ ПРОФЕСІЄЮ? (ОДЕСА)

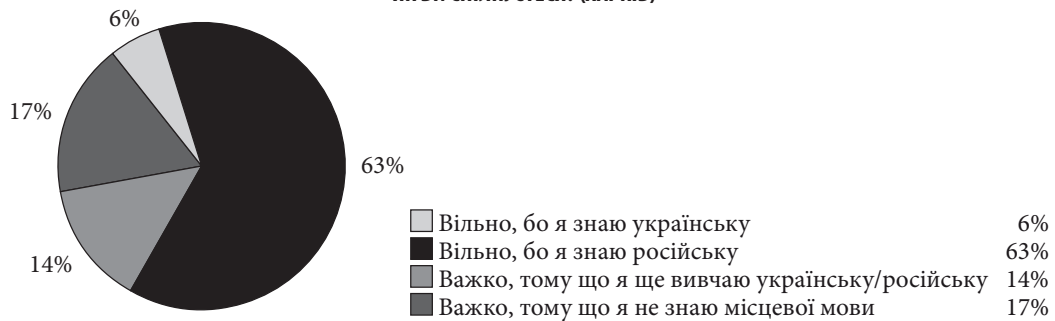
Ще одна цікава деталь полягає в тому, що серед опитаних - більшість іммігрантів, які приїхали до 1991 або 1996 рр., мають вищу освіту, навички спілкування і розуміння російської мови, що дозволяє їм легко одержати будь-яку роботу відповідно до їхньої спеціалізації. Однак отримані відповіді показали, що 58% респондентів в Одесі, 74% у Києві й 49% у Харкові зайняті у сфері, не пов'язаній з їхньою кваліфікацією, що вказує на невідповідне застосування навиків й людських ресурсів в економіці. Ті, хто приїхав пізніше, хоч і не мали такої ж можливості отримати вищу освіту, але мають рівень навичок спілкування і розуміння російської мови, достатній для того, щоб працювати продавцем у магазині. У більшості випадків отримана спеціалізація або науковий ступінь не пов'язані з їхньою теперішньою професією, так звана функціональна неграмотність – термін, який застосовується для висвітлення змін у моделі зайнятості в економіці, яка розвивається, коли здобуті навички не використовуються в процесі придбання засобів існування. Відповіді про спілкування і мовні навички дали такі результати: - 63% і 62% опитаних у Харкові і Одесі відповідно мають навички спілкування російською, тоді як у Києві це підтвердили лише 22%. Частково відповіддю на такі розбіжності є те, що

в Києві були опитані різні групи осіб, серед них ті, які прибули нещодавно у справах бізнесу, дипломатії або іммігранти.

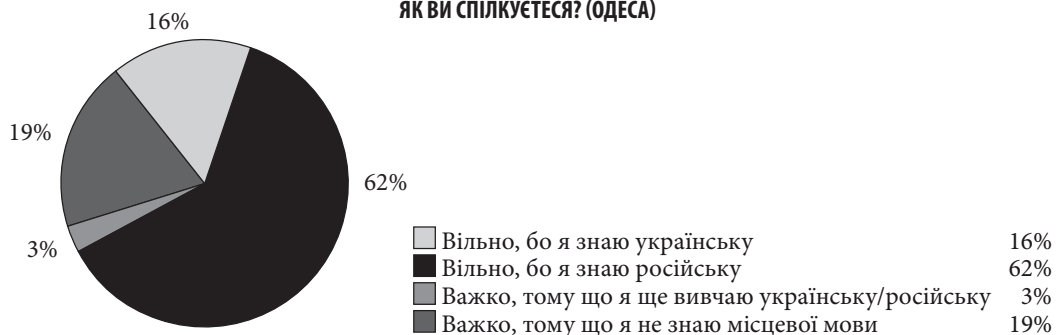
ЯК ВИ СПІЛКУЄТЕСЯ? (КИЇВ)

ЯК ВИ СПІЛКУЄТЕСЯ? (ХАРКІВ)

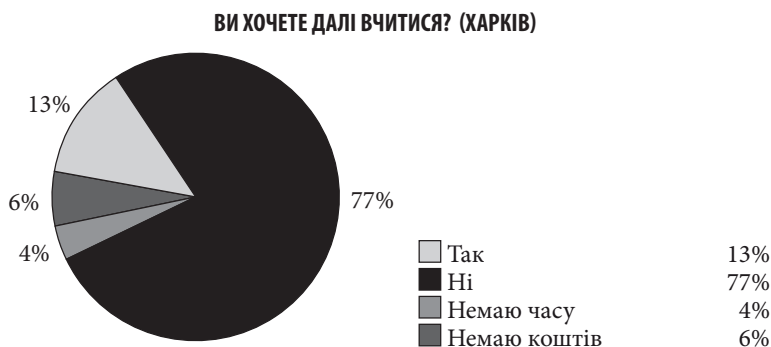
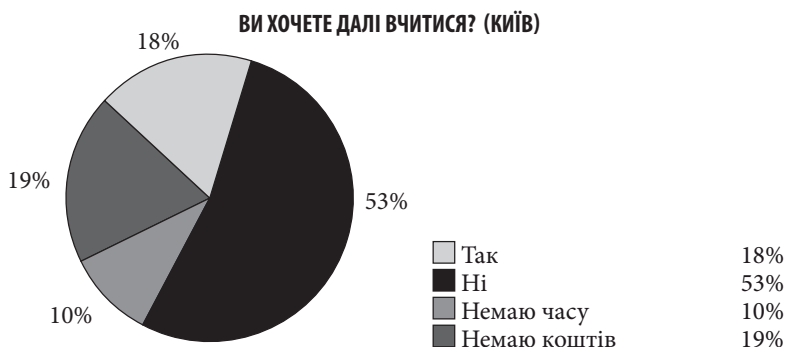

ЯК ВИ СПІЛКУЄТЕСЯ? (ОДЕСА)

Згідно з даними, мовні проблеми в Україні характерні для меншин та іммігрантів. У Харкові тільки 6% відповіли, що вони достатньо добре володіють українською мовою для спілкування, ця цифра трохи більша в Одесі (16%) і Києві (18%). Із труднощами зіштовхується більшість опитаних у Києві, таким чином, 39% не знають мови, а 21% тільки вивчають її. Необхідно зазначити, що російська мова залишається мовою спілкування серед більшості іммігрантів в Україні. У країні практично не існує доступу до елементарних курсів української мови для меншин, фінансованих державою або місцевими недержавними організаціями. Це є однією із причин, чому групи, які ідентифікують себе як етнічні, нетрадиційні або меншини завжди асоціюються з ворогами української культури, «агентами Москви», що в результаті поглиблює ксенофобію з боку радикальних націоналістичних груп.

Питання: «Чи хотіли б вони продовжити навчання і отримати кваліфікацію, яка б відповідала роду вашої діяльності, було поставлено всім респондентам. Серед варіантів відповідей - «Так», «Ні», «Я не маю часу», «У мене немає фінансової можливості». Наступна діаграма показує, що основна маса опитаних у всіх трьох містах відповіла негативно. У Харкові ця цифра склала 77%, у Києві - 53%, а в Одесі - 64%.

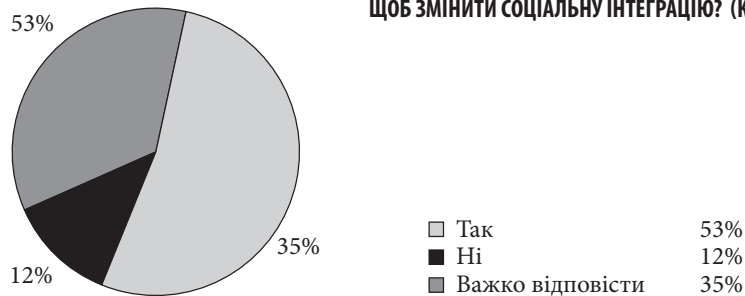

У процесі опитування було з'ясовано, що, по-перше, небажання далі вчитися частково викликано розумінням, що майбутня інвестиція в освіту, одержання спеціальності не принесе помітних змін у правовому статусі більшості іммігрантів, не призведе до соціального і економічного просування. По-друге, освіту, отриману раніше багатьма респондентами, не вдалося використати, тому подальше навчання не має сенсу. По-третє, проблема корупції в українській освітній системі також є чинником, що відштовхує спільноти меншин від проходження будь-яких курсів навчання, які вимагають великих витрат. По-четверте, в Україні немає системи вечірніх шкіл, організованої суспільством і

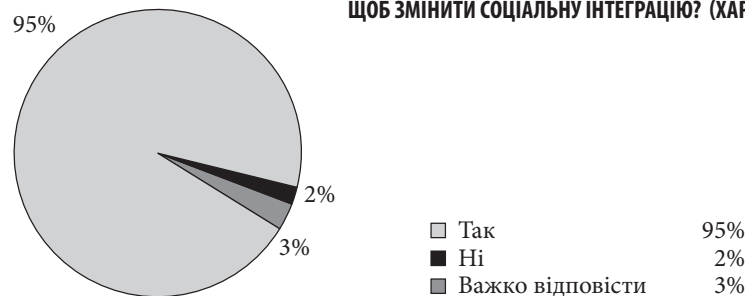
для суспільства. Однак, на запитання про вивчення української мови були почуті дуже позитивні відгуки.

Як було відзначено вище, незважаючи на те, що меншини володіють навичками спілкування російською мовою, всі респонденти, незалежно від категорій, виявили бажання вчити українську мову, місцеву історію, традиції тощо. На питання про те, чи потрібно впровадити курси вивчення української мови і традицій для іноземців та іммігрантів, щоб допомогти їм адаптуватися і влитися в суспільство, майже всі опитані відповіли одноголосно «Так» - 95% в Харкові, 93% в Одесі і 53% у Києві.

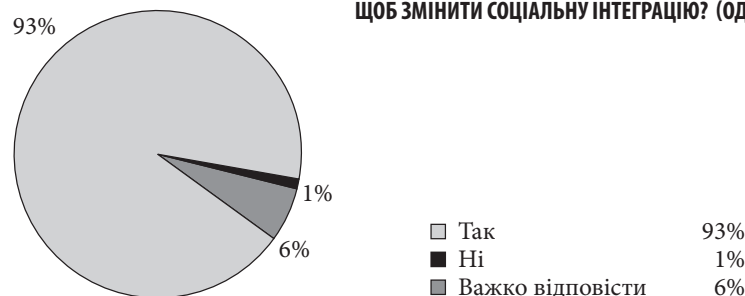
НА ВАШУ ДУМКУ, ЧИ МАЄ ВЛАДА ОРГАНІЗУВАТИ НАВЧАННЯ МІСЦЕВОЇ МОВИ І ЗВИЧАЇВ ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ, ЩОБ ЗМІНИТИ СОЦІАЛЬНУ ІНТЕГРАЦІЮ? (КИЇВ)

НА ВАШУ ДУМКУ, ЧИ МАЄ ВЛАДА ОРГАНІЗУВАТИ НАВЧАННЯ МІСЦЕВОЇ МОВИ І ЗВИЧАЇВ ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ, ЩОБ ЗМІНИТИ СОЦІАЛЬНУ ІНТЕГРАЦІЮ? (ХАРКІВ)

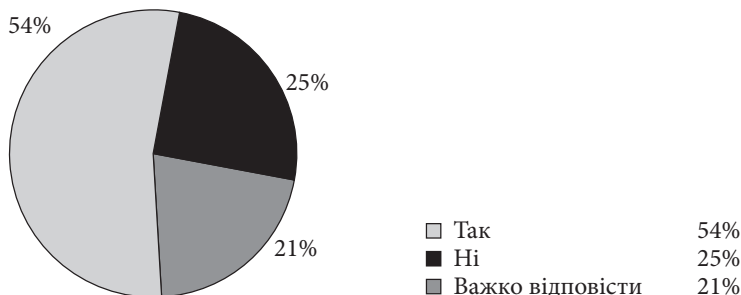
НА ВАШУ ДУМКУ, ЧИ МАЄ ВЛАДА ОРГАНІЗУВАТИ НАВЧАННЯ МІСЦЕВОЇ МОВИ І ЗВИЧАЇВ ДЛЯ ІНОЗЕМЦІВ, ЩОБ ЗМІНИТИ СОЦІАЛЬНУ ІНТЕГРАЦІЮ? (ОДЕСА)

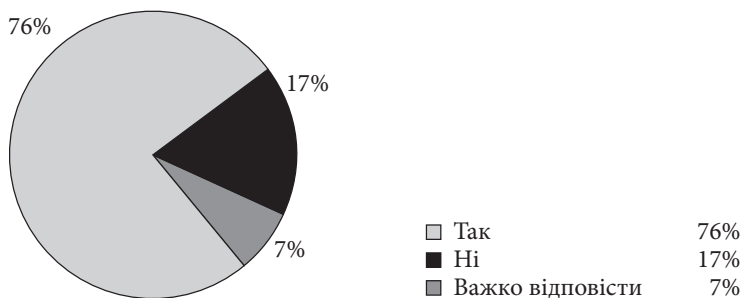
Відсоток тих, хто готовий платити за вивчення української мови, також значний. Відповідно до діаграм, 54% у Києві, 88% в Одесі і 76% опитаних у Харкові готові платити за такі курси. Причина цього, швидше за все, криється в тому, що групи респондентів будували своє життя з мінімумом допомоги і підтримки з боку держави або інших органів. Нагадуємо, що ці групи опитаних меншин протягом перехідного періоду вчилися і не чекали від держави допомоги. Вони будували і будують

свою долю без підтримки з боку недержавних і міжнародних організацій. А основне поняття, що будь-яка праця повинна бути ціною, за яку потрібно платити, перебуває глибоко у свідомості респондентів.

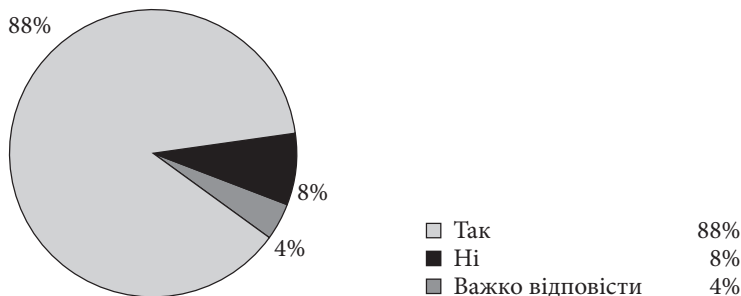
ВИ ГОТОВІ ПЛАТИТИ НЕВЕЛИКІ ГРОШІ ДЛЯ ТАКОГО НАВЧАННЯ ЩОБ ВИВЧИТИ УКРАЇНСЬКУ? (КИЇВ)

ВИ ГОТОВІ ПЛАТИТИ НЕВЕЛИКІ ГРОШІ ДЛЯ ТАКОГО НАВЧАННЯ ЩОБ ВИВЧИТИ УКРАЇНСЬКУ? (ХАРКІВ)

ВИ ГОТОВІ ПЛАТИТИ НЕВЕЛИКІ ГРОШІ ДЛЯ ТАКОГО НАВЧАННЯ ЩОБ ВИВЧИТИ УКРАЇНСЬКУ? (ОДЕСА)

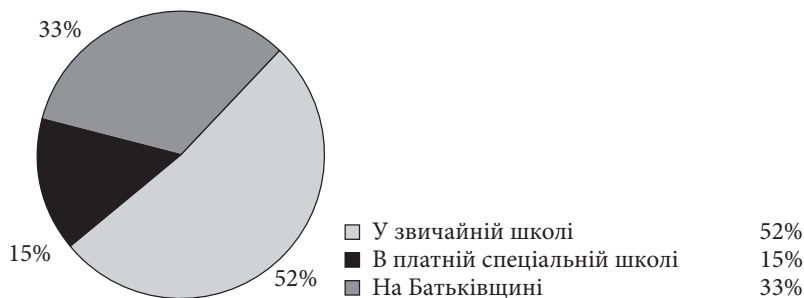

Культурні потреби іммігрантів і помітних меншин є частиною їхнього загального добробуту, що не менш важливо, ніж їхній матеріальний, економічний і соціальний розвиток. За попередніми даними, більшість з опитаних мають вищу освіту. Зважаючи на це, одне із запитань стосувалося освіти їхніх дітей, зокрема місця освіти – чи то звичайні школи, чи приватні спеціалізовані школи, чи школи в країні походження. Наступні дані показують, що більшість респондентів відповіли, що їхні діти навчаються в тих же школах, де й місцеві діти, хоча відсоток учнів коливається від 91% в Одесі до 88% в Харкові і 52% в Києві. Нижчий відсоток у Києві зумовлений тим фактом, що серед опитаних осіб – дипломати, підприємці та інші, хто часто віддають перевагу тому, щоб їхні діти навчалися у своїх країнах. Інший факт полягає в тому, що в Києві більше приватних шкільних закладів.

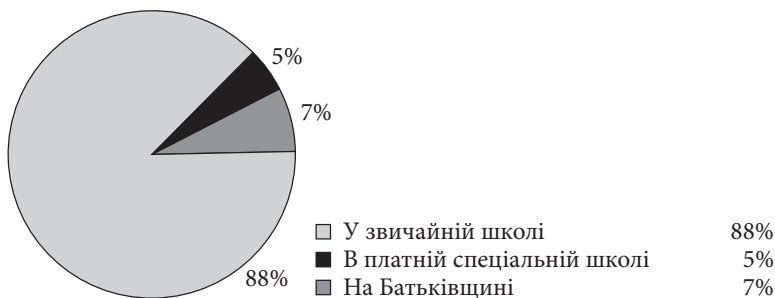
Оскільки більшість дітей респондентів перебували у старших чи початкових класах, було отримано цікаві відповіді на питання щодо їхньої майбутньої вищої освіти в Україні. Близько 40% респондентів

погодилися на одержання їхніми дітьми вищої освіти в Україні. Хоча відсоток тих осіб, які зіштовхнулися з корупційною діяльністю у системі освіти в Україні, або ж не мають достатньо ресурсів, щоб сплатити витрати на навчання, становлять 18% і 25% відповідно, а відсоток осіб, які бажають, щоб їхні діти продовжували навчання за кордоном становить 17%. Разом ці три групи складають 60%.

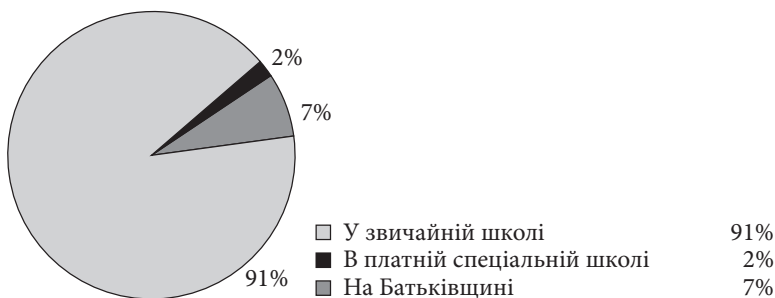
ЯКУ ОСВІТУ ОТРИМУЮТЬ ВАШІ ДІТИ? (КИЇВ)

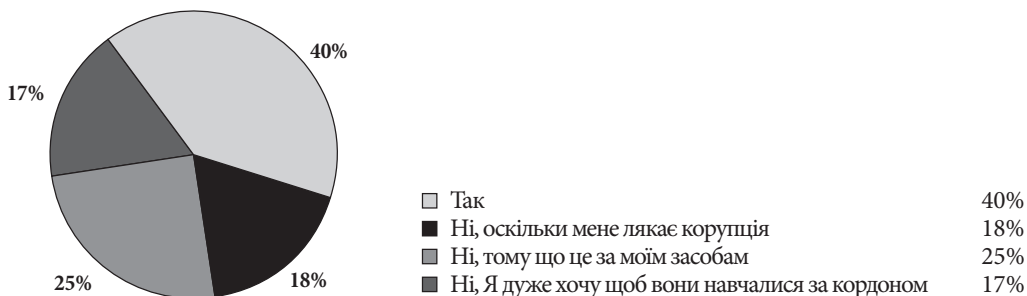
ЯКУ ОСВІТУ ОТРИМУЮТЬ ВАШІ ДІТИ? (ХАРКІВ)

ЯКУ ОСВІТУ ОТРИМУЮТЬ ВАШІ ДІТИ? (ХАРКІВ)

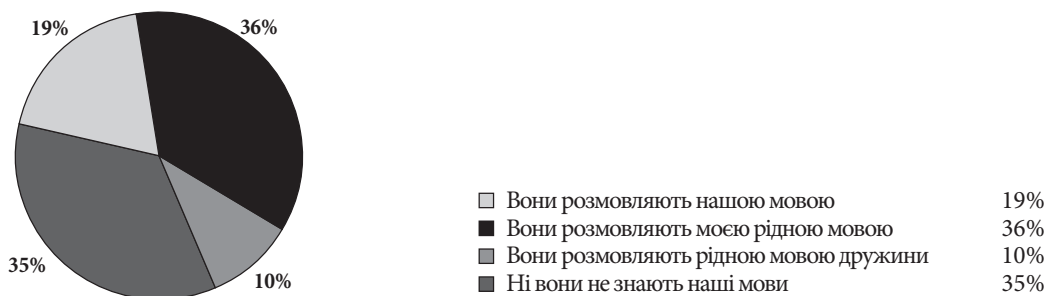
ЧИ ВИ ХОЧЕТЕ ЩОБ ВАШІ ДІТИ ОТРИМАЛИ ВИЩУ ОСВІТУ В УКРАЇНІ? (КИЇВ)

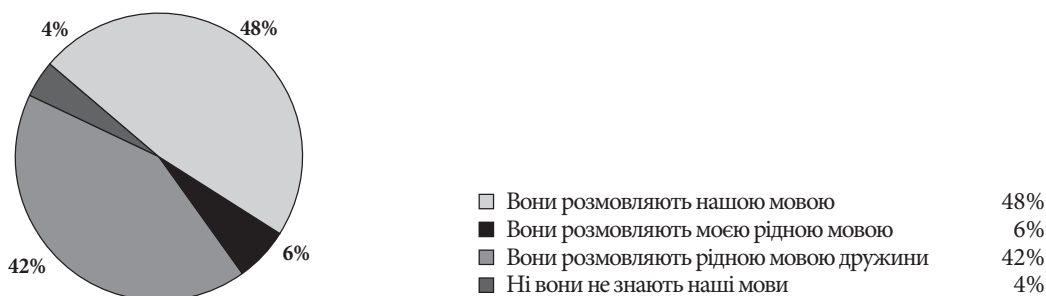
СПІЛЬНОТА І КУЛЬТУРНІ ПОТРЕБИ

На питання чи діти респондентів розмовляють мовою своїх батьків, або одного з батьків (у випадку змішаного шлюбу), отримані відповіді були різні, але в більшості випадків (за винятком Одеси, де діти не розмовляють мовою батьків) діти знали мову одного з батьків або обох. Це стосується батьків, які мають час і можливість навчати своїх дітей навичкам спілкування своєю рідною мовою, оскільки в Україні поки що відсутня можливість створення системи навчання мов меншин для осіб, які прибули сюди з різних куточків світу.

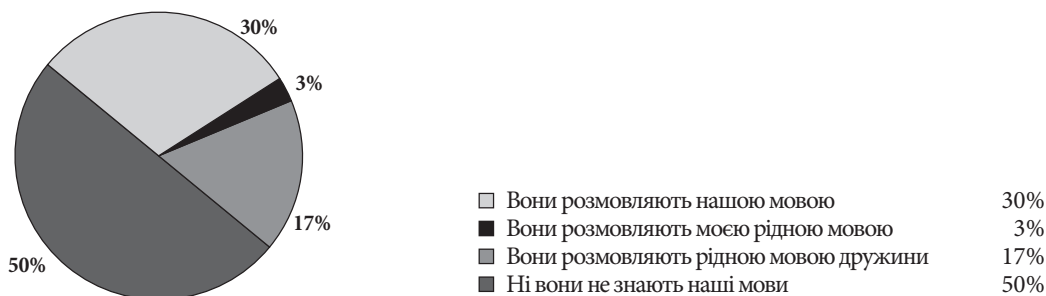
ВАШІ ДІТИ ВОЛОДІЮТЬ РІДНОЮ МОВОЮ ВАШОЮ АБО МОВОЮ ВАШОЇ ДРУЖИНИ? (КИЇВ)

ВАШІ ДІТИ ВОЛОДІЮТЬ РІДНОЮ МОВОЮ ВАШОЮ АБО МОВОЮ ВАШОЇ ДРУЖИНИ? (ХАРКІВ)

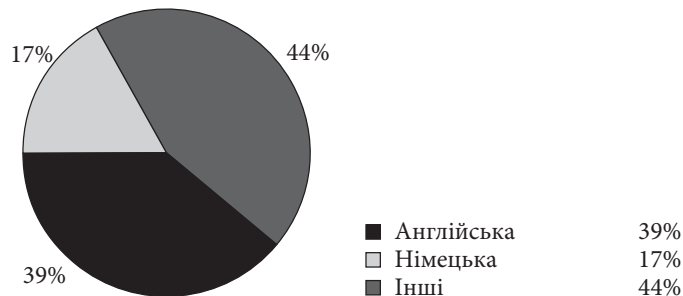

ВАШІ ДІТИ ВОЛОДІЮТЬ РІДНОЮ МОВОЮ ВАШОЮ АБО МОВОЮ ВАШОЇ ДРУЖИНИ? (ХАРКІВ)

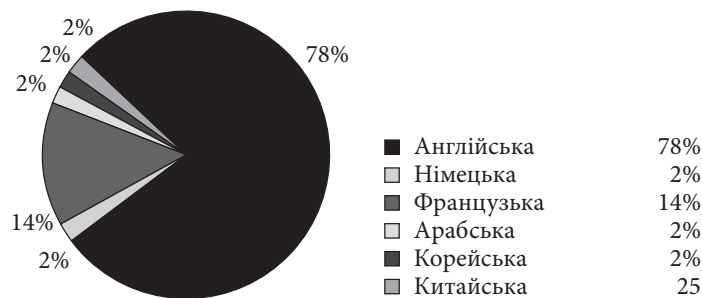

Серед популярних іноземних мов, які вивчаються в Україні, на зразок англійської, французької, німецької, навіть арабської, корейської чи китайської, респонденти віддали перевагу тому, щоб їхні діти вивчали англійську мову, тоді як німецька і французька мови зайняли 2-ге і 3-тє місця відповідно. Відсоток бажаючих вивчати арабську, чи китайську або корейську також був значний, залежно від місця проведення опитування і від представника конкретної спільноти, яку представляв респондент. Таким чином, нами виявлено, що англійську обрало 78% респондентів в Харкові, 60% в Одесі і 39% в Києві, тоді як відсоток інших мов найвищий в Києві – 44 %.

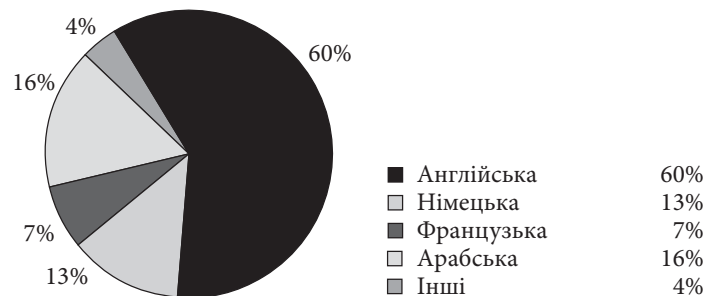
ЯКИМИ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ ВИ ХОЧЕТЕ ЩОБ ВАШІ ДІТИ ВОЛОДІЛИ ЧИ ВИВЧАЛИ? (КИЇВ)

ЯКИМИ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ ВИ ХОЧЕТЕ ЩОБ ВАШІ ДІТИ ВОЛОДІЛИ ЧИ ВИВЧАЛИ? (ХАРКІВ)

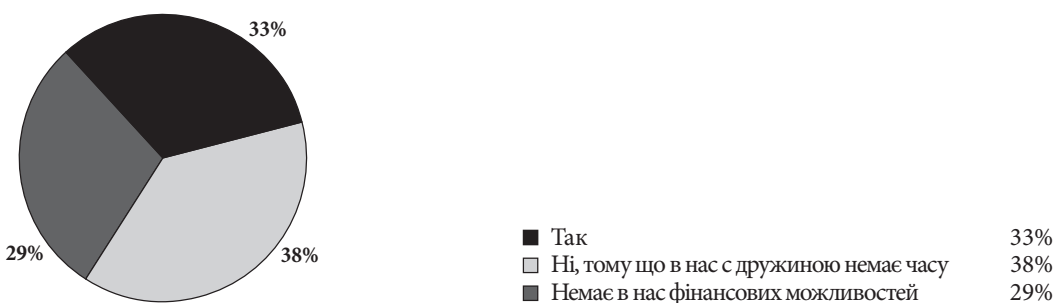
ЯКИМИ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ ВИ ХОЧЕТЕ ЩОБ ВАШІ ДІТИ ВОЛОДІЛИ ЧИ ВИВЧАЛИ? (ОДЕСА)

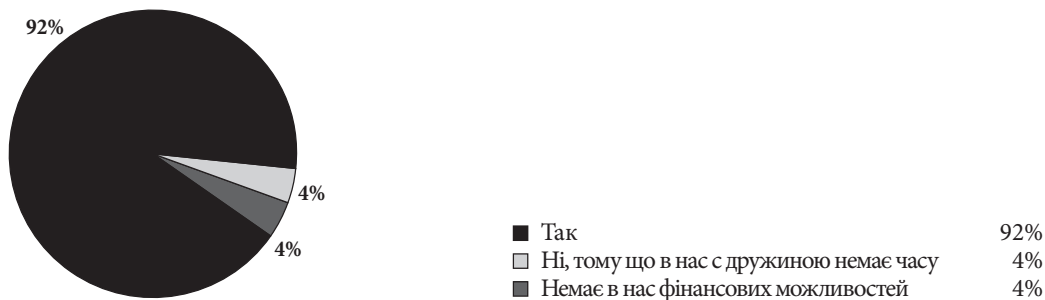
ДОСТУП ДО КУЛЬТУРИ І ЛІТЕРАТУРИ

Вивчення місцевої мови важливо з точки зору процесу інтеграції та адаптації, через який проходить більшість з дітей респондентів без значних проблем і перешкод. Питання доступу до вивчення культури одного з батьків або обох (які є представниками меншин чи нової хвилі іммігрантів) є доволі складним для розв'язання. Проте, відповіді на такого роду запитання, як, чи мають їхні діти доступ до різних елементів культури, були позитивними – 89% і 92% в Одесі і Харкові відповідно, тоді як на диво, це число є доволі невеликим в Києві і відповідає 33%. Хоча аргументи на користь такої тенденції в Києві – нестача часу або фінансових ресурсів, не вплинули на відповіді респондентів у Харкові й Одесі. А виходячи з попередніх даних, отриманих від цих респондентів щодо їхніх доходів, представники різних спільнот в Києві не перебувають у кращому становищі, ніж ті, які проживають в Харкові чи Одесі.

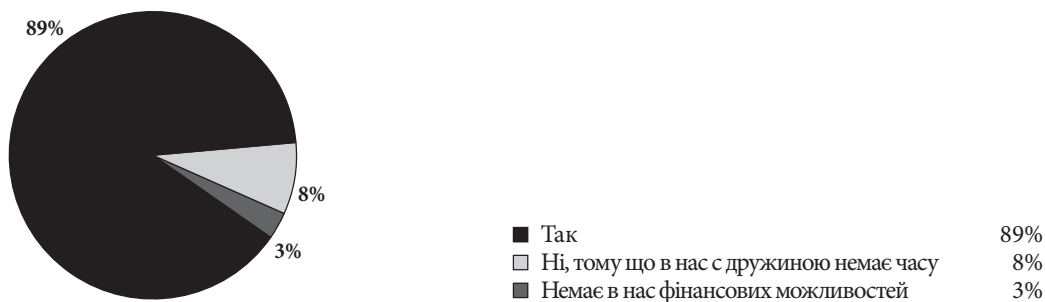
ВАШІ ДІТИ ЗНАЙОМЛЯТЬСЯ З ВАШОЮ КУЛЬТУРОЮ? (КИЇВ)

ВАШІ ДІТИ ЗНАЙОМЛЯТЬСЯ З ВАШОЮ КУЛЬТУРОЮ? (ХАРКІВ)

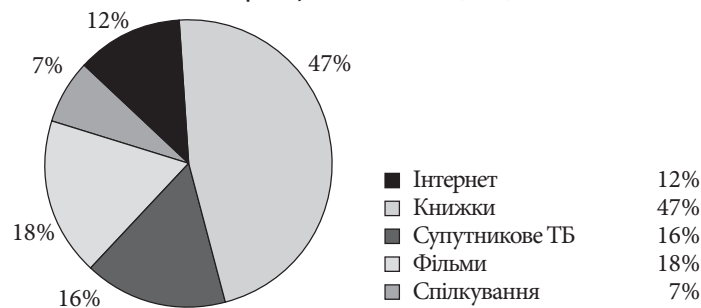

ВАШІ ДІТИ ЗНАЙОМЛЯТЬСЯ З ВАШОЮ КУЛЬТУРОЮ? (ОДЕСА)

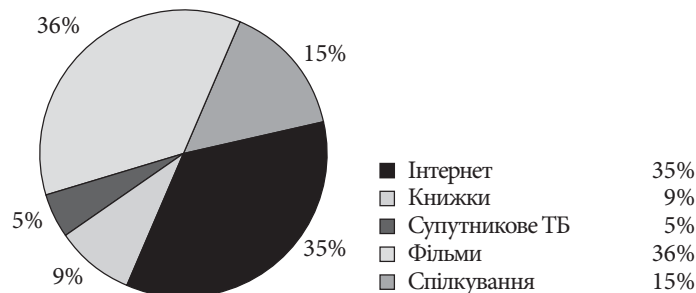

Вірогідна причина полягає в тому, що в Харкові й Одесі рівень організації спільнот і доступ до елементів їхньої культури кращий. Інше пояснення цієї відповіді можна знайти серед даних, наведених нижче, які відображають те, яким чином можна отримати доступ до цих елементів культури. Отже, доступ до Інтернету, книжок, фільмів, ТВ супутнику становить лівову частку у доступі до культури, тоді як особисте спілкування, на жаль, не дуже розповсюджене: 15% у Харкові, 7%, в Києві і лише 2% в Одесі. Крім того, варто наголосити на іншому важливому аспекті. Виходячи з наведених даних, можна відхилити широко розповсюджений міф про те, що більшість іммігрантів не мають освіти, і що їхні діти, таким чином, наслідуватимуть приклад своїх батьків. Більшість нових інформаційних засобів доступні батькам для збагачення власного культурного життя і життя своїх дітей.

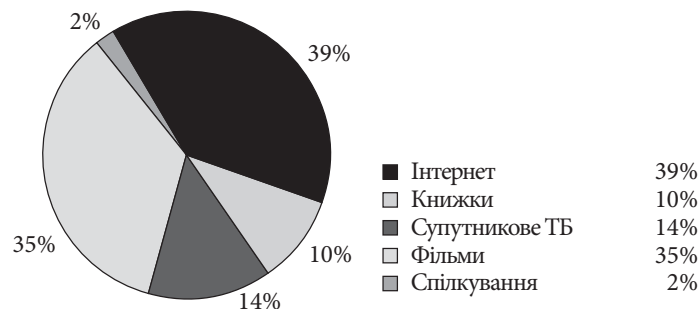
ЯКЩО ТАК, ТО СКАЖІТЬ ЯК? (КИЇВ)

ЯКЩО ТАК, ТО СКАЖІТЬ ЯК? (ХАРКІВ)

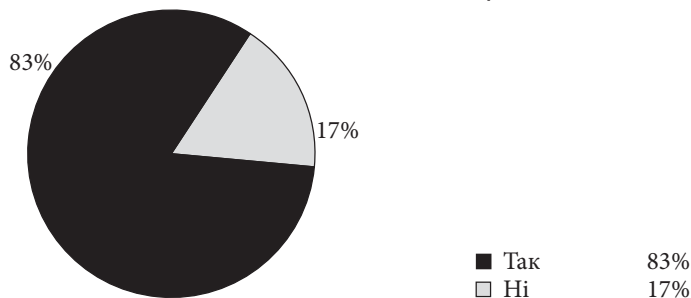
ЯКЩО ТАК, ТО СКАЖІТЬ ЯК? (ОДЕСА)

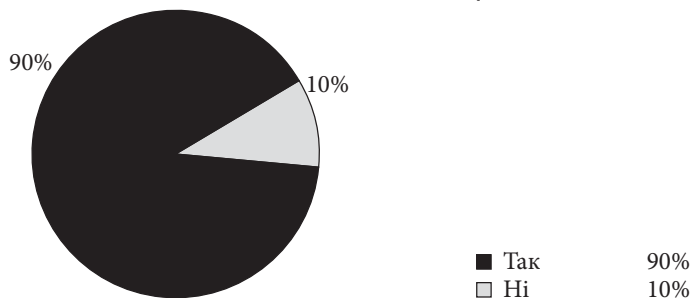
ОРГАНІЗОВУЮЧИ СПІЛЬНОТУ

Організація спільноти є ключовою ознакою усіх інтеграційних процесів, які стосуються іммігрантів і помітних меншин. Щодо питання, чи достатнє число членів спільноти, щоб утворити таку організацію, отримані відповіді становили 83%, 92% і 90% у Києві, Одесі і Харкові відповідно. Отже, 17% в Києві, 8% в Одесі і 10% в Харкові дали негативну відповідь. Це були представники тих меншин, чия кількість недостатня.

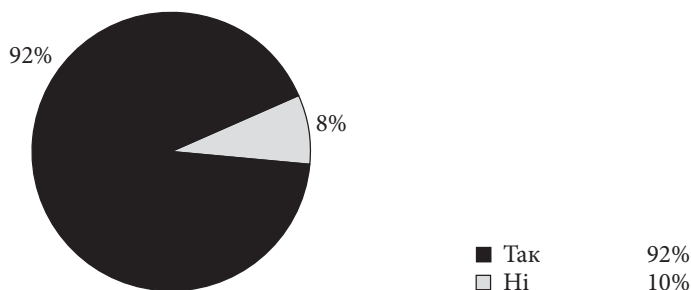
ЧИ У ВАС Є ДОСТАТНЯ КІЛЬКІСТЬ ЧЛЕНІВ ВАШОГО СПІВОВАРИСТВА ЩОБ ОРГАНІЗУВАТИСЯ У ГРУПУ? (КИЇВ)

ЧИ У ВАС Є ДОСТАТНЯ КІЛЬКІСТЬ ЧЛЕНІВ ВАШОГО СПІВОВАРИСТВА ЩОБ ОРГАНІЗУВАТИСЯ У ГРУПУ? (ХАРКІВ)

ЧИ У ВАС Є ДОСТАТНЯ КІЛЬКІСТЬ ЧЛЕНІВ ВАШОГО СПІВОВАРИСТВА ЩОБ ОРГАНІЗУВАТИСЯ У ГРУПУ? (ОДЕСА)

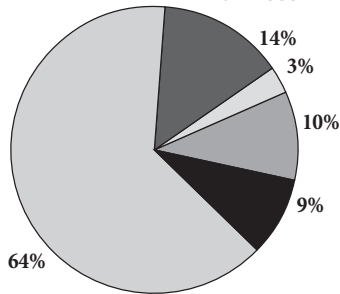

ХТО ПОВИНЕН ВЗЯТИ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ЩОБ ОРГАНІЗУВАТИ СПІЛЬНОТУ?

У відповідях на запитання, які стосуються спільноти і відповідальності за її організацію, жодна з наступних установ – посольства відповідних держав, місцева влада, українські громадські або міжнародні неурядові організації – не змогла отримати той рівень довіри, який мають представники спільноти. Більшість відповідей була на користь самоорганізації (64% в Києві, 71% в Одесі і 92% в Харкові), яку мають взяти під контроль самі члени спільнот, і хто як не вони є найкращими

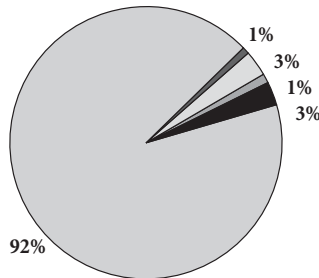
вповноваженими, щоб це зробити. Така діяльність підтримується, оскільки жодна з цих спільнот не буде чекати на патерналістичну допомогу від держави або донора, а натомість власними зусиллями організовуватиме своє життя і спільноту, що є важливим з точки зору захисту прав людини в довгостроковій перспективі.

ХТО МАЄ ВЗЯТИ ІНІЦІАТИВУ З ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНИХ ЗАХОДІВ? (КИЇВ)

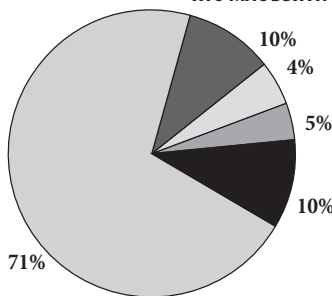
■ Посольство	9%
■ Члени співтовариства самі	64%
■ Місцева влада	14%
■ Українські неурядові організації	3%
■ Міжнародні організації	10%

ХТО МАЄ ВЗЯТИ ІНІЦІАТИВУ З ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНИХ ЗАХОДІВ? (ХАРКІВ)

■ Посольство	3%
■ Члени співтовариства самі	92%
■ Місцева влада	1%
■ Українські неурядові організації	3%
■ Міжнародні організації	1%

ХТО МАЄ ВЗЯТИ ІНІЦІАТИВУ З ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНИХ ЗАХОДІВ? (ОДЕСА)

■ Посольство	10%
■ Члени співтовариства самі	71%
■ Місцева влада	10%
■ Українські неурядові організації	5%
■ Міжнародні організації	4%

РОЗВИТОК ОБ'ЄДНАНЬ

Переважно всі іноземці мають свої об'єднання у відповідних містах. В'єтнамська громада у Харкові є одним з найбільш організованих об'єднань; нігерійська, афганська, ганська, камерунська громади також добре організовані. Лідери громад відзначили, що вони мають намір посилити свої спільноти, вони вважають, що без сильної громади їхні права не будуть захищені. В Одесі спільнота африканців заснувала організацію під назвою Африканська асоціація, до якої належать біженці і особи з дозволом на постійне проживання в Україні. Лідери цієї організації, зареєстрованої у Міністерстві Юстиції, заявили, що вони тісно співпрацюють з міською адміністрацією, поліцією і

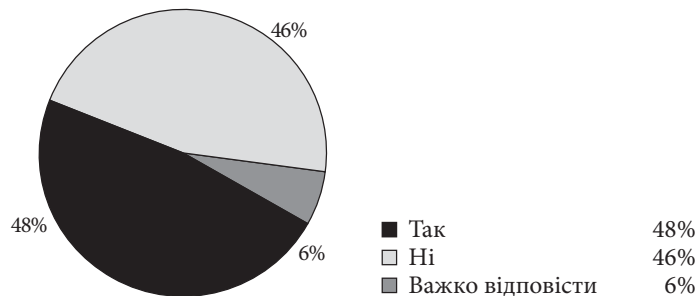
міграційною службою з приводу проблем іноземців, зокрема з приводу інтеграції і адаптації іноземців, які прийняли рішення залишитися в Україні назавжди. Вони сказали, що намагаються домогтися доступу до всіх соціальних благ: житло, охорона здоров'я, право на відпочинок, право на пенсійне забезпечення – на рівні з українцями за походженням. Члени організації переважно допомагають з перекладом і заповненням міграційних форм, перекладом у ОВІРі, суді і міліцейських відділеннях. Інша організація з подібною назвою і функцією також дуже активна в Одесі, вона підтримується однією з місцевих недержавних громадських організацій і одеською міграційною службою. Афганська спільнота – найбільша за чисельністю в Одесі, менші спільноти – нігерійська, в'єтнамська, суданська, азербайджанська, вірменська, ефіопська і камерунська. Спільноти інших національностей менш активні. Таким чином, в Одесі іноземці мають тісні контакти один з одним, у них добрі стосунки між спільнотами і їхніми членами.

РОЗДІЛ 7

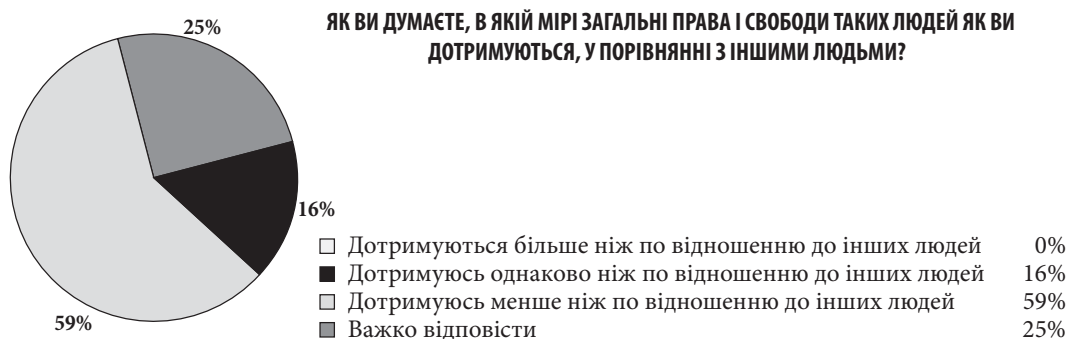
СПРИЙНЯТТЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ РЕСПОНДЕНТАМИ

Помітні меншини, іммігранти і ширше коло іноземців належать до різних категорій залежно від мети перебування і статусу: персонал посольств, іноземні місії, міжнародні громадські організації, компанії, а також студенти, іммігранти, шукачі політичного притулку, біженці і особи без громадянства. Незалежно від їх статусу, всі іноземці, які живуть на легальних підставах в Україні, знаходяться під захистом Основного закону і їх фундаментальні людські права і обов'язки гарантовані Конституцією України. Засади законодавства, яке регулює життя іноземців в Україні, визначає Закон про перебування іноземців в Україні, затверджений 4 лютого 1994 року, і всі подальші його редакції.

ВИ ЗНАЙОМІ З ПРАВАМИ ТА ОБОВ'ЯЗКАМИ ЛЮДЕЙ, ЯКІ ЖИВУТЬ В УКРАЇНІ?

При підготовці цього закону було взято за основу положення про перебування іноземців на території Радянського Союзу. До 2007 року він мав багато додатків і поправок. Це опитування зосереджується на різних проблемах прав людини з ширшої перспективи – загальне усвідомлення прав людини, сприйняття насилля, ставлення людей навколо, відносини з органами влади і відношення до закону. Загальна усвідомленість стосовно прав і обов'язків людини в Україні показує, що 48 % вважають себе усвідомленими, 6 % важко сказати і 46 % не усвідомлені. Більше половини опитаних не були усвідомленими щодо своїх прав і обов'язків.

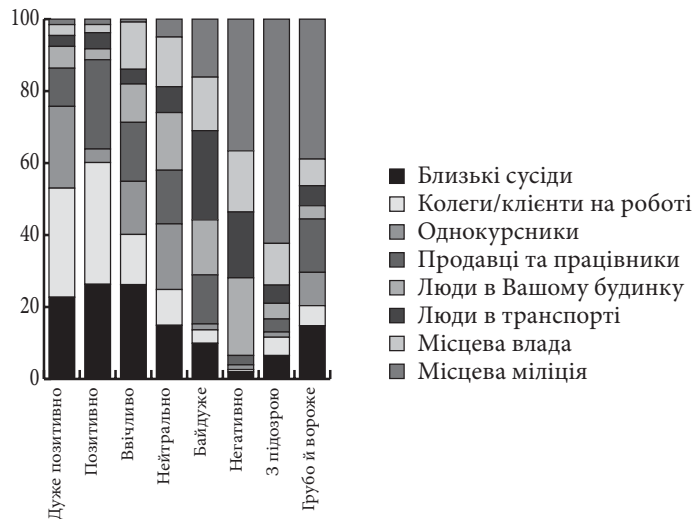

Розуміючи те, що усвідомлення прав і обов'язків може потребувати спеціальних знань, для визначення усвідомленості ми поставили питання респондентам: якою мірою, на їхню думку, їх права і свободи в Україні додержуються у порівнянні із місцевим населенням. Це було зроблено для того, щоб дозволити респондентам зробити порівняльну оцінку своєї ситуації з дотриманням прав людини. Серед варіантів відповідей 59% опитуваних сказали, що їх права менш захищені ніж інших,

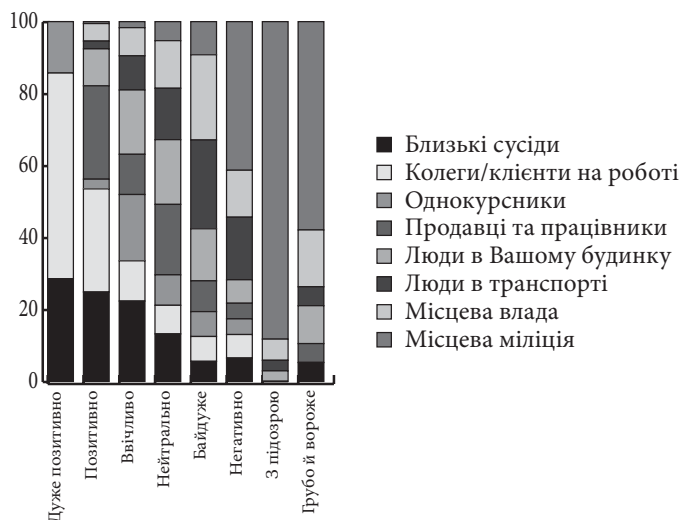
лише 15 % думають, що вони рівною мірою захищені і 25 % не змогли відповісти, тоді як не було жодної відповіді на користь того, що їх прова захищені краще, ніж інших осіб в Україні. Як буде проаналізовано нижче, багато проблем щодо порушення прав людини виникають з недостатнього загального усвідомлення.

Інший спосіб оцінки суб'єктивного сприйняття респондентів дозволив їм визначити різні соціальні ситуації і стосунки за шкалою від: «дуже позитивно» до «грубо і вороже», починаючи від сусідів і закінчуючи місцевою владою і міліцією. Хоча це визначення було суб'єктивним, воно дозволило респондентам висловити ставлення до щоденних ситуацій і розподілити свою оцінку по шкалі з восьми категорій, визначаючи, таким чином, джерело ксенофобії і порушення прав людини. Виявилось, що іммігранти Харкова, Одеси і Києва, найбільш негативно сприймали ставлення до себе зі сторони місцевих органів влади й міліції, аніж інших осіб. У багатьох випадках у межах шкали найбільш позитивне сприйняття спостерігається зі сторони сусідів й колег по роботі.

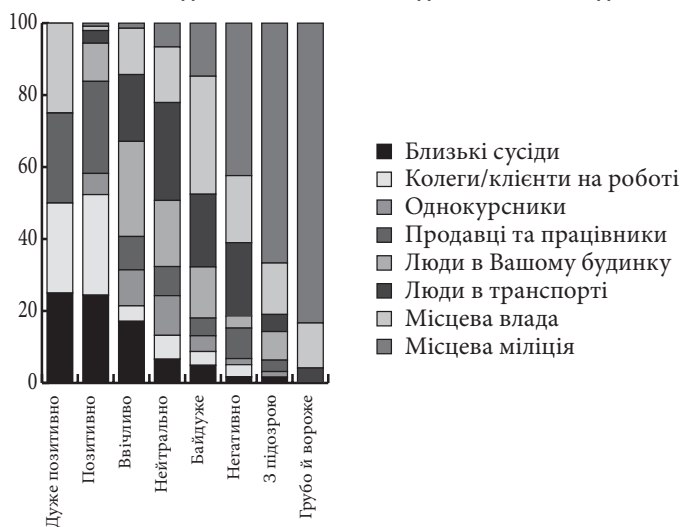
ЯК СТАВЛЯТЬСЯ ДО ВАС І ЧЛЕНІВ ВАШОЇ РОДИНИ ОТОЧУЮЧІ? (КИЇВ)

ЯК СТАВЛЯТЬСЯ ДО ВАС І ЧЛЕНІВ ВАШОЇ РОДИНИ ОТОЧУЮЧІ? (ХАРКІВ)

ЯК СТАВЛЯТЬСЯ ДО ВАС І ЧЛЕНІВ ВАШОЇ РОДИНИ ОТОЧУЮЧІ? (ОДЕСА)

Персонал посольств, іноземних місій і міжнародних громадських організацій захищений відповідними урядами країн і організаціями, які вони представляють в Україні. Однак, особи, які прибувають в Україну в якості студентів, а також ті, які не мають жодного відношення до організацій, а саме шукачі політичного притулку, іммігранти без документів менш захищені, хоча вищезазначений Закон дозволяє їм користуватися майже всіма правами, що й українці за походженням, окрім права обирати і бути обраним і примусової служби в армії.

Студенти: Багато студентів з Азії, Африки, Латинської Америки і Карибських країн вчаться в університетах й інститутах багатьох українських міст. Найбільша кількість іноземних студентів мешкає у Києві, Харкові, Донецьку, Луганську, Дніпропетровську, Полтаві й Одесі. Особи зі студентською візою не опиняються під арештом і не бувають скривдженими в міліції. Однак, за словами самих студентів, вони рідко виходять зі своїх гуртожитків без національного паспорта, оскільки студентські посвідчення, видані відповідним університетом чи інститутом, сприймається міліцією як «не достатньо дійсний документ». У багатьох випадках міліція звинувачувала студентів із студентськими посвідченнями, але без національного паспорту у порушенні статті 203 адміністративного кодексу. На жаль, про такі випадки повідомлялося у всіх містах проведення дослідження. Студентів заарештовували і тримали під охороною протягом 24 годин, а потім розпочинали справу в суді. У майже всіх випадках суд дозволяв звільнити їх без жодного попередження чи покарання.

Шукачі політичного притулку: Шукачі політичного притулку, які отримали посвідчення Міграційної служби і зареєструвались в органах Міністерства внутрішніх справ, мають законний статус і не можуть бути заарештовані міліцією на цих підставах. Згідно з українським законом «Про біженців», шукачі політичного притулку, чия заява на набуття статусу біженця знаходиться в процесі розгляду, мають право на тимчасову роботу. Однак, на практиці цей закон не виконується. Роботодавці не наймають шукачів політичного притулку до своїх компаній, принаймні формально і легально, вони не платять податків і соціально не застраховані. Через цю невідповідність шукачі політичного притулку не мають можливості працевлаштування і змушені неформально працювати на ринку.

Біженці: Теоретично особи, яких український уряд визнав біженцями і які зареєстровані в органах Міністерства внутрішніх справ, мають рівні права і обов'язки з громадянами України, окрім специфічних винятків, визначених законом України. Біженці мають рівні права на роботу, медичні і соціальні послуги, освіту й інші пов'язані з цим речі. Однак, на практиці закон порушується, і біженці не можуть знайти роботи, отримати безкоштовну медичну допомогу і користуватися іншими соціальними і юридичними благами, як вказано у законі. Через цей диспропорційний підхід біженці, які мають вищу освіту і кваліфікацію, вимушені працювати нелегально на ринках, продавати пластикові пакети, чай або інші товари для виживання.

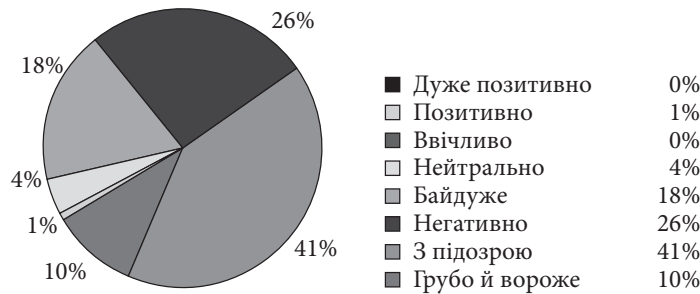
Іммігранти без документів: Інші особи без громадянства мають подібний статус до біженців і шукачів політичного притулку. Серед них найгірша ситуація спостерігається по відношенню до іммігрантів без документів. Переважно вони зупиняються в Україні на своєму шляху до Європи і стають жертвами своїх агентів. На законних підставах ці люди можуть бути заарештовані. Суд признає штраф у розмірі 340 гривень (68 доларів), часто вони звинувачуються у порушенні статті 32 Адміністративного кодексу України і за наказом повинні добровільно залишити Україну. Часто вони не повертаються на Батьківщину добровільно, подають заяву на отримання статусу біженця і продовжують перебувати в Україні як шукачі політичного притулку.

Стосунки з правоохоронними органами і місцевою владою

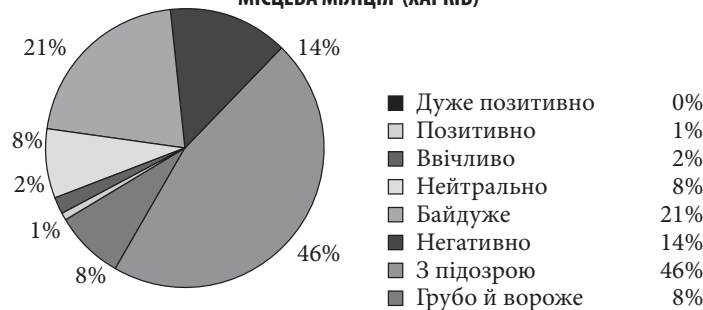
Як видно з даних опитувань, скривдження і арешти міліцією, зловживання владою, затримання, незаконне і неправильне поводження є найбільш поширеними проблемами, з якими зустрічаються іноземці усіх категорій в Україні. У всіх містах, Харкові, Києві й Одесі, расизм і ксенофобія присутні серед осіб, які стоять на захисті закону, але найгірша ситуація – в Києві. На всіх ринках місцеве населення не кривдить іммігрантів. Ставлення покупців нейтральне, вони зацікавлені у якості й ціні товарів, які хочуть купити. На ринках Харкова й Одеси іммігранти почуваються більш вільно, оскільки адміністрація ринків вживає спеціальних заходів для мінімізації скривдження міліцією. У Харкові міліція затримувала іммігрантів для обов'язкової перевірки документів тільки за межами території ринку. Така ж ситуація мала місце в Одесі, але в Києві іммігранти на ринку Троєщина багаторазово повідомляли про обов'язкові перевірки документів, які дивним чином збігалися із днями, які передують святам в Україні, таким як Різдво, Пасха, травневі свята та ін. Мета більшості цих перевірок не боротьба зі злочинністю чи нелегальною міграцією, оскільки всіх іммігрантів відпускають після сплати ними хабарів чи «штрафу». Ці обов'язкові перевірки «організовувалися» однією групою іноземців проти іншої, співпрацюючи з міліцією. У багатьох випадках іммігранти висловлювали скарги, що коли вони планували залишити одного роботодавця (хто часто був їх співвітчизником), щоб перейти на кращі умови, їх починала кривдити міліція. У цих випадках штрафи були такими великими, що вони мали позичати гроші у своїх теперешніх роботодавців і продовжувати працювати безкоштовно, виплачуючи «штраф». Таким чином, замість захисту від міліції, вони стикалися з приниженням і підозрою. Один з іммігрантів навіть сказав, що він боїться міліцію більше, ніж організовані кримінальні угруповання. Як наслідок, іммігранти не довіряють міліції і, коли вони стикаються з місцевими злочинцями, хуліганями, рекетирами й іншими агресивними особами, вони намагаються знайти компроміс, а не повідомляють про ці інциденти в міліцію.

Один біженець з Сомалі заявив, що він був жертвою нападу групи скінхедів. Він не звернувся у міліцію і не повідомив про цей інцидент, оскільки вважає, що нападників не будуть розшукувати. Також відомі випадки, коли міліція не розпочинала справу проти українця і кривдила іноземця. Шукач політичного притулку з Ефіопії поскаржився на напад скінхедів у Києві. У той самий день він звернувся до міліції і намагався написати свою скаргу. У міліції прочитали його заяву і попросили документ. Він показав свою довідку про статус біженця, видану Київською міграційною службою, яка є дійсним документом і зареєстрована в МВС (ОВІРі). Міліція запитала, де він проживає, і він назвав свою адресу. Тоді офіцер у відділенні міліції сказав, що порушує проти нього справу за 203 статтю Адміністративного кодексу України і додав: »Ви повинні сидіти й чекати на міліцейський патруль, а потім показати вашу квартиру і з ким ви проживаєте. Якщо ви знімаєте квартиру, ви маєте показати угоду з власником квартири і дати письмове пояснення, чому ви вирішили жити у цій квартири». У міліції запитали де він працює, у якій фірмі, чи він працює легально, чи він платить податки тощо. Після всіх цих запитань офіцер міліції сказав: «Ви маєте показати місце, де на Вас напали громадяни України». Біженець з Ефіопії зазначив, що міліція замість того, щоб його захистити, намагалася знайти проти нього обвинувачення. Це один з наочних прикладів серед багатьох, який пояснює, чому іноземці не звертаються до міліції у випадку нападів на них чи неприємних інцидентів.

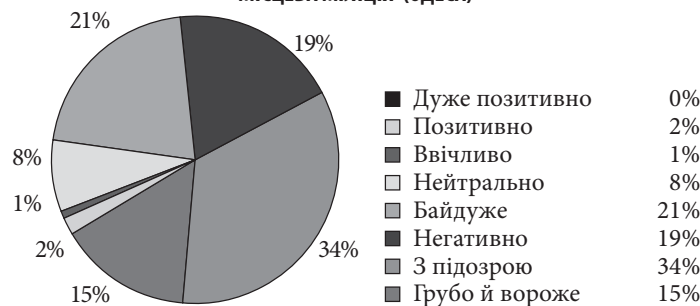
МІСЦЕВА МІЛІЦІЯ (КИЇВ)

МІСЦЕВА МІЛІЦІЯ (ХАРКІВ)

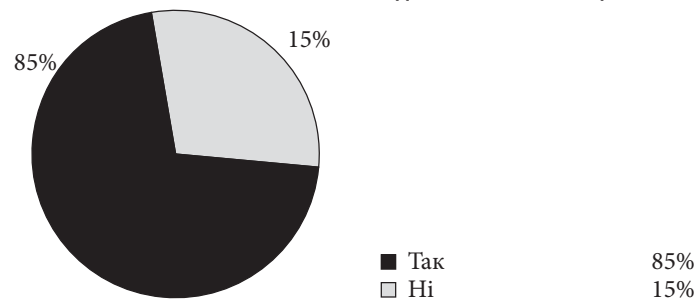
МІСЦЕВА МІЛІЦІЯ (ОДЕСА)

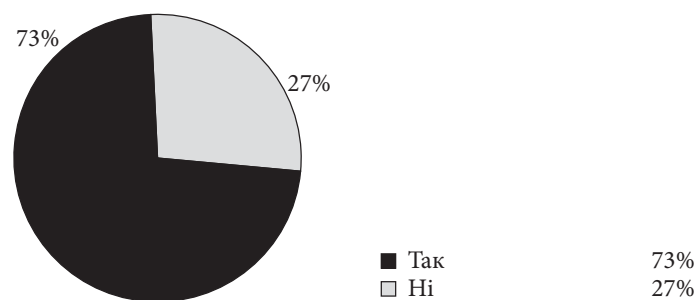
Цей графік також ілюструє ставлення міліції до іммігрантів у всіх місцях проведення опитування, що сприймається як грубе, вороже і підозріле, відповідно 15 % і 34% в Одесі і Харкові. 19 % повідомили про негативне ставлення і 21 % - про байдуже.

У Харкові 46 % респондентів повідомили про підозріле ставлення до них зі сторони міліції, 8 % про грубе і вороже, 14 % - негативне і 21 % про байдуже ставлення. Лише 1 % - позитивне ставлення і 0 % - дуже дружлюбне, 2 % ввічливе, 8 % нейтральне. У Києві ситуація гірша, оскільки 39 % працівників міліції підозріло ставляться до іммігрантів, 9 % - грубо і вороже, 25 % негативно, 18 % байдуже, і лише 1 % дружлюбно і 8 % нейтрально. Не було жодної відповіді на користь «дуже дружлюбно» і «ввічливо», лише 1 % відповідей - дружлюбно.

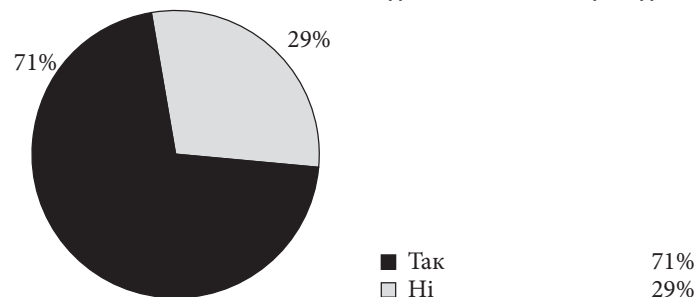
ЧИ БУЛИ ВИ ЖЕРТВОЮ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ ЗІ СТОРОНИ МІЛІЦІЇ? (КИЇВ)

ЧИ БУЛИ ВИ ЖЕРТВОЮ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ ЗІ СТОРОНИ МІЛІЦІЇ? (ХАРКІВ)

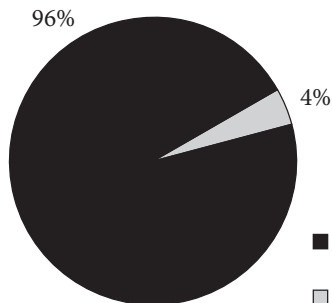

ЧИ БУЛИ ВИ ЖЕРТВОЮ ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ ЗІ СТОРОНИ МІЛІЦІЇ? (ОДЕСА)

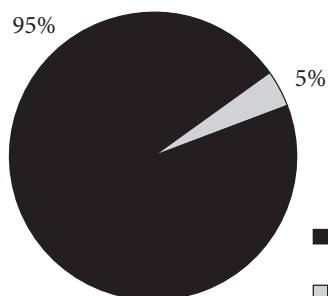
На цих графіках зображено рівень зловживання владою зі сторони міліції щодо іммігрантів і помітних меншин, як повідомляють 73 % респондентів у Харкові, 71 % в Одесі і 85 % у Києві. Більшість цих зловживань владою стосується перевірки документів, яку проходять всі групи незалежно від статусу візи і проживання в Україні: 95 % у Харкові, 93 % в Одесі, і 96 % у Києві.

ЯКЩО ТАК, ТО ЩО ЦЕ БУЛО? (КИЇВ)

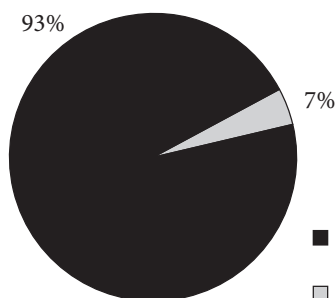
- Перевірка документів без будь-яких причин і домагання під час таких перевірок, вимога хабарів і Вашої затримки, доки Ви не оплатили 96%
- Не реєструють вашу скаргу, а Вас же самого обвинувачують 4%

ЯКЩО ТАК, ТО ЩО ЦЕ БУЛО? (ХАРКІВ)

- Перевірка документів без будь-яких причин і домагання під час таких перевірок, вимога хабарів і Вашої затримки, доки Ви не оплатили 95%
- Не реєструють вашу скаргу, а Вас же самого обвинувачують 5%

ЯКЩО ТАК, ТО ЩО ЦЕ БУЛО? (ОДЕСА)

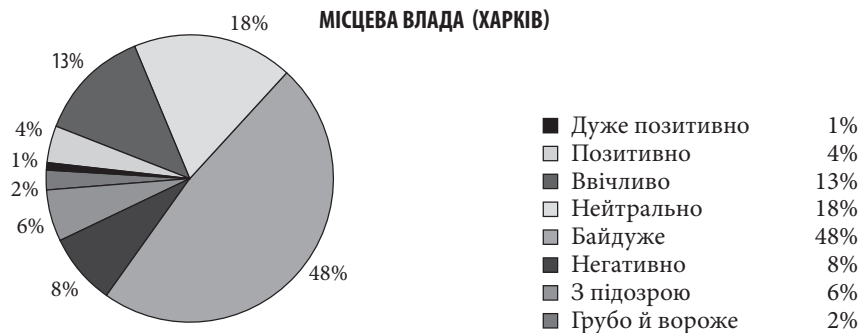
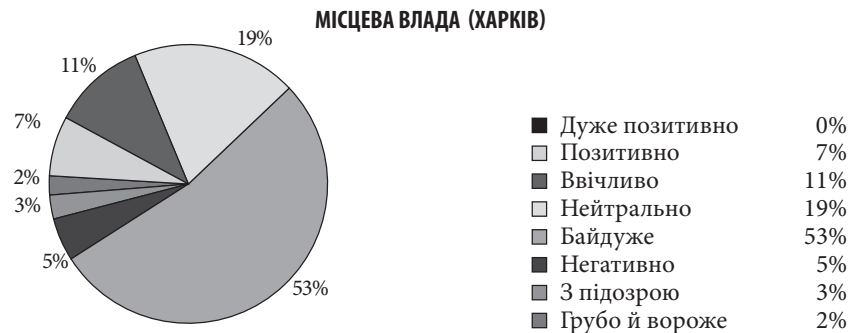
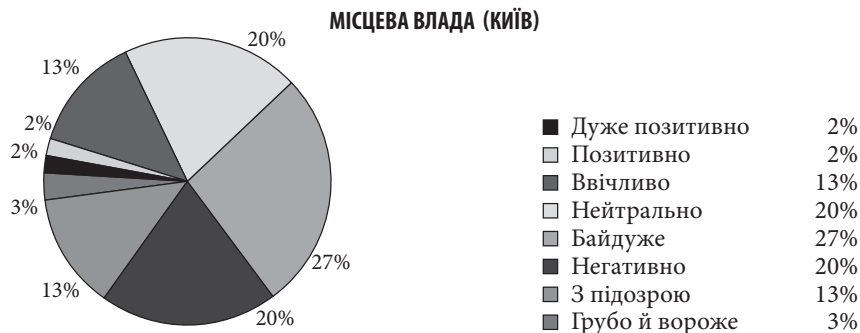

- Перевірка документів без будь-яких причин і домагання під час таких перевірок, вимога хабарів і Вашої затримки, доки Ви не оплатили 93%
- Не реєструють вашу скаргу, а Вас же самого обвинувачують 7%

Ставлення місцевої влади у всіх місцях опитування загалом байдуже й нейтральне, аніж негативне, підозріле, грубе й вороже. У Харкові, 53 % відповідей відображають байдуже ставлення до них, 19 % нейтральне і 11 % ввічливе, 7 % дружелюбне, тоді як відсоток на користь грубих і ворожих відповідей - 2 %, підозрілих - 3 % і негативних - 5%.

У Києві ситуація подібна, 27 % відображають байдуже до них ставлення, 20 % нейтральне, 13 % ввічливе, 2 % дружелюбне і дуже позитивне, 3 % і 13 % відповідно ворожі, грубі і підозрілі.

Респонденти з Одеси відповіли, що у 48 % випадків місцева влада до них байдужа, у 18 % нейтральна, у 13 % ввічлива, у 4 % - дружелюбна, і у 1 % - дуже позитивна. Загалом, у 8 % випадків спостерігається негативне ставлення, у 6 % - підозріле і 2 % - грубе і вороже.

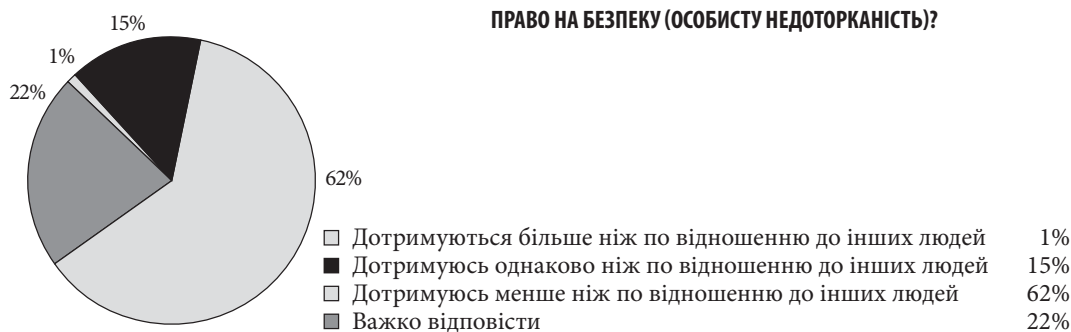

ДО КОГО ВИ Б ЗВЕРНУЛИСЬ, ЯКБИ ВАШІ ПРАВА БУЛИ ПОРУШЕНІ?

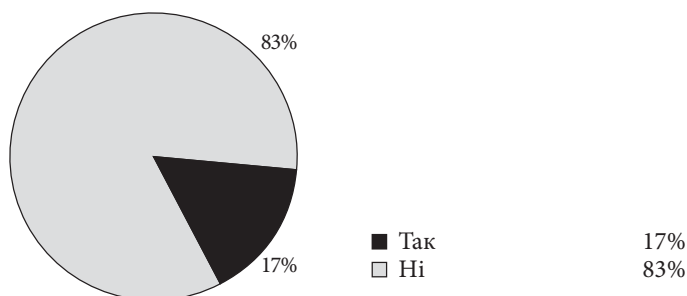

Як зазначалося вище, особливо гостро стоїть проблема фізичної безпеки людини, іноземця і помітних меншин, незалежно від статусу візи чи проживання. Моніторинг МОМ, УВКБ ООН разом з іншими організаціями Ініціативи з різноманіття показав, що лише до липня у 2008 року було зареєстровано 60 нападів, 6 з них були смертельними випадками. Є підстави підозрювати, що расизм був мотивом для цих злочинів.

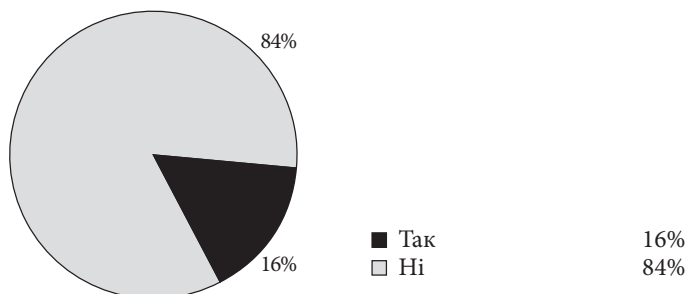
У рамках цього опитування респондентам було поставлене запитання: якою мірою їх право на забезпечення персональної безпеки забезпечується в Україні. 62 % респондентів думають, що їх право на персональну безпеку менш захищене порівняно з громадянами України, тоді як 15 % думають, що вони однаково захищені, а 22 % важко відповісти на це запитання. Лише 1 % вважає, що їх право на особисту безпеку захищене краще, ніж в інших. У цьому контексті було цікаво оцінити рівень нападів чи загроз особистій безпеці, яких зазнавали респонденти чи члени їх сім'ї і друзі. Як ілюструє графік нижче, 21 % в Одесі, 16 % у Харкові і 17 % у Києві сказали, що на них було вчинено напад. У Вінниці 13,5 % біженців і шукачів політичного притулку з Сомалі відповіли, що на них напали. Це дуже високий рівень втручання у персональну недоторканність людини у мирний час й у демократичному суспільстві.

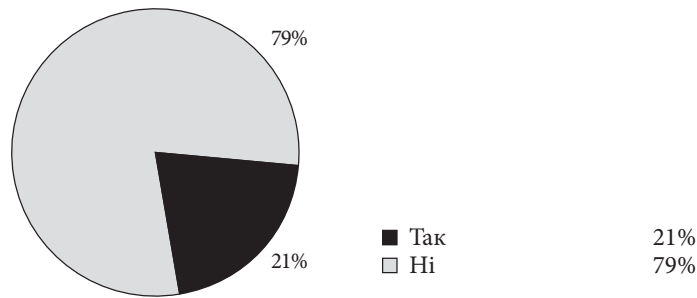
ЧИ БУЛИ КОЛИ-НЕБУДЬ ВИ ЧИ ЧЛЕНИ ВАШОЇ СІМ'Ї ЖЕРТВАМИ НАПАДУ? (КИЇВ)

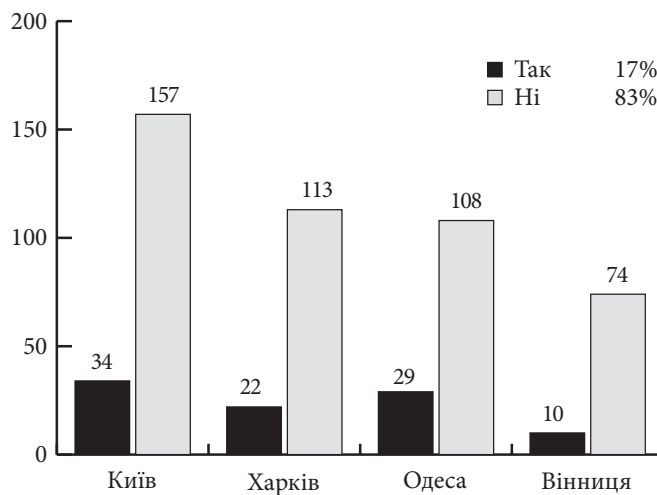
ЧИ БУЛИ КОЛИ-НЕБУДЬ ВИ ЧИ ЧЛЕНИ ВАШОЇ СІМ'Ї ЖЕРТВАМИ НАПАДУ? (ХАРКІВ)

ЧИ БУЛИ КОЛИ-НЕБУДЬ ВИ ЧИ ЧЛЕНИ ВАШОЇ СІМ'Ї ЖЕРТВАМИ НАПАДУ? (ОДЕСА)

ЧИ БУЛИ КОЛИ-НЕБУДЬ ВИ ЧИ ЧЛЕНИ ВАШОЇ СІМ'Ї ЖЕРТВАМИ НАПАДУ?

На основі вищенаведеного можна сформулювати такі висновки і рекомендації:

1. Рівень усвідомлення прав людини – основна проблема як тих, чиї права мають захищатися, так і тих, хто має цей захист забезпечувати. Окрім того, що соціальна реклама може сприяти усвідомленню суспільства, міліцію також треба примусити знати всі міжнародні конвенції, до яких приєдналась Україна, і наслідки їх недотримання.
2. Потрібно заохочувати помітних меншин й іммігрантів повідомляти про випадки порушення їхніх прав. Для цього мають бути створені умови, щоб такі скарги розслідувалися відкритим прозорим чином. Жертви не мають піддаватися дискримінації. Наприклад, шукач політичного притулку скаржиться на напад, а офіцер не звертає увагу на скаргу, а починає перевіряти легітимність статусу жертви. Ці випадки мають вважатися образою, за яку треба карати відповідно до закону, і зловживанням владою зі сторони міліції.
3. У всіх випадках зловживання владою з боку міліції свідчить про її байдуже ставлення і хабарництво, зокрема якщо випадок стосується іммігранта чи іноземця, який є справжнім власником документу про посвідчення особи. Також спостерігається расова дискримінація. Такі випадки повинні мати суворе покарання, починаючи зі зниження у чині й звільнення до розслідування у суді. Таке покарання повинно бути публічним.

4. У випадку зловживань владою зі сторони міліції, що включають перевірку документів, потрібно впроваджувати засоби захисту для іммігрантів. Достатньо мати ім'я і номер на бейджі на видному місці уніформи, щоб іммігрант міг запам'ятати номер (якщо людина не читає місцевими мовами) й ім'я. Така практика застосовується у багатьох країнах.
5. Хабарництво існує серед службовців міліції стосовно підроблення документів, дозволів на проживання та ін., що відомо міліції повною мірою. Причина перевірки документів – боротьба проти «нелегальної міграції». Це порушення прав людини з боку міліції має бути визнане. Перш за все офіцери міліції, які задіяні у цьому, мають бути звинувачені і покарані.
6. Необхідно боротися з незаконною міграцією, й у цьому контексті Україна має звертати більше уваги на міжнародні юридичні зобов'язання, такі як підписання угоди про реадмісію не тільки з державами ЄС, але також з іншими сусідами. Відомо, що східні кордони України найбільш доступні для незаконного ввезення товарів і осіб в Україну.
7. Міліції також необхідно встановити прямі контакти зі спільнотами помітних меншин й іноземцями, які проживають в Україні, на всіх рівнях. Ті дорадчі органи, які існують, мають менше можливостей і незначну практику усвідомлення проблем й досвід роботи. Отже, дорадчі органи не мають необхідного рівня контактів і представництва цільових груп. Тільки через реальну участь у прийнятті рішень групами зі складу іммігрантів, іноземців, студентів, біженців, проблеми почнуть вирішуватися. Таким чином, для вирішення проблем іммігрантів потрібно проводити консультації з представниками їхніх спільнот. Це дуже важливо в процесі створення органу з координації і контролю над міграцією європейського типу під егідою Міністерства внутрішніх справ України. Отже, деякі механізми повинні припинити діяти, тоді як нові мають бути утворені.

СІНГАПУР: Імміграційна політика відкритих дверей для економічного зростання

Уряд цієї острівної країни намагається зробити економіку конкурентоспроможною на глобальному рівні, тому сприяє змінам у складі населення країни. Ці зміни супроводжує політичний ризик того, що місцеві мешканці протестуватимуть проти напливу іноземних службовців, які займають найкращі оплачувані робочі місця у країні. Зараз кожен п'ятий мешканець Сінгапуру – іноземець; шість з кожних десяти робочих місць, створених за останній рік, зайняли приїжджі. У 2007 році 14 000 чоловік здали свої колишні паспорти, щоб стати громадянами Сінгапуру. Ці цифри свідчать про офіційну червону доріжку, яку приготували для добре освічених, амбіційних і заможних іноземців, щоб вони залишалися жити і працювати в Сінгапурі. Бажання уряду залучити так званий «капітал таланту» викликаний його амбіціями щодо нової економіки, де інновації, найновіші конкурентноздатні дослідження, маркетинг і техно-капіталізм вважаються офіційними особами ключем до економічного і національного успіху. Сінгапур нещодавно піднявся до вершини глобальної фінансової індустрії, володіючи власними фондами, вкладеними у найпрестижніші в світі, але донедавна фінансово нестабільні інвестиційні банки. Країна також стає місцевим центром біотехнології, біомедичного виробництва й індустрії альтернативних джерел енергії. Чи зможе нація чисельністю 5 мільйонів осіб підтримувати рівень зростання і доходів цих високотехнологічних виробництв? Адже це буде залежати від людських ресурсів, а демографічні тенденції багато не обіцяють. Місцеве джерело талантів обмежується низьким рівнем народжуваності, який впадо до 1,24 у 2004 році перед тим, як зріс до 1,29 минулого року, коли держава заклікала подружжя мати більше дітей. Це набагато нижче коефіцієнту відтворюваності - 2,1 і означає, що у Сінгапурі зараз відбувається зниження чисельності населення, якщо не враховувати імміграцію. Міністр внутрішніх справ Вонг Кан Сенг у 2004 році був призначений наглядцем національної комісії з народонаселення – державного органу, який мав формулювати і вживати заходи для подолання спаду рівня народжуваності і досягнення ідеального розміру та складу населення, визначеного урядом. Оскільки ці заходи із сприяння народжуваності діють повільно, уряд зараз подвоїв свої спроби залучити висококваліфікованих іноземців до роботи у корпораціях. Уряд вперше став закликати іноземних талантів у 1988 році, коли він розпочав пропонувати постійне проживання кваліфікованим кандидатам з Гонг Конгу. Більше 60 000 отримали пропозицію проживання у Сінгапурі, але лише 5 000 прийняли пропозицію на початку 1990-их.

Однак, рівень імміграції зараз перебуває у стійкій фазі зростання, судячи з недавньої імміграційної статистики. У 2006 році прийняття до громадянства складало 13 200 осіб, що вдвічі більше середньої щорічної цифри 7 000 осіб протягом попередніх чотирьох років. Багато факторів призвело до зростання міграції. Опитування бізнес-консультантами Мерсер визнано Сінгапур містом в Азії з найкращою якістю життя в цьому році, кращою ніж у багатих містах Гонг Конг і Токіо. Дослідження взяло до уваги фактори політичного і соціального оточення, систему охорони здоров'я і медичних послуг, транспорт і житло. Сінгапур був збудований на основі політики відкритої імміграції, сказав Гавін Джоунс, дослідник Інституту дослідження Азії у Національному Університеті Сінгапуру. З часів заснування британської торгівельної колонії у 1819 році, історія і багатство острова тісно пов'язані з хвилями міграції. Економіка із швидким рівним зростання і відкритою міграційною політикою заохотила у XIX сторіччі до приїзду велику кількість іммігрантів, головним чином робітників з Китаю, Індії і Малайзійського архіпелагу. Це означало, що чисельність населення швидко зросла з кількох сотень у 1819 році до півмільйона у 1931 році. Після здобуття незалежності від колоніального правління, рівень народжуваності досяг 4,7. І у відповідь уряд розпочав кампанію з метою знизити національний рівень народжуваності, яка включала планування сім'ї державою, аборти та добровільну стерилізацію й інші заходи для зниження народжуваності. Ці часом жорсткі заходи були викликані занепокоєнням уряду про те, як крихітний острів виживе після його відокремлення від Малайзії у 1965 році, втративши свою традиційну економічну підтримку і природні ресурси. Ці заклики щодо зниження народжуваності вплинули на досягнення цієї мети, але у 1980-х економіка, яка розвивалася завдяки торгівлі, почала зростати швидкими темпами, тоді уряд змінив стратегію на заохочення населення мати більше дітей для того, щоб забезпечити державу робочою силою.

– Мегаваті Віджайя, журналіст із Сінгапуру

РОЗДІЛ 8

КОМПАКТНА ГРУПА БІЖЕНЦІВ ТА ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ З СОМАЛІ У ВІННИЦІ

Це дослідження не має на меті виокремити біженців і шукачів притулку як окрему категорію. Головною метою дослідження є збір даних для меншин, які виділяються за зовнішніми ознаками, незалежно від їхнього статусу. Однак протягом дослідження ми з'ясували, що в одному із центрально-західних міст України, у Вінниці, проживає невелика група сомалійців. Ми з'ясували цікаві факти, які вирішили надати в окремій главі, не з позицій їхнього статусу біженців або шукачів притулку, а з погляду інтеграції, захисту прав людини, економічної і культурної адаптації. Серед членів опитаної групи, що складається зі 150-200 чоловік - шукаючі притулку, іммігранти із Сомалі, біженці і студенти.

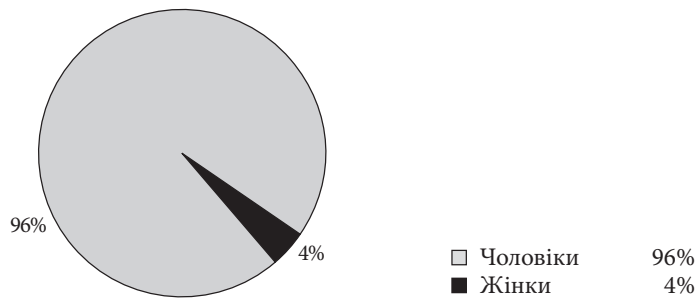
Сомалі є однією зі східно-африканських країн, жителі якої все частіше стають біженцями. Без ефективного уряду протягом 17 років Сомалі керувалась кланом воєначальників, а в 2006 р. радикальний мусульманський рух взяв під контроль столицю країни – Могадишу і оголосив правління Шаріату. Борці з ісламських угруповань роззброїли міліцію клану воєначальників на півдні, сході і південному заході Сомалі, які контролювали 90% території країни, крім територій Республіки Сомалі, яка відокремилась. В результаті поширення ісламського руху в Сомалі багато жителів покинули рідну країну і стали біженцями в усьому світі; більшість їх перебуває в сусідніх і арабських країнах, а деякі виїхали в європейські країни, зокрема в Україну. У грудні 2007 р., коли Ефіопія за допомогою США вигнала ісламські радикальні угруповання, почалася третя стадія переміщення людей, сотні тисяч сомалійців покинули країну, деякі з них у такий спосіб потрапили в Україну.

Причина такого компактного проживання пояснюється безліччю факторів. Традиційно сомалійці воліють жити разом, підтримуючи один одного у важких ситуаціях, особливо коли вони перебувають в інших країнах. Ця традиція збереглася і у біженців, які проживають у Вінниці. Багато сомалійців одержали освіту у Вінниці. Інші зареєстровані у Вінницькому медичному університеті. Студенти повідомили, що вони вибрали Вінницю з кількох причин: по-перше, у порівнянні з Києвом, Одесою, Харковом і Донецьком проживати у Вінниці дешевше, плата за освіту також менша, ніж у великих містах, по-друге, у цьому місті спостерігається менша кількість арештів і переслідування меншин, відносини з місцевим населенням мирні. Іммігранти, біженці і шукаючі притулку повідомили, що, як тільки прибули до України, відразу ж почали шукати тут сомалійців.

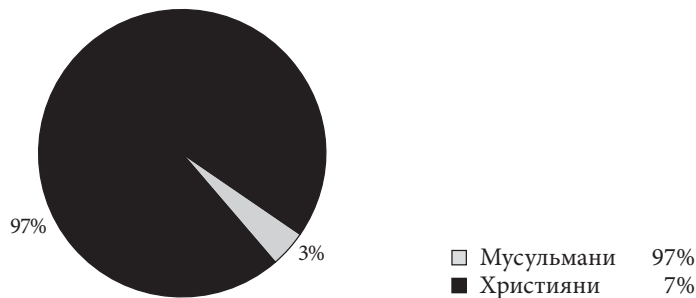
Оскільки жоден з іммігрантів, біженців і шукачів притулку із Сомалі не говорить російською або українською мовою, щоб одержати інформацію про Україну, вони шукають студентів із Сомалі або осіб, які знають російську чи українську мову. Вінниця є незмінним місцем проживання цієї компактною спільноті. Що стосується організації співтовариства, сомалійці організовані і більше вірять у свої власні сили, ніж будь-яким іншим юридичним особам, які допомагають їм у розвитку співтовариства.

Із загальної кількості опитаних 76 осіб, 96% складають чоловіки і 4 % - жінки. Середній вік становить 21.5 років. Таким чином, ми бачимо, що співтовариство складається з досить молодих біженців. Всі, за винятком одного бурундійця, є сомалійцями. Крім однієї людини, всі прибули до України в 2004-2007 рр., і 99% з них неодружені. Тільки один має постійне місце проживання в Україні, але він приїхав до країни значно раніше, у середині 1980 р., а всі інші є шукаючими притулку. Що стосується віросповідання, 97% становлять мусульмани і 3% - християни.

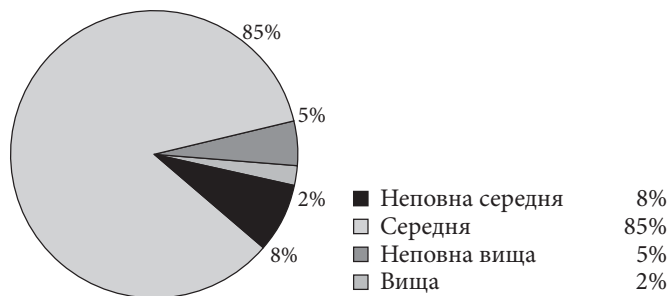
РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА СТАТТЮ (ВІННИЦЯ)

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА ВІРОСПОВІДАННЯМИ (ВІННИЦЯ)

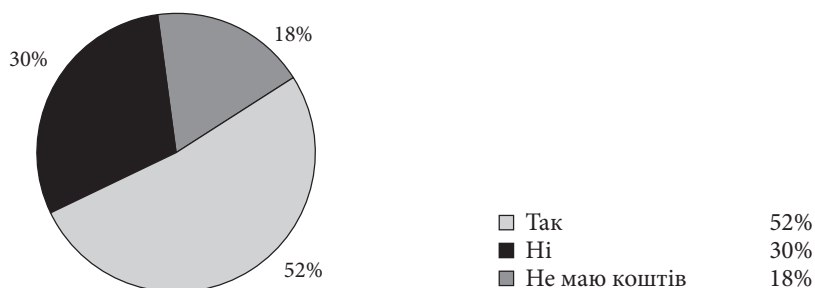
РІВЕНЬ ОСВІТИ РЕСПОНДЕНТІВ (ВІННИЦЯ)

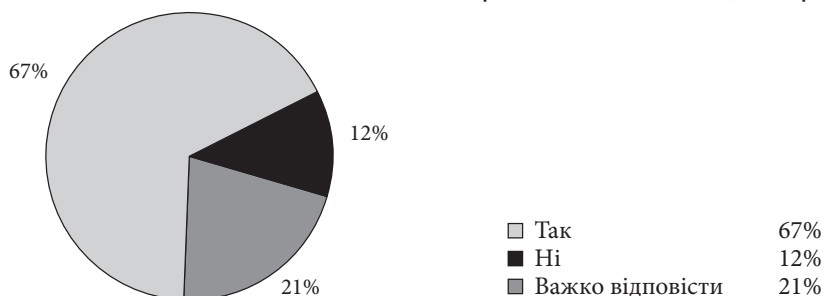
Багато хто з них є студентами. Рівень освіти цих людей показав, що 8% мають незакінчену середню освіту, 85% - закінчену середню, 5% - неповну вищу, і тільки одна людина має вищу освіту. У той час як 52% респондентів заявили, що хотіли б продовжити навчання і стати фахівцями у галузі технології, медицини, економіки, 30% сказали, що не хочуть учитися, і 18% заявили, що не можуть собі це дозволити. Ця цифра є набагато нижчою, ніж в інших ділянках дослідження.

Тільки 7% можуть спілкуватися, тому що вони знають російську мову, 17% зі складнощами, але вивчають мову, і 76% зазнають надзвичайних труднощів, оскільки вони не знають місцевих мов. Багато хто з них бажає продовжити навчання, якщо в них з'явиться можливість, в той же час вони дуже хочуть вивчити українську або російську мову. А більшість з них готові вивчати українську і вважають, що держава повинна впровадити такі курси, і 67% відповідачів заявили, що готові оплачувати такі курси.

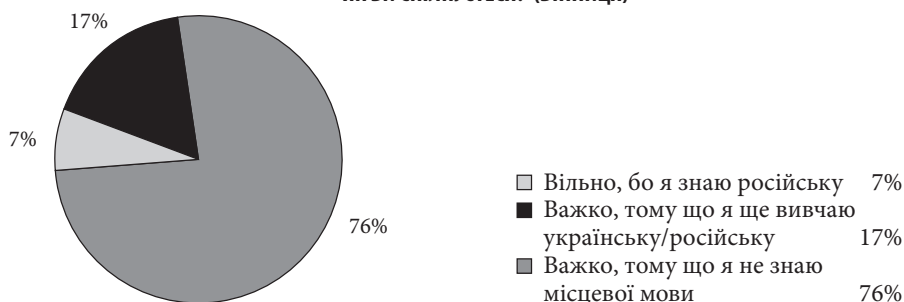
ВИ ХОЧЕТЕ ДАЛІ ВЧИТИСЯ? (ВІННИЦЯ)

ВИ ГОТОВІ ПЛАТИТИ НЕВЕЛИКІ ГРОШІ ЩОБ ВИВЧИТИ УКРАЇНСЬКУ? (ВІННИЦЯ)

ЯК ВИ СПІЛКУЄТЕСЯ? (ВІННИЦЯ)

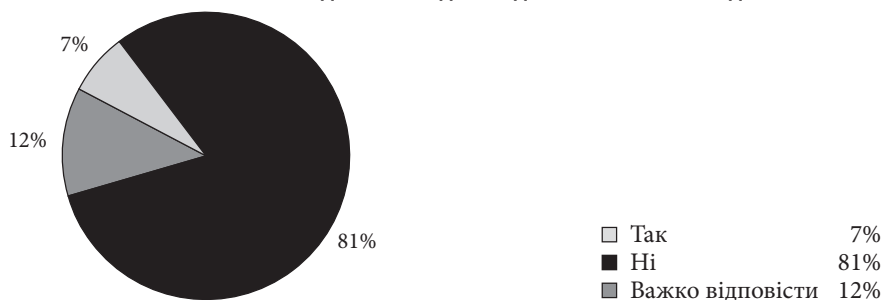
Крім студентів всі іммігранти із Сомалі шукають притулку і просять уряд надати їм статус біженців в Україні. Їхнє прохання про притулок мотивується тим, що їхня країна перебуває в стані війни, і вони відносять себе до категорії військових біженців (деякі з них заявили, що в цій війні їхні батьки, рідні брати і родичі були вбиті, їхні житла і майно були конфісковані бандитами). На їхню думку, там у них немає гарантії, що вони залишаться в живих, інші заявили, що стали чужими у власній країні. За словами декого, вони покинули свою країну через відсутність миру і безпеки. Присутність ефіопських солдатів у Сомалі викликає незадоволення з боку багатьох жителів. «Присутність ефіопів приносить смерть у Сомалі, зникнення і катування жителів країни», - сказав Насир Алі Сумматар, шукач притулку, який виїхав після того, як ефіопи захопили Могадишу. Безпека - головна причина, чому я виїхав. Іммігранти із Сомалі, шукачі притулку і біженці, повідомили, що мають такі ж проблеми, як інші африканці, які живуть в Україні. Головна проблема - відсутність належних документів і реєстрації. Від цього залежить доступ до ринку праці, житла, освіти (академічної і курсів професійного навчання), мови і доступ до охорони здоров'я.

Крім студентів і біженців, визнаних Українським урядом, більшість представників Сомалі є шукачами притулку. Посвідчення особи деяких шукачів притулку підтверджують, що вони зверталися в українську службу міграції із проханням про надання притулку, і їхні документи перебувають там. Багато хто не має жодних документів, випущених українською компетентною владою. У деяких є лист, виданий представництвом УВКБ ООН. Особи, у яких немає посвідчення особи, виданого українською міграційною службою і Міжнародною організацією міграції, часто піддаються перевіркам з боку міліції і накладенню штрафів.

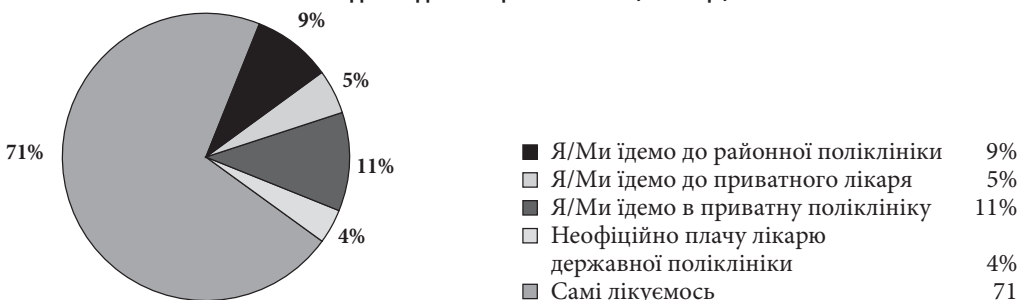
На питання про працевлаштування респонденти відповіли, що не мають доступу до ринку праці в Україні. Це пов'язано з їхнім юридичним статусом - багато хто з них є шукачами притулку, які очікують рішення щодо отримання статусу біженця. Підприємці не хочуть наймати на роботу шукачів притулку і мати проблеми з податковими службами. В результаті, більшість з них опиняються не на вигідних для них умовах працевлаштування, мають неповний робочий день, періодичний заробіток або тимчасово безробітні і шукають роботу. Отже, багато хто з них не зареєстровані як платники податків. Тільки один респондент сказав, що він / вона є державним службовцем і зареєстрований у податковій службі. Шістдесят шість сомалійців заявили, що не знають, чи хочуть вони бути зареєстрованими платниками податків чи ні.

Що стосується житла, вони живуть компактно, по 4-6 чоловік у квартирі, але незадоволені умовами свого проживання. За їх словами, їхнє економічне становище не дозволяє їм орендувати житло окремо.

ВИ/ЧЛЕНИ ВАШОЇ РОДИНИ МАЄТЬ ДОСТУП ДО СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я? (ВІННИЦЯ)

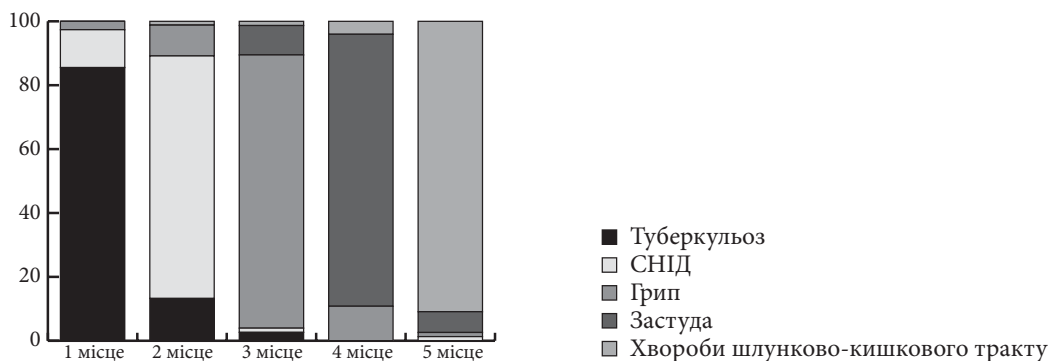
КУДИ ВИ ЇДЕТЕ ЯКЩО ЗАХВОРИЛИ? (ВІННИЦЯ)

81% респондентів не мають доступу до системи охорони здоров'я. Послугами державних лікарів можуть користуватися тільки 7%. Отже, те ж число сомалійців в Україні не може проходити регулярні медогляди. Якщо є потреба, у районну поліклініку звертаються тільки 9% респондентів; число тих, хто звертається до приватного лікаря й/або в приватну поліклініку, становить відповідно

5 і 11%. Неофіційна плата лікарям державної поліклініки - досить розповсюджене явище в більшості регіонів України - нетипова в цьому випадку, і тільки 4 % опитаних ідуть на такий крок. Ті, хто займається самолікуванням, становлять більшу частину - 51%. Тільки 6 осіб мають медичну страховку, тоді як в інших її немає. Подібно тенденціям в інших регіонах, захворювання, які вселяють найбільший страх у сомалійців, ілюстровані в наступній діаграмі: туберкульоз і СНІД посідають перше місце, далі йдуть грип, застуда і гастроентерологічні захворювання.

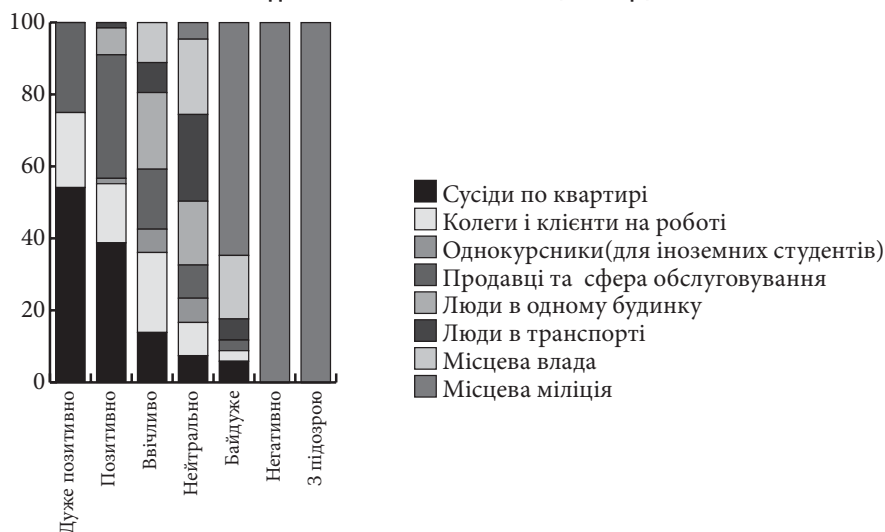
ЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗІ ЗДОРОВ'ЯМ ВАС НЕПОКОЯТЬ? (ВІННИЦЯ)

Більшість з опитаних не може собі дозволити відпочинок, хоча і не має утриманців.

Ситуація з дотриманням прав людини в Україні показує, що відношення до сомалійців зі сторони оточуючих варіюється від дружнього до нечемного і навіть ворожого. Відношення загального населення, зокрема сусідів, колег по роботі, людей у магазинах і в транспорті, головним чином чемне, нейтральне й байдуже, у той час як відносини з місцевою владою в кращому випадку байдужі, у гіршому - негативні. Більшість респондентів відповіли, що відносини з місцевою міліцією характеризуються підозрілістю і навіть ворожістю з боку правозахисників.

ЯК ДО ВАС СТАВЛЯТЬСЯ ОТОЧУЮЧІ? (ВІННИЦЯ)

Деякі з опитаних сказали, що піддавалися ксенофобії зі сторони оточуючих або нападам хуліганів, але більшість з них скаржилися на переслідування з боку міліції, перевірку документів, підписання протоколів, зміст яких їм був невідомий через відсутність перекладу.

На питання, куди б вони звернулися у випадку порушення їхніх прав з боку міліції, більшість з них не змогли відповісти. Вони також не знають прав і обов'язків осіб, які живуть в Україні.

На питання, наскільки в Україні дотримуються прав і обов'язків людей їхньої категорії, 56% відповіли, що вони дотримувалися менше, ніж права місцевого населення, а 32% не змогли відповісти зовсім. Одинадцять відсотків думає, що їхні права дотримуються так само, як і права місцевих жителів, у той час як 1% вважає, що їхні права дотримуються більше, ніж права місцевих жителів. У респондентів цієї групи спостерігається нестача повної інформації. Втім, позитивним є те, що вони усвідомлюють цей недолік і низький рівень обізнаності.

РОЗДІЛ 9

ІНОЗЕМНІ СТУДЕНТИ В УКРАЇНІ – ОГЛЯД СИТУАЦІЇ

Іноземні студенти складають одну з найважливіших цільових груп цього дослідження помітних меншин в Україні. За оцінками Міністерства Освіти України протягом 2005-2006 навчального року близько 2,5 мільйонів українських і 40000 іноземних студентів з 131 країни навчалося у 190 освітніх закладах України. Разом вони сплатили за освіту 0,5 мільярда гривень. Вперше з радянських часів їх кількість зросла на 4,8 тисячі. Однак, для порівняння у Федеративній Республіці Німеччина загальне число іноземних студентів у 2005-2006 академічному році складало 115445.

ІНОЗЕМНІ СТУДЕНТИ (BILDUNGS AUSLÄNDER*) З 15 КРАЇН ЗА ПОХОДЖЕННЯМ, ЩО НАЙБІЛЬШЕ ПРЕДСТАВЛЕНІ У ЗИМОВОМУ СЕМЕСТРІ 2005/2006

КРАЇНА ПОХОДЖЕННЯ	КІЛЬКІСТЬ
Китай	26061
Болгарія	12423
Польща	12301
Росія	9826
Марокко	7190
Туреччина	7077
Україна	6928
Камерун	5389
Франція	5293
Австрія	4225
Іспанія	3976
Корейська Республіка	3875
Румунія	3781
Індія	3583
Італія	3517
РАЗОМ	115445

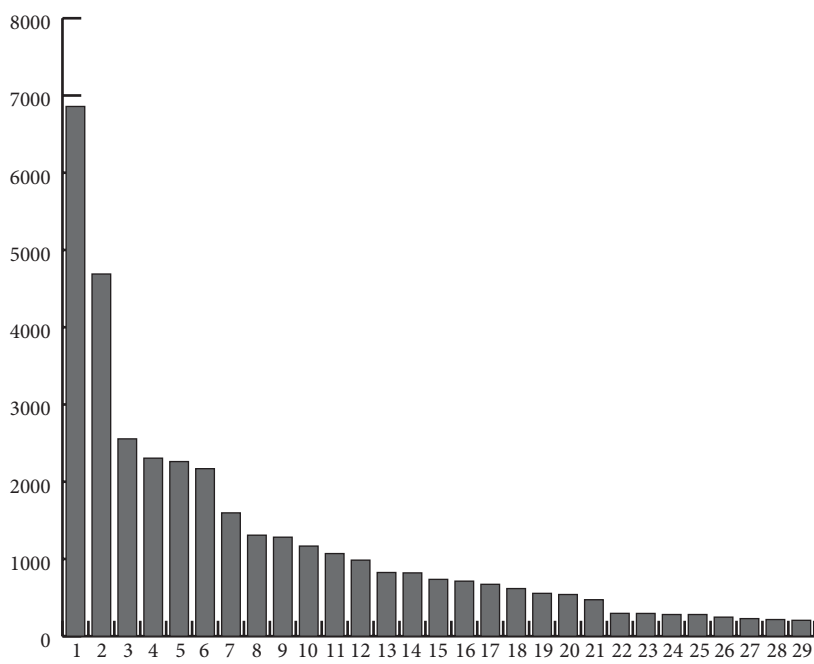
Джерело: Статистичні дані про вищу освіту Федерального Бюро Статистики

* *Bildungsausländer*: Іноземні студенти, які здобули освіту достатню для вступу до вищого навчального закладу за кордоном і приїхали до Німеччини для навчання)

Найбільші центри навчання іноземних студентів – столиця м. Київ і м. Харків, де вчиться 7.5 тисяч студентів в кожному. На третьому місці Одеса -3.7 тисячі. Однак, найбільша кількість іноземців навчається у Кримському Медичному Університеті і Київському Політехнічному Університеті – 2000 в кожному.

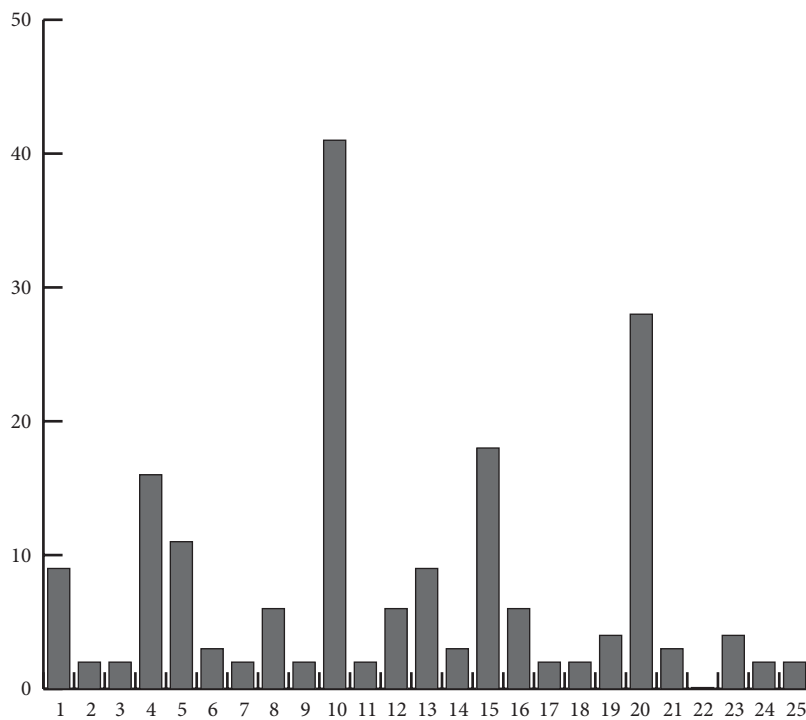
Історія набуття освіти в Україні студентами з країн, що розвиваються, розпочалася ще у період колишнього СРСР. Через десятиріччя після Другої Світової Війни у кінці 50-х початку 60-х, коли почалася хвиля деколонізації, і з'явилися нові незалежні країни на континентах Азії і Африки, виникла нагальна потреба у підготовці спеціалістів для цих нових економік і суспільств. З цієї

ІНОЗЕМНІ СТУДЕНТИ ЗА КРАЇНАМИ ПОХОДЖЕННЯ (НАВЧАЛЬНИЙ РІК 2006-2007)

1. Китай	6858
2. Росія	4689
3. Йорданія	2555
4. Сирія	2305
5. Індія	2261
6. Іран	2169
7. Малазія	1597
8. Туркменістан	1308
9. Турція	1282
10. Молдова	1167
11. В'єтнам	1070
12. Марокко	985
13. Туніс	825
14. Нігерія	820
15. Ліван	736
16. Азейбарджан	713
17. Болгарія	672
18. Ірак	617
19. Палестина	555
20. Польща	540
21. Грузія	472
22. Ізраїль	296
23. Судан	295
24. Пакістан	281
25. Беларусь	281
26. Узбекистан	247
27. Саудівська Аравія	228
28. Гана	216
29. Камерун	206

КІЛЬКІСТЬ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В РІЗНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ, ЯКІ МАЮТЬ ЛІЦЕНЗІЮ ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМЦІВ

1. АР Крим	9
2. Вінниця	2
3. Волинь	2
4. Дніпропетровськ	16
5. Донецьк	11
6. Житомир	3
7. Закарпаття	2
8. Запоріжжя	6
9. Івано-Франківськ	2
10. Київ	41
11. Кіровоград	2
12. Луганськ	6
13. Львів	9
14. Миколаїв	3
15. Одеса	18
16. Полтава	6
17. Рівне	2
18. Суми	2
19. Тернопіль	4
20. Харків	28
21. Херсон	3
22. Хмельницький	0
23. Черкаси	4
24. Чернівці	2
25. Чернігів	2

метою були затверджені міжурядові державні двосторонні програми обміну. Головним поворотом у ставленні до пост-Сталінської СРСР у 1957 році було проведення Міжнародного Фестивалю Солідарності Молоді у Москві, який зібрав разом активістів і молодіжні організації лівого спрямування. Це був перший випадок, коли іноземній молоді було дозволено масово відвідати країну. Після цієї події відбулося відкриття Університету Дружби Народів в Москві у лютому 1960 року, пізніше названого на честь Патриса Лумумби. Перші групи студентів приїхали за двостороннім договором між відповідними країнами і Радянським Союзом, через громадські організації і міжпартійні зв'язки КПРС і відповідні ліві партії зацікавлених країн. Студентів розподілили по всьому Радянському Союзу у відповідні інститути централізовано через Міністерство Освіти СРСР. Міністерства Освіти відповідних республік уклали угоди з Міністерством Освіти СРСР. Всі питання координації, керування і встановлення стандартів і норм для іноземних студентів ретельно формулювалися, впроваджувалися і перевірялися Міністерством Освіти СРСР. Серед центрів підготовки іноземців були провідні українські інститути у Києві, Харкові, Одесі, Львові, Донецьку, Луганську, Симферополі, Вінниці тощо. За оцінками з 1946 року понад 200 тисяч студентів з 160 країн світу отримали свою освіту в українських інститутах.

Освіта використовувалася у якості інструменту ідеологічного впливу ССРСР на еліту і експертів з країн, що розвиваються. Цей вплив відбувався паралельно з холодною війною. Протягом кінця 70-х початку 80-х, під час загострення холодної війни, СРСР уклав угоди про підготовку спеціалістів з країн, що розвиваються, за рахунок свого внеску до ЮНЕСКО. Фінансові угоди були укладені на рівні цього внеску СРСР у ЮНЕСКО, що багато країн сприйняли як ідеологічну індоктринацію, використання міжнародної організації як прикриття для освітньої пропаганди. В результаті Великобританія і Сполучені Штати вийшли зі складу організації для протесту. Однак, цей ідеологічний вплив більше сприймався за кордоном, ніж існував реально. Протягом стагнації у часи Брежнєва, а пізніше «перестройки» Горбачєва відчувалася не ідеологія, а нагальна потреба у ринковій економіці і споживчих товарах у СРСР. На відміну від громадян Радянського Союзу іноземні студенти, яким дозволялося виїжджати за кордон, могли легко знайти всі необхідні споживчі товари, а потім продати їх на чорному ринку за високу ціну. Це було частиною студентського стилю життя і приносило більше кишенькових грошей, на що влада завжди заплющувала очі. Більше того, невелика стипендія, що виплачувалася урядом СРСР, не могла поповнитися жодним іншим способом, оскільки іноземним студентам не дозволялося працювати, навіть неповний робочий день. Через це багато людей йшло на ризик такої торгівлі, шляхи для якої перемістилися з Західного Берліну у 80-ті до Туреччини і пізніше до Сингапуру у 90-ті. Деякі з цих колишніх студентів, які зараз живуть в Україні, були опитані, і вони висловили думку, що це було дещо унікальне для Радянського Союзу явище, що іноземці обслуговували банальні споживацькі потреби. Цей зв'язок з нелегальною торгівлею і ринком має свій вплив і досі, оскільки студенти не мають права на часткову зайнятість і деякі намагаються неофіційно заробити кишенькові гроші на ринках.

Після розпаду Радянського Союзу ситуація з навчанням студентів погіршилася. Інфраструктура, створена для підготовки іноземців у радянський період, не була адаптована до сучасних потреб ринкової економіки. Таким чином, головною негативною зміною була орієнтація на «ринок» і оплата освіти за контрактом зі студентом (незалежно від економічного статусу). Це призвело до загального спаду у стандартах освіти і підготовці студентів, які приїжджають. Рівень викладання також впав через зниження оплати праці викладачів. Питання акредитації не вирішене через те, що визнання ступенів українських університетів і інститутів потребує подальших дипломатичних і міжнародних зусиль з боку України. Поступово вищі учбові заклади стали приймати студентів більш організовано.

Зараз, хоча система має багато недоліків через відсутність контролю і регулювання якості, є квота для іноземних студентів у кожному інституті, укладені двосторонні угоди з відповідними державами на рівні міністерств й інші зобов'язання.

Серед інших положень – процес підбору іноземних студентів, хоча й було децентралізовано, але в межах Міністерства освіти відбулася низка установчих змін, наприклад було засновано окрему установу в межах самого Міністерства, щоб брати участь в цих процесах. З 5 жовтня 2006 року, згідно з ч.2 ст.11 Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» втратили чинність вимоги пункту 16 Постанови Кабінету Міністрів України від 5.09.1998 р. № 1238 “Про затвердження Положення про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів» та пунктів 3-16 “Порядку набору іноземців на навчання в Україні», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2003 р. № 544. Тепер Український державний центр міжнародної освіти (УДЦМО) Міністерства освіти і науки, який з'явився у 2002 році, є уповноваженим з організації набору іноземців на навчання в Україні. За попереднім погодженням з вищим навчальним закладом (ВНЗ) УДЦМО співпрацює із юридичними особами, суб'єктами підприємницької діяльності, як з резидентами, так і з нерезидентами, щодо набору іноземців на підставі трьохсторонніх або двохсторонніх договорів “Про основні засади набору та навчання ...», укладених з навчальними закладами та УДЦМО. Суб'єкти підприємницької діяльності (СПД) після підписання договору вносяться в Реєстр УДЦМО. Щоквартально витяг із Реєстру подається до Міністерства закордонних справ України і Адміністрації прикордонної служби України.

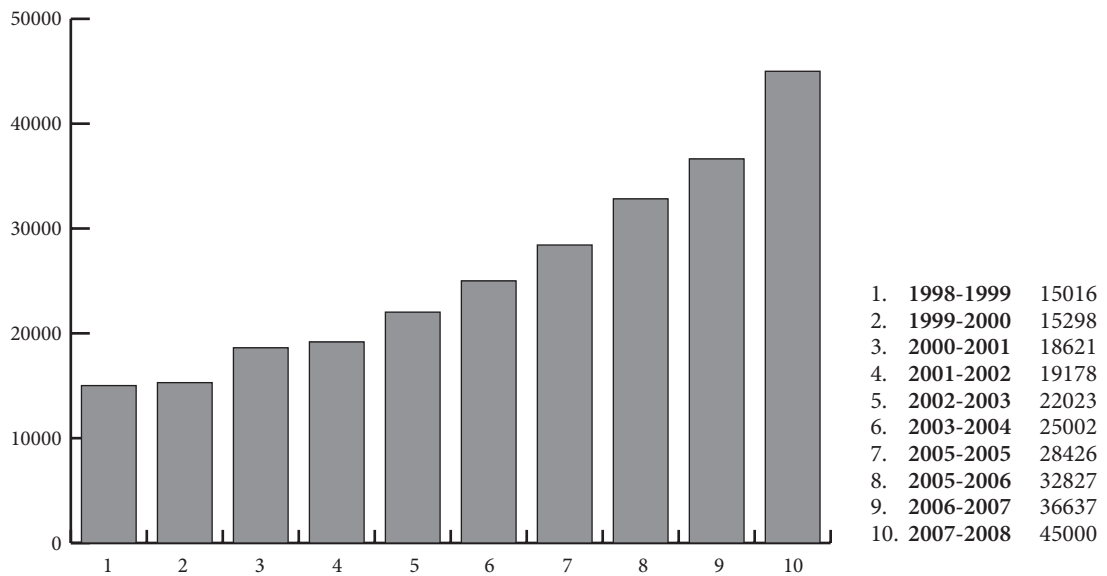
Бланки запрошень на навчання виготовляються за замовленням МОН України та зберігаються як документи суворого обліку. Інформацію про використання бланків запрошень навчальні заклади подають двічі на рік до 31 грудня та 30 червня, а непридатні до використання бланки запрошень повертаються навчальними закладами один раз на рік до 31 грудня. Отримати бланки запрошень можуть навчальні заклади незалежно від їх підпорядкування та форми власності, які мають ліцензію на відповідну освітню діяльність. Видача запрошень на навчання іноземцям здійснюється навчальними закладами України та Українським державним центром міжнародної освіти МОН України. УДЦМО також сприяє вищим навчальним закладам у питаннях розміщення, юридичного, медичного обслуговування іноземних студентів, допомоги в оформленні візової підтримки, зустрічі претендентів на навчання в міжнародному аеропорту «Бориспіль» м.Київ тощо.

Відповідно до інформації УДЦМО, використовуються такі мови навчання в українських університетах: українська, російська і англійська. Англійська використовується для окремих спеціальностей. Іноземцям (за винятком тих осіб, які збираються отримати ступінь кандидата або доктора наук і студентам-випускникам), які не знають української мови або будь-якої іншої мови, якою проходить навчання, дозволяється навчатися на підготовчих факультетах для іноземців (департаментах) вищих навчальних закладів протягом одного року відповідно до результатів тестування. На підготовчому факультеті студенти вивчають українську мову, історію України, регіональну географію, математику, фізику, хімію, біологію, географію та інші предмети в залежності від вибраної професії. В кінці навчального року всі студенти складають іспити. У разі успішного складання, студенти отримують копію відповідного підтверджуючого документу.

Щодо питання працевлаштування, то відповідно до положень УДЦМО, студенти, які постійно проживають в Україні, мають право працювати на підприємствах, в організаціях на рівній основі з громадянами України. Але у випадку працевлаштування в Україні іноземці повинні мати спеціальний дозвіл на працевлаштування, виданий Державним центром працевлаштування Міністерства праці

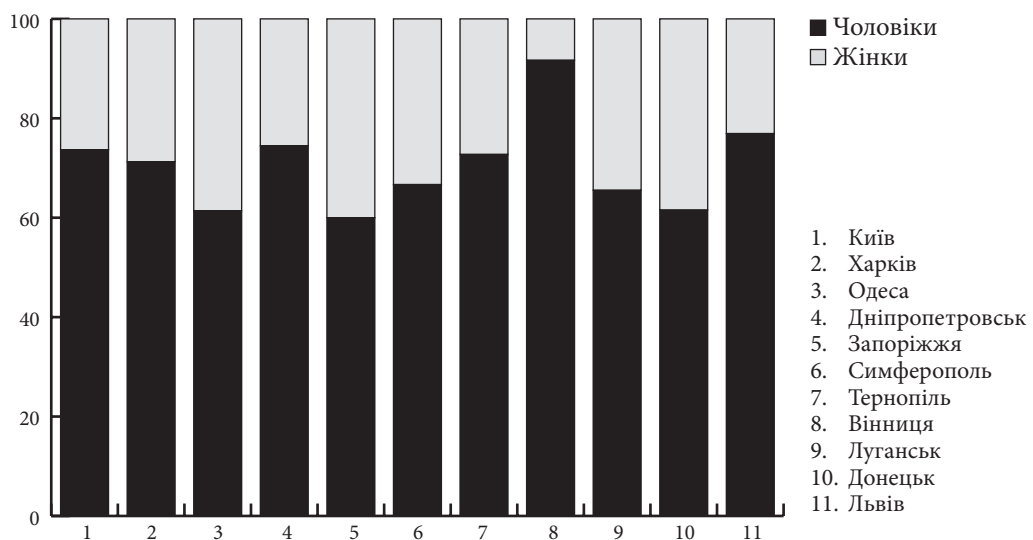
і соціальної політики України. Але в документі не зазначається той факт, чи студенти мають право на часткову зайнятість, тобто вважається, що у них цього права немає.

КІЛЬКІСТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

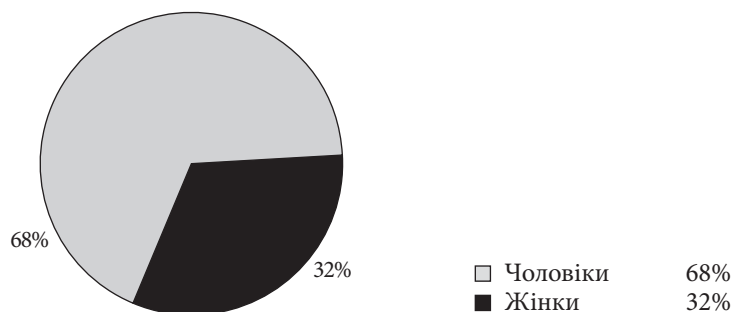
Протягом 2006-2007 академічного року Міністерство очікувало зростання кількості іноземних студентів до 37 тисяч, оскільки навчання експертів з-за кордону є пріоритетом міжнародної діяльності міністерства і вищих навчальних закладів України. Дні вищої освіти в Україні були проведені у Камеруні, Сирії, Нігерії, Тунісі і Індії, як зазначалося у пресс-релізі Міністерства освіти і науки України за 2007 рік.

ІНОЗЕМНІ СТУДЕНТИ З РІЗНИХ МІСТ УКРАЇНИ, ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ В ОПИТУВАННІ

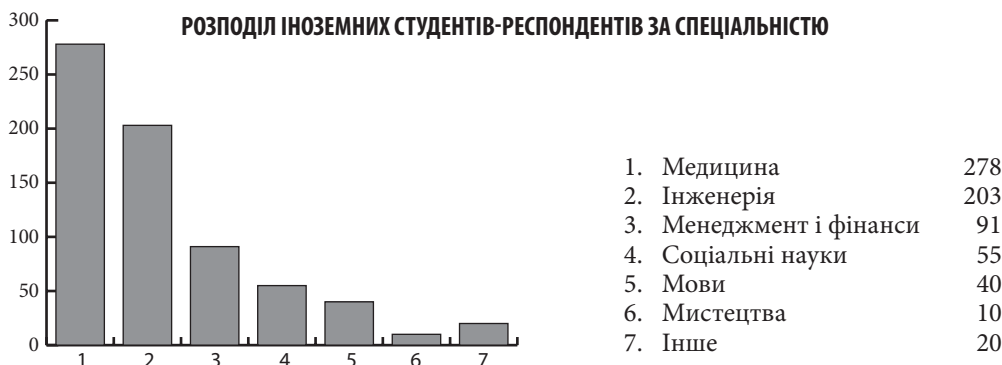

УДЦМО отримав місце в аеропорті Бориспіль з 15 серпня до 15 листопада, у час прибуття більшості студентів. Міністерство також планувало мати свої представництва у Сирії, Ірані, Тунісі, Індії і Китаї. На жаль, добробут цих іноземних студентів, дотримання їх основних людських прав і свобод, більше того їх безпека контролюється університетською владою, і не існує незалежної організації, до якої можна було б звернутися у випадку будь-якого порушення. З метою отримати повний зріз даних в рамках цього дослідження було опитано 697 студентів. За походженням студенти були з Китаю, Індії, Туреччини, Азербайджану, Сирії, Ірану, Йорданії, Вірменії, Лівану, Перу, С'єра-Леоне, Гвінеї, Кенії, Нігерії, Малайзії, Індонезії, В'єтнаму, Сомалі, Грузії, Еквадору, Палестини і Туркменістану.

РОЗПОДІЛ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЗА СТАТТЮ

РОЗПОДІЛ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-РЕСПОНДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЮ

Статевий розподіл відповідав 68 % чоловіків і 32 % жінок. За віком студенти належали до вікового проміжку з 19 до 27 років. Місцями опитування були головні міста України, де розташовані інститути і університети – Київ, Харків, Одеса, Львів, Тернопіль, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Донецьк, Луганськ, Симферополь і Вінниця. Час прибуття в Україну для більшості студентів становив проміжок з 2002 до 2006 року, і їх середній час перебування складає 5-6 років. Цікаво зазначити, що жоден з респондентів серед студентів не сказав, що він бажає залишитися в Україні назавжди чи на тривалий час. Середній термін їх запланованого перебування складав від 3 до 6-7 років. Тільки малий відсоток зі студентів були одружені, тоді як більшість були неодружені. Ніхто з них не мав дітей чи родини. Громадянство студентів у більшості випадків збігається з країною їх походження, за винятком 24 біжінців і шукачів політичного притулку у Вінниці на відміну від інших категорій, представлених у цьому дослідженні. Освітній рівень всіх студентів відповідав або закінченій середній освіті, або неповній вищій освіті, деякі навчались в аспірантурі в Україні. Сферами спеціалізації є в основному технічні, інженерні, медичні, і менше - соціальні або гуманітарні науки.

Певна частка студентів також вивчає мови. За сферами спеціалізації цей графік ілюструє, що більшість іноземних студентів обирають медичні або інженерні дисципліни, а не інші сфери.

Специфічною відмінністю від інших категорій є те, що більшість студентів здатна спілкуватися російською, або українською мовами без проблем. Також переважна більшість (85 %) всіх студентів хоче вивчати українську мову. Що стосується питання адаптації, то вона легша для студентів завдяки цьому. Однак, проблеми адаптації студентів стосуються й інших питань, про які інформація буде наведена нижче.

Оскільки існує потреба із забезпеченням житла, більшості іноземних студентів надаються гуртожитки для проживання, тоді як деякі все ж таки надають перевагу оренді квартир. У Києві 100 % всіх респондентів засвідчили, що живуть у гуртожитках. Більшість не дуже задоволена своїм житлом, але вони намагаються адаптуватись й інвестують власні кошти у покращення житлових умов. У Луганську більшість студентів були незадоволені своїми гуртожитками, вони скаржилися на відсутність постачання води, особливо гарячої, і опалення.

За охорону здоров'я іноземних студентів, згідно з угодами з університетом чи інститутом, відповідає місцева поліклініка, тоді як вартість відшкодовується страховою компанією. Майже всі студенти проходять медичну перевірку і здають необхідні аналізи перед зарахуванням і приїздом до університету. Хоча більшість студентів формально забезпечені медичною допомогою, дуже часто вони не користуються нею у випадку необхідності через складні процедури і відсутність інтересу з боку керівництва клінік виконувати зобов'язання щодо страхування. Лікарі і допоміжний персонал мають отримувати додаткову плату до реальної вартості. Тому студенти відмовляються від послуг страхової компанії і час від часу відвідують приватного лікаря чи лікуються самостійно, купуючи ліки. Загалом, студенти стикаються з тими ж проблемами системи охорони здоров'я, що й українці. Проблеми здоров'я, які хвилюють студентів, в основному відображають ті ж проблеми, яких бояться іммігранти, як зображено на графіку.

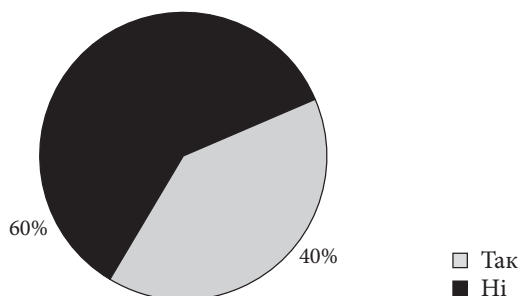
Потрібно пам'ятати, що іноземні студенти не отримують матеріалів чи інформації стосовно попередження певних хвороб, таких як ВІЛ/СНІД і туберкульоз, які набули епідемічного рівня в Україні. Також іноземним студентам не пропонується регулярно проходити тестування на туберкульоз і СНІД, що є серйозною прогалиною з точки зору громадського здоров'я.

Щоб забезпечити себе, багато студентів працюють, хоча вони не мають на це права. Ті, хто регулярно працює, складають 15 %, періодично працює - 25 %, тоді як 45 % відповіли, що вони хотіли б працювати неповний день під час літніх й інших канікул, інші 15 % сказали, що не хочуть працювати в Україні.

На відміну від спільнот іноземних студентів на основі країн (земляцтво), які існували за часів СРСР у кожному місті чи місці навчання і підтримувалися відповідними посольствами і керівництвом, зараз в Україні іноземні студенти самоорганізуються. У багатьох випадках відповідні посольства пропонують значну допомогу. Іноземні студенти також зберігають зв'язок зі своєю країною і культурою через Інтернет. Під час канікул вони їдуть додому чи за кордон.

Повідомлення про зростання ксенофобії і нападів на іноземців спонукали нас проаналізувати рівень особистого захисту і безпеки студентів. Як ілюструє графік вище, 40 % респондентів повідомило, що їх особисто або їхніх друзів атакували. Часто про ці випадки не повідомлялося міліції, і навіть якщо було повідомлено, то потерпілі були незадоволені подальшим розслідуванням.

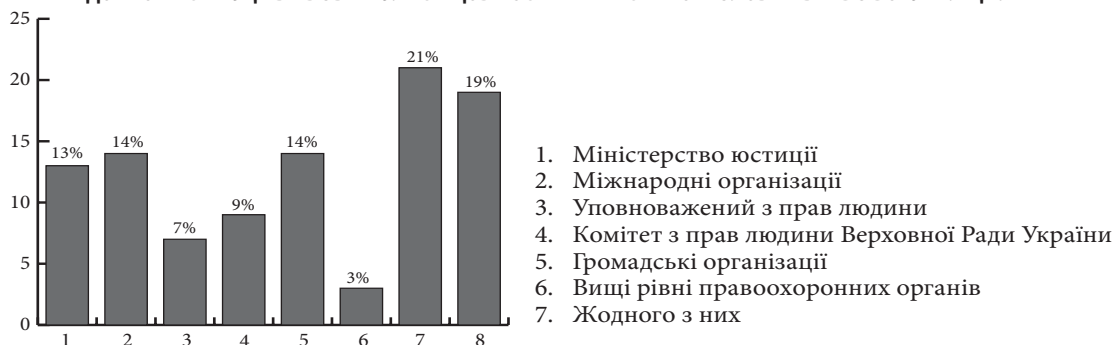
ЧИ ВИ АБО ВАШІ ДРУЗИ ЗАЗНАЛИ НАПАДІВ?

У декількох інтерв'ю студенти стверджували, що їхні скарги не були зареєстровані, натомість їх принижували. У випадку, коли їм вдалося записати напад на плівку, вони також зазнавали несправедливого ставлення. 90% респондентів сказали, що мова (українська), якою писали протокол у міліцейському відділенні, була незрозуміла для них, не надавався переклад, і тому вони були змушені поставити підпис без повного розуміння тексту. По-друге, їм не надали копій документу, з якими вони могли б звернутися до посольства чи міжнародного деканату згідно з думкою 93 % респондентів.

Крім того, 85 % всіх іноземних студентів скаржилися на образи з боку міліції, а саме: в них перевірили документи, і у 65 % випадках студенти мали дати хабаря, щоб отримати свої документи назад чи припинити приниження своєї гідності. У відповідь на наше запитання, чи вони розповіли про ці випадки комусь, 75 % студентів вважали, що в цьому немає сенсу, тоді як 25 % не знали куди звертатися з такими скаргами. Коли було надано декілька варіантів установ і студентів запитали, до якої з них вони звернулися б, респонденти давали дещо різні відповіді, як ілюструє нижченаведена діаграма.

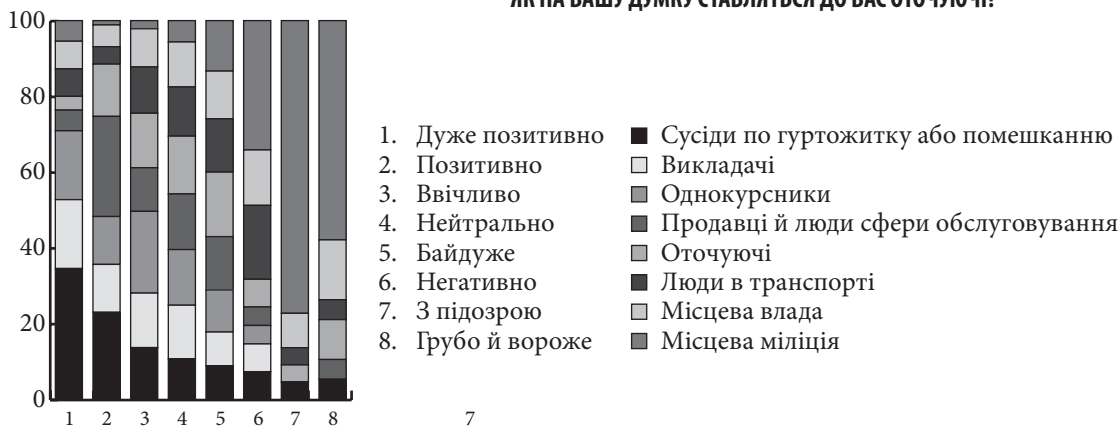
ДО ЯКОЇ ІНСТИТУЦІЇ ВИ Б ЗВЕРНУЛИСЯ ЩОБ ПОСКАРЖИТИСЯ ПРОТИ ЗЛОВЖИВАНЬ З БОКУ МІЛІЦІЇ?

Найбільша кількість звернулася б за допомогою до власного посольства, далі пріоритет належить громадським організаціям і міжнародним організаціям. Менше довіряють урядовим організаціям, а саме парламентській комісії, омбудсману і правозахисним структурам вищого рівня. Досить велика частка не підтримала жодної з альтернатив.

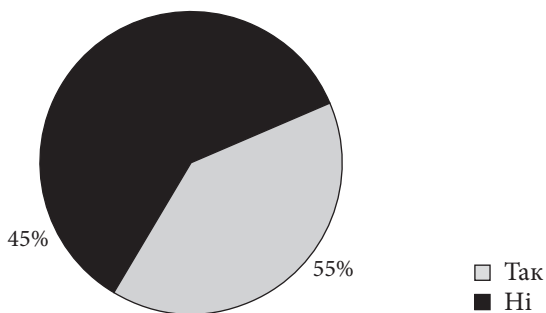
Сприйняття іноземними студентами ставлення до них оточуючих дещо подібне до сприйняття інших категорій респондентів, за винятком того, що нейтральне і байдуже ставлення домінують і однаково розповсюджені. Більш екстримальний і поляризований погляд спостерігається у випадку місцевої міліції, яка має вороже, підозріле, грубе і недружелюбне ставлення до студентів.

ЯК НА ВАШУ ДУМКУ СТАВЛЯТЬСЯ ДО ВАС ОТОЧУЮЧІ?

Загалом, рівень поінформованості про права людини залишає бажати кращого, оскільки 45 % всіх опитаних визнали, що вони необізнані відносно прав і обов'язків людей, які проживають в Україні.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ПРО ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ В УКРАЇНІ?

Певні спостереження були зроблені стосовно групи 24 студентів (22 чоловіки і 2 жінки) з Сомалі, які проживають у Вінниці, є біженцями і/або шукачами політичного притулку. З метою аналізу ми виділили цю групу з-поміж інших студентів. Їхній середній вік 20,2 роки, релігія – іслам. 15 з них мають середню освіту, 7 – неповну вищу і 1- вищу освіту. Їхні відповіді на запитання були подібні до відповідей студентів з інших країн, за винятком того, що вони не проживають у гуртожитку і спільно орендують житло, вони не їдуть додому чи за кордон під час канікул, оскільки не можуть цього собі дозволити. Більшість мають доступ до вивчення мов, місцевих закладів охорони здоров'я. Жоден з них не працює навіть неповний робочий день. Близько 20 % з них зазнали нападів, але не повідомили про них. Дивує, що всі повідомили про приниження міліцією під час перевірки документів. Всі вони

хотіли би мати перекладені протоколи затримання. 14 з них або 58.34 % знають права і обов'язки людини в Україні, тоді як 10 або 41,66 % не знають. Ці дані подібні до інших студентів.

Під час проведення цього дослідження респондентами були підняті кілька проблем, які більшою мірою стосуються прозорості і ясності системи освіти загалом, а також адміністрації інституцій, де навчаються студенти, які взяли участь в опитуванні. Хоча ці проблеми не входять до завдань цього дослідження, вони мають серйозний вплив на загальне благополуччя студентів, їх соціальну інтеграцію в українське суспільство і на роль, яку повинна мати освіта у підготовці експертів.

Вищеназвані проблеми полягають у низькій якості наданих послуг, поганій якості пропонованої освіти і процесу тестування і оцінювання. Іноземні студенти звичайно платять за свою освіту в Україні, тоді як якість отриманої освіти не відповідає міжнародним рівням кваліфікації. Стандарти визначаються Міністерством освіти і науки України, квота на навчання іноземних студентів також надається керівництвом міністерства, тільки із спеціальним підтвердженням Міністерства освіти і науки України студенти отримують візу для навчання. Однак, всі обов'язки закінчуються на цьому етапі, оскільки зазначені інститути відповідальні за надання студентам усіх умов.

Життя і досвід іноземних студентів в Києві

В результаті проведення у співробітництві з Ініціативою з різноманітності дослідження, націленого на виявлення напрямків щодо відношення до іноземних студентів зі сторони співробітників університетів, університетських містечок і місцевими жителями, ми зіштовхнулися з радше негативними прикладами. Для проведення оцінки ситуації було використано анкету з опитування для фокус груп, утворених з іноземних студентів, які живуть і навчаються в Києві. Питання включають в себе наступне: процес прибуття в Україну, одержання певних орієнтирів і засад інтеграції, відносини студентів зі співробітниками університету та іншими студентами, питання, які стосуються документації, мови навчання, свободи пересування і питання гуртожитків. У нашому звіті, який має скоро вийти, детально розглянуто наступні питання:

1. Недотримання мовних принципів: учасники фокус-груп були розчаровані з приводу того, що на підготовчих курсах їм викладалася російська мова, а потім виявлялося, що навчання іде українською мовою. «Якби мені сказали раніше, що я буду навчатися українською мовою, я б не обирав російську для вивчення,» - зазначили студенти.

2. Нескінченна проблема насилля: деякі учасники характеризують фізичне насилля як «те, що зазвичай відбувається в Україні». Один студент навіть зміг виявити зміни в наданні допомоги зі сторони лікарів протягом останніх двох років, оскільки цей студент був уражений внаслідок побиття і отримував допомогу лікарів доволі часто.

3. Проблема особистої безпеки: студенти виявили, що дорога від гуртожитку до університету добре відома зловмисникам, тому ходити по одному небезпечно. Таким чином, студенти намагаються не використовувати громадський транспорт при пересуванні від гуртожитків до університетських містечок (внаслідок великої відстані) і навпаки. Вони використовують громадський транспорт тільки якщо йдуть групою, в іншому ж випадку студенти зобов'язані зупиняти таксі.

4. Проблеми з в'їздом в Україну: студенти майже завжди мають проблеми в аеропортах, навіть за наявності відповідної документації. Проблеми варіюють від різного кола питань до автоматичного відокремлення від решти подорожуючих і аж до затримання. В деяких випадках студенти були затримані понад 24 години. А одного студента протримали 8 днів. Члени правління відповідних навчальних закладів, де навчалися студенти, знали про ці випадки затримання, оскільки студенти відразу ж зв'язувалися зі своїми навчальними центрами після затримання.

- Еліз Гарвей, дослідниця програми Fulbright/Проект підтримки розмаїття

Згідно з інформацією, отриманою в інтерв'ю зі студентами, часто певні інститути через своїх агентів у відповідних країнах рекламують освіту в Україні. Представник цього інституту пізніше приїжджає до цієї країни і проводить особисті інтерв'ю для відбору студентів у вуз. Обрані на основі особистого інтерв'ю (без письмового тесту чи об'єктивного процесу відбору) пізніше отримують офіційні листи-запрошення із затвердженням Міністерства освіти і науки. Під час окремого

спілкування повідомляється загальна вартість всього періоду навчання і деталі інших умов. Потім студенти мають подати заяву на отримання візи і заплатити за рік свого навчання.

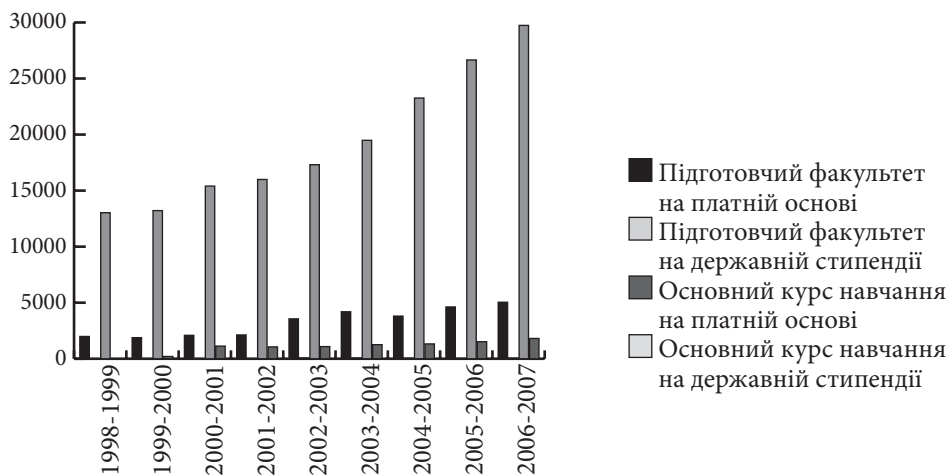
Пізніше, після їх прибуття до України, вони мають підписати контракт українською мовою. Не надається перекладу чи копій. Відповіді опитаних студентів підтвердили, що вони не отримують жодних матеріалів, які могли би ознайомити їх зі способом життя, правилами, традиціями і культурними аспектами українського суспільства, вже не кажучи про права і обов'язки іноземців. В результаті студенти мають вивчати їх спонтанно і постійно стикатися з проблемами і соціальним відчуженням.

Ступінь соціального виключення і відкритої дискримінації у деяких інститутах призводить до поселення іноземних студентів у окремі гуртожитки від їх українських товаришів, що може миттєво побудувати бар'єр і змусити українців дивитися з підозрою на іноземних студентів. Прямим наслідком є зростання явища расизму і ксенофобії.

Багато закладів обіцяють англomовне середовище викладання, якість якого знаходиться під питанням через те, що історично Україна не була англomовною країною, і англійська мова досі не використовувалася як мова викладання, тому немає традиції використання англійської мови. Таким чином студенти не повинні вивчати українську як державну мову. Залежно від місця проживання у східній чи західній Україні студенти вивчають розмовну російську і українську мови, що недостатньо для професійного використання, а лише для побутового і вуличного рівня.

У деяких інститутах оригінали всіх сертифікатів про освіту, медичні документи і ін. вилучаються у студента і тримаються у папці, яка залишається в інституті. Деякі студенти скаржилися, що, якщо вони не «поводяться» добре, адміністрація інститутів погрожує знищити ці папки. Студенти не можуть поскаржитися на погані гуртожитки, їжу й інші умови, такі як розподілення кімнат, що не є прозорим процесом. У більшості інститутів дієта студентів інших культур і їхня кухня не отримує належного розуміння. Медичні послуги формально надаються місцевими клініками, але на кожному етапі необхідно давати хабарі і гроші «у вдячність». Щоб виправити несправедливі дії щодо них, студенти звичайно звертаються до своїх посольств або намагаються вирішити проблему за допомогою непрозорих методів.

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

Плата за навчання, проживання у гуртожитку і ін. надається на початку кожного академічного року у вересні. Часто розмір платні збільшується; пояснюється це інфляцією і зміною у політиці інституту. Потрібно зауважити, що один іноземний студент за рік навчання на підготовчому відділенні за відповідною постановою Кабміну має сплачувати не менше 1000 доларів. На основному курсі - не менше 1500, в аспірантурі - не менше 2500, за стажування - 300 доларів в місяць. Але ж, залежно від популярності вищого навчального закладу, місця його знаходження тощо ця сума може бути й у кілька разів більшою. Деякі вузи отримують від одного студента 4000-6000 доларів на рік. На платній основі в Україні нині навчаються близько 18 тисяч іноземних студентів. Деякі наші вищі навчальні заклади за кошти, які ці студенти сплачують за навчання, зробили чудові євроременти навчальних корпусів, гуртожитків, закупили обладнання та устаткування, вчасно виплачують зарплати і стипендії. За підрахунками фахівців одного з таких вузів, Україна, навчаючи іноземних студентів, нині отримує в бюджет близько 80 мільйонів доларів.

Підхід керівництва інститутів таким чином ґрунтується виключно на фінансовій вигоді, яку вони отримують від іноземних студентів. Порівняння українських низьких цін з високими цінами розвинутих країн використовується в якості аргументу, тоді як ігноруються широкі можливості часткової зайнятості чи періодичної роботи, які надають ці країни для іноземних студентів. Німеччина, де навчається 175 тисяч іноземців і яка поставила собі за мету в найближчі два роки подвоїти цю цифру, і де свої та іноземні студенти навчаються безкоштовно, не тільки дозволяє останнім працювати, а й всіляко цьому сприяє. Більше того, випускники можуть залишатися ще мінімум на 2—3 роки і працювати. Німеччина дивиться на це, як на залучення у свою країну висококваліфікованих кадрів, як на «крадіжку голів» для своєї економіки. В Україні панує інша ситуація: ставиться питання про те, що випускник може зайнятися торгівлею, або стати нелегальним мігрантом, чи сприяти погіршенню криміногенної обстановки. Це нагадує минуле, коли люди бачили в кожному іноземцеві шпигуна, а тепер — нелегального мігранта або терориста. Незважаючи на географічне положення України на перетині двох континентів, ані події 11 вересня, ані реальна загроза тероризму в світі, не можуть бути підставою, щоб будувати політику в галузі прав людини на підозрі.

Тому, за допомогою міжвідомчої комісії, куди входять представники правоохоронних органів і МЗС, інших зацікавлених міністерств і відомств на чолі з МОН, зараз виробляється спільна стратегія і тактика стосовно іноземних студентів.

Міністерство освіти і науки України працює над новим “Положенням про навчання іноземних студентів в Україні”. За інформацією директора департаменту міжнародної співпраці і Європейської інтеграції Міносвіти і науки Омеляна Сухоліткого, нове положення має бути введене в 2008 році. Метою введення нового положення є ліквідація проблем, що існують у студентів із зарубіжних країн, які навчаються в Україні,. Також нове положення повинно забезпечити подальше навчання ще більшої кількості іноземних студентів у країні. Серед нововведень буде спрощення процедури нострифікації, доступ іноземних студентів до всіх форм навчання - зараз їм доступна тільки стаціонарна форма навчання. Також положенням передбачене збільшення терміну виплати держстипендії для іноземних студентів з 1 до 2 років. Міносвіти і науки також відпрацьовує “Програму роботи з іноземними випускниками українських вузів”. Проведення першого з’їзду іноземних випускників планується на 2009-2010 рік.

-
-
- Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки і рекомендації:
1. В галузі системи освіти Україна приєдналася до Болонського процесу і уклала низку чинних двосторонніх і багатосторонніх угод у цій сфері. Українські студенти навчаються за кордоном, загалом через виграні стипендії і гранти деяких фондів. Проте, більшість студентів повністю оплачують своє навчання. Отже, на сьогоднішній день наголос ставиться саме на комерційну і матеріальну вигоду. Уряд України не надає інформації щодо стипендій для іноземних студентів з країн, що розвиваються, хоча це передбачено законодавством. Таким чином, шляхом забезпечення іноземних студентів частковими і повними стипендіями, в залежності від їх заслуг і показників навчання, залучаються найкращі студенти.
 2. Контроль за якістю освітнього процесу і за дотриманням вимог формально покладається на департаменти МОН. З іншого боку, ліцензовані заклади для навчання іноземців можуть діяти вільно, на свій розсуд, тоді як результати проведення інспекцій в цих закладах закриті для суспільства. УДЦМО не наділена повноваженнями здійснювати моніторинг діяльності або контролювати якість виконання функцій. Враховуючи існуючі проблеми стосовно хабарництва у галузі освіти, визнані, в свою чергу, представниками влади, необхідно, щоб Міністерство освіти взяло на себе виконання зазначених функцій. Таким чином, діяльність міністерства повинна мати прозорий характер, а інформація в цій галузі має бути доступною для загалу.
 3. Процес підбору студентів покладається на комерційні кампанії різних країн, головною метою яких є прибуток, а не вибір найкращих країн для навчання за відповідними параметрами. Отже, для всіх цих кампаній має бути вироблена загальна процедура оцінювання або чіткі критерії, тоді як координація і контроль за їхньою діяльністю повинні здійснюватися відділами освіти і культури посольств України за кордоном. Таким чином, українські посольства і консульства повинні не лише регулювати видачу віз студентам іноземних держав, які приїжджають в Україну на навчання.
 4. База даних студентів і країн походження не доступна для загалу і не ведеться відкрито й централізовано під приводом дотримання конфіденційності особистих даних студентів. Особисті дані студентів завжди повинні бути захищені. Але відкритість інформації про кількість іноземних студентів і їх країн походження допомогла б оцінити ситуацію в галузі міжнародної освіти в Україні.
 5. Необхідно виробити чіткий і системний підхід до задоволення основних інтеграційних потреб студентів шляхом їх забезпечення довідниковими матеріалами про Україну, щоб таким чином зробити для іноземних студентів екскурс до української мови, фольклору, культури, існуючих екскурсій по країні.
 6. Разом з тим, також потрібно розвивати політику соціалізації іноземних студентів в різних напрямках, наприклад не розподіляти житлову площу в гуртожитках на місця “тільки для іноземців» і “тільки для українців».
 7. Інший важливий аспект полягає в тому, що, в залежності від результатів навчання, необхідно заохочувати іноземних студентів до тимчасової і/або часткової зайнятості на українських підприємствах, організаціях, включаючи виховні установи. Києво-Могилянська Академія має практику залучення студентів до добровільної діяльності замість сплачування коштів або добровільних внесків до розвитку фонду установи. Крім заробляння кишенькових грошей іноземні студенти також можуть бути корисними як додаткові людські ресурси в економіці України. Це також один з найкращих методів виховання етичних засад на робочому місці, соціальної інтеграції і адаптації іноземців.

-
8. Окрім проведення контролю над якістю системи освіти, питання дотримання прав людини серед іноземних студентів також має бути підконтрольне МОН або іншій незалежній установі. У випадку серйозних порушень прав людини (вбивства і напади на іноземних студентів на території навчальних закладів і/чи гуртожитків) потрібно застосовувати певні каральні методи до керівництва цих установ (наприклад, забирати від установи ліцензію на навчання іноземців на певний час або знижувати рейтинг такого навчального закладу, в залежності від рівня злочину). Потрібно виплачувати фінансову компенсацію постраждалим і жертвам відповідного навчального закладу, який підписав з ними угоду про навчання. Інформацію про такі події потрібно піддавати гласності через мас медіа.
 9. Також необхідно, щоб іноземні студенти мали свої студентські ради, які мали б такі ж права, як й українські студентські ради або щоб іноземні студенти мали однакові права з українськими студентами (за винятком політичних прав) в українських студентських радах.
 10. МОН повинно надавати право іноземним студентам змінювати своє місце навчання в межах України у випадку необхідності або в тому випадку, якщо стандарти освіти не виконуються освітнім закладом.
 11. Установи в Україні, які займаються навчанням іноземних студентів, можуть мати свій особистий рейтинг, не за кількістю іноземних студентів, які туди потрапили чи за сумою грошей, отриманою навчальним закладом, а за рівнем запропонованої освіти, методом задоволення потреб студентів і за рівнем захисту їхніх прав, відповідно до прав людини. Критерії для ведення таких рейтингів можуть бути вироблені внаслідок проведених консультацій з іноземними студентами. Інформація про рейтинги установ має бути доступною для всіх в мережі Інтернет, щоб таким чином бажаючі навчатися в Україні іноземці могли зробити правильний і свідомий вибір навчального закладу на основі об'єктивної інформації.
 12. Потрібно залучати і використовувати таланти й здібності студентів з різних країн світу, які представляють розмаїття людських ресурсів, визначене вченими як «капітал розмаїття». Таким чином, концепція міжнародної (транскордонної) освіти збагачується і перестає бути заснованою лише на принципі ринкового підходу.
 13. Останнім, але не менш важливим питанням є проблема міжнародного співробітництва в галузі освіти. Протягом тривалого часу, Україна отримала технічну допомогу від найбільших двосторонніх і багатосторонніх донорів для реформування системи освіти. Більша частина цієї допомоги була призначена для викладацьких і дослідницьких кадрів різних галузей. Необхідно провести оцінку того, чи дійсно система освіти набула певних переваг в результаті отримання такої допомоги. Чи були проведені необхідні зміни, зокрема в тих установах, які залучають більшу кількість іноземних студентів? На скільки поглиблено навички в галузі управління освітнім процесом? З метою підвищення прозорості і рівня довіри у сфері адміністрування освітнього сектору можна було б застосувати такі підходи: 1) покращити освітній рівень в існуючих установах в результаті введення діючих програм співробітництва з висококваліфікованими установами з усіх частин світу в галузі надання технічної допомоги і 2) проводити політику відкритих дверей щодо іноземних університетів й установ, щоб надати їм можливість відкривати філіали в Україні і навчити студентів з усього світу. Таким чином, іноземні університети слугували б прикладом для вітчизняних.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі отриманих результатів опитування, глибинних інтерв'ю та дослідження поставлених проблем, можна дійти наступних висновків:

1. Статистичні дані щодо груп «помітних» меншин за зовнішніми ознаками недоступні у зібраному і послідовному вигляді. Отже, багато припущень й упереджених суджень призвело до виникнення міфу, згідно з яким щонайменше один мільйон нелегальних мігрантів перебуває в Україні, ніхто не знає їх реальної кількості. І ці нелегальні особи залишаються, щоб потім стати легальними. Згідно з нашими даними, більшість іммігрантів і меншин, які постійно живуть на території України, зареєстровані у відповідних установах, і відповідним структурам відомо, скільки їх тут проживає. Незареєстровані («не документовані») особи також були опитані, але вони склали невелику кількість. Щонайменше, у них були документи про те, що вони шукають притулку.

2. Заяви політичних діячів ґрунтуються на маніпуляціях демографічними даними, згідно з якими до 2050 р. третина території України буде заселена вихідцями з Азії і Африки, якщо влада «нічого не зробить.» Демографічна статистика показує тільки збільшення рівня смертності і зменшення коефіцієнту народжуваності і не враховує прогнозів щодо хвиль міграції або пов'язує їх з демографічними прогнозами.

3. Ще один міф говорить, що іммігранти готові працювати більше і за нижчу плату і тому їхній масовий приїзд в Україну може призвести до «катастрофічних наслідків» для рівня життя і заробітних плат самих українців. Наше дослідження показало, що більшість іммігрантів в Україні працюють самі на себе у сфері бізнесу, а ті, хто найнявся на роботу, отримують вищу плату завдяки додатковим знанням і навичкам (знання інших культур і мов), що, відповідно до українського трудового законодавства, оплачується вище.

4. Цей міф говорить, що іммігранти заберуть робочі місця українців. Достатньо сказати, що українці як ніколи страждають від нестачі робочих місць, і майже 8 мільйонів наших співгромадян працюють за кордоном як трудові мігранти. Ситуація є протилежною: у багатьох випадках, деякі українці працюють в іммігрантів, які відкрили свій власний невеличкий бізнес і створили робочі місця.

5. Кажуть, що зайнятість іммігрантів на ринку праці є поганим фактором для розвитку економіки, оскільки вони передають більшу частину свого заробітку за кордон. Це не завжди міф, а може бути загальною правдою. Однак, у випадку сьогоденної України, наше дослідження показало, що це - міф. Більшість опитаних не має багато утриманців за кордоном і тому не переказує частину своїх доходів в інші країни. Перекази грошей, зроблені українцями, які працюють за кордоном, показують, що з усіх країн СНД, найбільшу суму грошей було переказано (після Росії) в Україну - 8,4 млрд. дол. США в 2006 р. Крім того, рівень офшорного капіталу, який витікає з України щороку, також складає головну долю відтоку капіталу з економіки. Тому іммігранти не роблять свого внеску у відтік ресурсів.

6. Статистичні дані про стан здоров'я іммігрантів відсутні, отже необґрунтований підтвердженнями міф був активно розповсюджений багатьма групами і засобами масової інформації: мігранти є джерелами «екзотичних» та інфекційних захворювань в Україні. Охорона здоров'я іммігрантів і етнічних меншин є потребою і проблемою для уряду України, особливо у світлі розвитку епідемії туберкульозу, який передається повітряним шляхом. Дані дослідження показують, що, незважаючи на нерегулярне проходження медоглядів та роботу в суворих і напружених умовах, представники меншин демонструють гарне здоров'я і використовують доступні можливості, щоб звернутись до медпрацівників.

7. Інший поширений міф – це те, що етнічні меншини не бажають інтегруватись у суспільство і живуть в межах своїх власних громад. Результати вказують на велику зацікавленість іммігрантів у вивченні української мови і традицій, вони готові навіть оплачувати курси. Навіть студенти, які приїжджають, щоб навчатись на платній основі, не отримують належної уваги і доступу до курсів вивчення української мови і культури. Крім того, в Україні немає компактних поселень іноземців, окрім випадків, коли установа або університетська влада розміщує всіх студентів з кількох або однієї країни в окремому гуртожитку. Ще один виняток – поселення шукаючих притулку сомалійців у Вінниці, але вони живуть разом значною мірою через незнання місцевої мови і культури.

8. Міф про те, що такі громади дають можливість розвитку тероризму. Поки що в Україні не було жодного випадку тероризму. Однак, якщо уряд і суспільство не намагатимуться об'єднати зусилля, щоб заохочувати меншини до інтеграції, існуюча політика поділу і «не звертання уваги» призведе до відчуження, а потім і до роздрібнення громад.

9. Як показало наше опитування, зловживання міліцією її повноваженнями з метою боротьби проти нелегальної міграції з однієї сторони, і недостатній рівень обізнаності і вразливості «помітних» меншин з іншої є одним з головних джерел порушення прав людини. У той час, як міліція є необхідним інструментом боротьби з організованою злочинністю і торгівлею людьми, права людини також повинні дотримуватись. Діяльність міліції направлена на переслідування жертв, а не злочинців, на наслідки, а не причини.

10. З того часу, як Україна стала незалежною, дебати стосовно того, хто є українцем, спотворюються за рахунок використання політизованих фактів з минулої історії України, її відносин з Росією і західними сусідами. Хоча увага всередині країни щодо визначення українця не була заснована на етнічній моделі, а на моделі статусу громадянства в 1991 році. Це у багатьох випадках також звужувало вибір натуралізації і отримання постійного місця проживання для іноземців і «помітних» меншин. Зараз є спроба деяких кіл повернути концепцію визначення українця, суто базуючись на етнічній моделі. Це викликає занепокоєння серед активістів, правозахисників, членів громадянського суспільства і міжнародного співтовариства.

На основі вищенаведених висновків можна зробити певну кількість рекомендацій і запропонувати можливі варіанти рішень для покращення ситуації.

1. Концепція України щодо розбудови сучасної правової держави і суспільства, де панують права і обов'язки людини, повинна бути відмежована від суто «етно-центричної» моделі у вузькому сенсі цього поняття. Використання і залучення всього багатства, що пропонує розмаїття національностей і народів для розвитку української культури, мови і мистецтва, сьогодні є викликом для розробників державної політики в цій галузі. Інтеграція культур і народів на основі вже впроваджених проектів з усієї України можуть бути зразками такого підходу. Варто відзначити, що проект міжкультурного діалогу у Мелітополі дозволив йому стати європейським міжкультурним містом у цьому пам'ятному 2008 році – році міжкультурного діалогу у Європі (а також в Україні). На жаль до сьогоднішнього дня доступ до української культури і мови залежить від індивідуальних зусиль, а не, як йому слід бути, від підтримки і заохочення держави.

2. Необхідно покращити координацію серед державних служб і установ стосовно збору статистичних даних і інформації про «помітні» меншини. Це дозволить спростувати спекуляції щодо демографічної загрози українському населенню. Створення цивільної служби з питань міграції із спеціальним статусом у межах виконавчої гілки державної влади може бути одним з найкращих способів вирішення цього питання.

3. Демографічна статистика і відповідні прогнози вказують на депопуляцію, спричинену спадом рівня народжуваності, старінням населення і вищим рівнем смертності. Крім того, є відтік інтелекту і робочої сили з України - багато хто продовжує виїжджати на заробітки за кордон. З огляду на ці зміни перед тими, хто приймають рішення, стоїть важливе завдання підтримати розвиток України і її економічне зростання. Без достатньої кількості робочої сили працездатного віку цього не можливо досягти. Але тут є проблема не документованої міграції, яка не сприяє ані підтримці національного зростання, ані іміджу держави. Натомість зростає замкнене коло тіньової економіки, корупції, зловживань і грубе порушення прав тих, хто стали жертвами торгівлі людьми. Тому необхідно створити відповідну міграційну політику з чітко визначеними цілями щодо імміграції у коротко, середньо і довгостроковій перспективі.

4. Однак, разом з тим потрібно проводити серйозну роботу з глибинного розуміння теперішнього становища іммігрантів, біженців і шукачів політичного притулку, а саме:

а. Необхідна цілеспрямована спільна політика і координація серед державних служб, розширення кооперації із ширшим переліком громадських організацій, а саме з тими, які не тільки працюють, а й представляють самі національні меншини. Потрібно було б залучати представників (серед них чимало фахівців) різних спільнот до робочої групи різних відомств і міністерств.

б. Всі процедури і порядок їх застосування щодо імміграції мають бути уніфіковані, із чіткими критеріями і умовами, щоб забезпечити максимально можливий рівень прозорості. Імміграційні квоти і перелік осіб, які отримали громадянство або дозвіл на постійне проживання, мають бути оприлюднені у загальнонаціональних газетах фінансованих державою. Але слід зауважити, що це жодним чином не має стосуватися біженців чи шукачів політичного притулку, де потрібно зберігати рівень захисту шукача притулку.

с. Також наявний просвітницький аспект цієї проблеми, яким мають займатися служби з громадської освітньої чи інформаційної політики або громадські організації. Це розповсюдження інформації і проведення кампаній, які сприяють підвищенню толерантності з боку суспільства та сприйняттю розмаїття.

d. Потрібні більш суворі покарання за використання політиками і політичними партіями, а також журналістами у засобах масової інформації й інформаційному просторі мови ворожнечі, ксенофобські напади і расизм. Ці покарання мають бути ретельно виконані, а реакція владних структур на підбурюючу промову і поведінку має бути миттєвою і ефективною, незалежно від статусу журналіста, засобів масової інформації, партії або посади політика.

5. Доступ до базових потреб – первинної медичної допомоги і ринку праці на рівні із місцевим населенням – є атрибутом здорової ринкової економіки, яка спрямована на те, щоб надавати мінімальну підтримку всім і забезпечувати високі стандарти громадського здоров'я і робочої сили. Цей підхід не тільки відповідає європейським стандартам, але також є виконанням норм Конституції України.

6. Тоді як середня освіта доступна для всіх дітей (включаючи дітей «помітних» меншин), якість вищої освіти, яка надається іноземцям на контрактних умовах, варто підвищити. Це стосується питання безпеки іноземних студентів, викладацького складу в університетах, контролю виконання контрактів між окремими університетами й іноземними студентами, умов проживання іноземних студентів, медичної допомоги, яка їм надається. Крім того, студенти повинні мати узаконене право звертатися до будь-яких відповідних органів влади у випадку порушення їхніх прав і термінів їх контракту. У цьому випадку вирішальну роль має відігравати Міністерство освіти та науки України.

7. Останніми, але не менш важливими, є проблеми забезпечення права людини «помітних» меншин і питання ставлення правоохоронних і силових структур до них.

a. Не викликає сумніву, що декілька важливих кроків вже зроблено, і позитивні зміни вже помітні. Відтак, спостерігаються зміни у процесі виявлення і визначення дискримінації на расовому ґрунті чи у випадках нападів (і вбивств), а також у винесенні судового вироку (нещодавно у двох випадках – вбивства громадянина Нігерії та громадянина Кореї – злочин було винесено вирок за статтею 161 Кримінального кодексу України).

b. Для того, щоб перетворити міліцію у службу для народу, яка не є лише силовою структурою із можливістю примусу, необхідно накладати дисциплінарне стягнення на посадовців міліції за погане поведіння (з можливим публічним осудом і суворим покаранням). Люди, стосовно яких погано поводитись, мають отримати можливість скаржитися. Такі прості речі, як ідентифікаційний номер, ім'я, прізвище працівника міліції слід помістити на службовому одязі так, щоб «жертви» образи змогли їх бачити і запам'ятати. В цьому випадку нескладно буде встановити особу працівника. Особливо це стосується тих, хто регулярно патрулює для перевірки документів. Перевірка документів також має підлягати логіці, у тому розумінні, що після перевірки вранці, наприклад, людина має отримати картку на підтвердження перевірки, із якою на певний час (який термін слід визначити) вона вже не буде перевірятися.

c. Система підвищення офіцерів у чині, а також надання премій і надбавок, повинна враховувати їхнє ставлення до громадськості, тоді як випадки образ і неправильного поведіння мають стати серйозною перешкодою.

d. Крім того, якщо представники «помітних» меншин не володіють місцевими мовами, потрібен переклад всіх документів, які вони підписують. Також копії цих документів мають надаватися людині, яка подає скаргу. Це засвідчує однакостайність відповідей респондентів у цьому опитуванні.

ДОДАТКИ

СТАТУС РАТИФІКАЦІЇ ОСНОВНИХ МІЖНАРОДНИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
СТОСОВНО ПРАВ МЕНШИН ТА КОРИННИХ НАРОДІВ СТАНОМ НА ЖОВТЕНЬ 2007 РОКУ

Україна	Країна	
Р	Міжнародна конвенція із запобігання і покарання злочинів геноциду 1948 року	
рц	Міжнародна конвенція з подолання всіх форм расової дискримінації 1965 року (МКПРД)	
р1	Міжнародний пакт про громадські і політичні права 1966 року (МКГПП)	
Р	Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року	
Р	Конвенція про заборону всіх форм дискримінації проти жінок 1979 року і Конвенція про права дитини 1989 року	
Р	Конвенція МОП 1958 року про дискримінацію у сфері праці та занять (111)	
Р	Конвенція МОП № 169 1989 року "Про корінні народи і народи, які ведуть племінний спосіб життя в незалежних країнах".	
Р	Міжнародна конвенція про захист всіх трудових мігрантів і членів їх родин 1990 року	
Р	Римський Статут міжнародного кримінального суду 1998 року Європейська хартія регіональних мов та мов меншин 1992 року	
Р	Рамкова конвенція про захист національних меншин 1995 року	

р Ратифікація, приєднання або успадкування.

Р Підписано, але ще не ратифіковано.

рц Ратифікація МКПРД і Декларації про статтю 14.

рU Ратифікація МКПРД і підписання Декларації про статтю 14.

р1 Ратифікація МКГПП і факультативного протоколу.

р! Ратифікація МКГПП і підписання факультативного протоколу.

Р! Підписання МКГПП і факультативного протоколу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт Міжнародної Амністії (Amnesty International) за 2006 рік
2. Звіт Міжнародної Амністії (Amnesty International) за 2007 рік – Права людини в світі, 2007
3. Україна: Уряд повинен діяти, щоб зупинити расову дискримінацію. Звіт Міжнародної Амністії про Україну, 2008 рік
4. Матеріали моніторингу Ініціативи Різноманіття (Diversity Initiative) за 2007 – 2008 рр.
5. Дані з веб сторінки Міністерства внутрішніх справ України, www.mvs.gov.ua
6. Матеріали від Міжнародної організації з міграції
7. Матеріали від УВКБ ООН
8. Glazer, Nathan. *Is Assimilation Dead in Multiculturalism and American Democracy* /ed. by A. M. Meltzer. J. Weinberger, and M. R. Zinman. Lawrence, Kansas: UP of Kansas. – 1998. - P.15-37.
9. Gleason, Philip. *American Identity and Americanization in Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups*. Cambridge, Mass.: Harvard UP. – 1980.
10. Sollors, Werner. *Beyond Ethnicity: Consent and Descent in American Culture*. N.Y.: Oxford UP. – 1986.
11. Sollors, Werner. *Introduction: The Invention of Ethnicity in The Invention of Ethnicity* /ed.by W. Sollors. N.Y.: Oxford UP. – 1989 - P. ix-xx.
12. UN calls Canada racist for ‘visible minorities’, Canada.com, 8 Mar. 2007
13. Висоцька Наталія. Конституювання ідентичності в полікультурному просторі як об’єкт теоретичної рефлексії / стаття в збірнику: Українська ідентичність в умовах полікультурності
14. Белицер Н. Сучасні уявлення про право націй на самовизначення у контексті політичного майбутнього посткомуністичних країн Центральної та Східної Європи // Права людини в Україні: Інформ.-аналіт. бюлетень Укр.-Амер. бюро захисту прав людини. - К.-Х., 1994.
15. Вип. 10. - С. 40-49; Белицер Н., Бодрук О. Крым как регион потенциального конфликта // Этнические и региональные конфликты в Евразии: в 3 кн.: Кн. 2. Россия, Украина, Белоруссия /Общая ред. А Зверев, Б. Коппитерс, Д. Тренин. - М.: Изд-во “Весь мир”, 1997. - С. 83-113;
16. Нікітюк В. Межі здійснення прав етно-національних меншин // Політика і час. - 1997. - № 7. - С. 63-66;
17. Товт М. Міжнародно-правовий захист національних меншин в Україні та система контролю Ради Європи // Право України. - 2001. - № 7. - С. 28-31;
18. Якемчук Р. Міжнародний захист меншин // Політика і час. - 1997. - № 9. - С. 37-46; № 10. - С. 27-36;
19. Kuzio T. *Parliament to Mull Ratification of Minority-Language Charter*//UKL #193, <http://www.rferl.org>.
20. Thornberry P. *International and European Standards on Minority Rights* // *Minority Rights in Europe* / Ed. by Hugh Miall. - Lnd., 1994. - P.14-21.
21. Декларация о правах лиц, принадлежащих к национальным или этническим, религиозным и языковым меньшинствам // *Международные акты о правах человека. Сборник документов*. - М.: Изд. группа НОРМА - ИНФРА М, 1999. - С. 109-113.
22. Varadi T. *Minorities, Majorities, Law, and Ethnicity: Reflections of the Yugoslav Case* // *Human Rights Quarterly*. 1997. - V. 19. - P. 16.
23. Nastych A. *Nation Building and Minority Rights in Ukraine: Master’s Thesis*. -Budapest, 2000-2001. - P 17.
24. III Універсал Української Центральної Ради //Історія українського конституціоналізму (в документах): Міжнародний юридичний форум. - Гута-Синьогора, 1996.
25. IV Універсал Української Центральної Ради //Там само. - С.23.
26. Закон Української Центральної Ради про національно-персональну автономію //Національні відносини в Україні у ХХ ст. - К.: Наук. думка, 1994. - С. 71.
27. Малиновская Е. *Предупреждение межнациональных конфликтов - цель и средство государ-*

-
-
- ственного строительства на Украине: законодательная база и административная практика // Этнические и региональные конфликты в Евразии...- Вказ праця. - С. 115.
28. Декларація прав національностей України. 1 лист. 1991 р. // Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Збірник документів і матеріалів. - К.: Наук. думка, 1994. - С. 474 - 475.
29. Закон України "Про громадянство" 1991 р.
30. Закон України "Про національні меншини в Україні" від 25 червня 1992 р. // ВВР. -1992.
31. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities Opinion on Ukraine: Executive Summary. - Strasbourg, 1 March 2002.
32. Конституція України.
33. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Закон України від 4 лютого 1994 р. // Відомості Верховної ради України. - 1994. - №23.
34. Коментар до Конституції України. 2-е вид., випр. і доп. - К.: Ін-т законодавства В.РУ., 1998. - С. 44-45.
35. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України // Право України. - 2000. - № 1. - С. 140.
36. Закон України про біженців від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної ради України. - 2001. - №47. С. 250.
37. Конвенція ООН про статус біженців від 28 липня 1951 р. // Інфо-диск: Законодавство України. Версія 8.0.0. - квітень 2007 р.
38. Бекіров Н. Виступ на семінарі Верховної Ради України та Ради Європи "Законодавчий захист прав людини" 11.06.1999. - Вказ праця. - С. 83.
39. «Нетрадиційні» іммігранти у Києві / Блер Рубл, Олена Малиновська (керівники проекту). - К.: Стилос, 2003.
40. Паніна Н. В. Українське суспільство 1994-2005: соціологічний моніторинг. - К. ТОВ. «Видавництво Софія», 2005
41. Рамочная конвенция о защите национальных меньшин. 18 апр. 1995 г. // Международные акты о правах человека. - Вказ праця. - С. 637.
42. Report submitted by Ukraine pursuant to Article 25, Para. 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities (Received on 2 November 1999).
43. Закон України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, 1992 р." // Голос України. - 30 грудня 1999 р. - № 244. - С. 3.
44. Европейская хартия о региональных языках и языках меньшинств, 5 ноября 1992 г. // Международные акты о правах человека: Сборник документов. - М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА М, 1999. - 626.
45. Про імміграцію. Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної ради України. - 2001. - №41.
46. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні. Закон України від 11 грудня 2003 р. // Відомості Верховної ради України. - 2004. - №15.
47. Матеріали електронного щомісячного вісника СЕІР «В одному човні» за 2007 і 2008 рр.

